

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Jadranka Žarković-Pečenković, prof.
© **Agencija za odgoj i obrazovanje, 2018.**

UREDNIK

Miroslav Mićanović

ZBORNİK PRIREDILA

Zorica Klinžić, prof.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Branko Čegec

OBLIKOVANJE I SLOG

Školska knjiga d. o. o.

TISAK

Grafički zavod Hrvatske, d.o.o.
Zagreb

ISSN 1848-4344

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Zbornik izlazi jedanput godišnje
Tiskano u Hrvatskoj 2018.

LiDraNo 2018.

Zbornik literarnih i novinarskih radova
učenika osnovnih i srednjih škola

Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2018.

Zahvaljujemo svima koji su pomogli u pripremi i ostvarenju Smotre LiDra-No 2018. – Osnovnoj školi Brodarica i ravnatelju Emilu Božikovu; Tehničkoj školi Šibenik i ravnatelju Josipu Belamariću.

Posebnu zahvalu dugujemo LiDraNovcima u Agenciji za odgoj i obrazovanje: Mireli Barbaroša-Šikić, Sandri Čelan-Bujas, Marijani Češi, Mihaeli Čuljak, Snježani Lončar, Heleni Lulić, Mici Mladineo Desnica, Antoneli Nižetić-Capković, Sandri Skopančić, Mandici Vrbanović, koje su „bile tu“, i s voljom i veseljem pomagale kad je bilo najpotrebnije.

I ne na kraju, zahvaljujemo Emici Calogjera Rogić i Školskoj knjizi uz čiju je potporu zbornik objavljen.

Sadržaj

Branko Čegec: <i>Iskustvo naših života i naših čitanja</i>	9
--	---

Literarni radovi

Fran Žerjav: Budimo prijatelji	13
Paula Pfeiffer Rimac: O mačevima i riječima	13
Tamara Kovačević: Pogled cure iz treće klupe.....	16
Nina Matanović: Šarene čarape	17
Adriana Padjen: Smrt Djeda Božićnjaka.....	19
Nika Hojan: Posljednji ples	20
Ana Hluchy: I zrez ane ri ječ i.....	23
Lucija Kostanić: Šiške od pinjola	24
Tonka Pavić: Ljubav iz konzerve	25
Bruno Burčul: Ništa bez pršuta	26
Tea Kozić: Kuća uspomena	29
Petra Pejić: Na orahovoj grani	29
Maja Duvnjak: Slavonija u oku.....	30
Nika Biljan: Djed, pas i puran.....	33
Lucija Kušter: Kak perje	34
Maja Marković: Travoljubac.....	34
Magdalena Marta Bago: U očevoj ruci	36
Mia Trošelj: Spasonosni sms ili vjerujem u čuda	37
Petra Radinković: Uputstva za korištenje (Petrinih) uspomena ...	39
Ozana Zagorec: I dabar je <i>online</i>	41
Marija Ban: Ana, Sonja, Adi.....	44
Zara Marinović: Orlando od amora.....	45
Ema Papež: Bio jedan maslačak žut	46
Valentina Domazetović: Zri	46
Lana Frleta: U suton.....	47

Vanessa Dečur: Prepolovljeno srce	50
Lana Fontana: Vlakovi i klišeji.....	51
Franko Jan Selman: Savršeni svijet.....	53
Ivan Šilarić: Noć na rijeci.....	55
Marta Žakić: Retrovizor	55
Magdalena Živković: Lakija od imere.....	56
Lara Rašić: Moja majka.....	59
Mihaela Galijot: Znatiželjnoj	62
Karla Blažević: Motivacijska (sa)hrana.....	64
Tea Kovačić: Njena stijena.....	65
Ena Halaček: Ples šećerne vile u tri čina	68
Tea Ramroth: Dominus et Deus.....	70
Ira Kotrman: Moja i Njegova... ljubav u doba heroína.....	73
David Bošnjak: Uzdravlje vojnicima.....	75
Ian Grgić: Kolona u sedam slika.....	78
Rea Modesti Beribak: <i>Hodaju brzo s praznim licima</i>	81
Tamara Jakopović: Čemu služi papir?.....	81
Karlo Szabo: Muha	83
Iva Radošević: Točka ili zarez?.....	85
Vida Sever: Sigmund Fjord	87

Novinarski radovi

Matija Varga: Zmija kao kućni ljubimac?.....	91
Laura Bujan: Gizdavi seljaci – filmski junaki!.....	95
Laura Marković: Život na kotačima.....	99
Fran Rabuzin: Kako me zagrlila Bosna.....	102
Dunja Rebić: Starac Izvor proslavio 60. rođendan.....	106
Gabriel Barac S tabulicun i kamičićen va školu	107
Lada Lukšić: Mala „Cukrička“	110

Dora Papić: Mužika od koje srce zadržće	115
Ema Ramčić: Tko je (na) pustio pse?.....	118
Franko Jan Selman: Jedinci – mit ili istina.....	121
Nika Buljan: Pita li itko djecu?.....	125
Adrian Vukelja: Mali otok Krapanj krije veliko bogatstvo i jednu spužvaricu	128
Nikolina Antić: Bojim se da ljudi nisu dovoljno zreli da bi preživjeli sami sebe	132
Emma Ščurić: Hrvatski straničnici otputovali u Texas	136
Paulina Herendić: Priča o još jednom Mihaelu.....	136
Dora Jakupak: Grad Delnice: Novaca nema!	140
Marko Ladof: Šanse vam se pružaju u životu, ali morate ih znati zgrabiti i iskoristiti.....	146
Magdalena Živković: Istina o hrvatskom nečitanju	151
Lara Guzić: Izlaz iz začaranoga kruga	155
Matija Borovac: Je li robot postao čovjekom ili je čovjek postao robotom?	158
Tina Čatlaić: Danci odrastaju s olovkom i kistom u ruci.....	162
Grgur Plavec: Sluškinjina priča – distopijski roman o seksualnosti i teokraciji	166
Ines Kocijan: Nemoj mi reći kako otići, reci mi kako ostati	169
Filip Škrlec: Svinje ostaju unutra	172
Amalija Danjek: Apocalypso Now	175
<i>Sudionici Smotre LiDraNo 2018.</i>	179
Članovi državnih povjerenstava Smotre LiDraNo 2018.	215

Iskustvo naših života i naših čitanja

(uvodnik)

Globalna dominacija slike kao da nas svim silama, koje su redom na njezinoj strani, pokušava uvjeriti da je vrijeme riječi sve dublje u prošlosti i da komunikacija budućnosti nikako ne pripada iskustvu riječi, pisma, svega onoga što čini glavnu os sporazumijevanja u cijeloj ljudskoj povijesti.

Srećom, zasad je dovoljno ljudi koji još uvijek znaju da je riječ o marketinškim strategijama moćnih korporacija, a da je najvažniji, iako ne i jedini, jezik komunikacije onaj utemeljen na riječi, na njezinim potencijalima i njezinoj fleksibilnosti, sposobnosti da u svakome vremenu poprimi formu koja najbolje pokriva sadržaj. Čak i kada počinjemo strahovati od pretjeranih relativizacija, banalnih trošenja riječi u kojima one znače sve, što je samo drugo ime za ništa. Barem kada je riječ o jeziku kakav smo usvojili, naučili govoriti, pisati, oblikovati misli u različite forme i prenositi različite sadržaje.

Vrt u kojem se uzgajaju riječi, u kojemu se one sade, okopavaju, razgranavaju, obrezuju i dotjeruju kroz vrlo dugu povijest nazivamo književnošću. I koliko god svako pisanje ne može biti književnost, toliko je upravo zahvaljujući njoj moguće pokrenuti "mehanizam pisanja" u sebi, otkriti potrebu za literarnim izražavanjem, iskoristiti vlastito poznavanje književnih tekstova za povezivanje sa svojim viđenjima i sam krenuti smjerom koji otkriva nove mogućnosti ili već poznatima daje novi sjaj. Tekstovi LiDraNa upravo su to. Nova viđenja poznatoga i otkrivanja razlika, koje je moguće jedino kroz poje-

dinačnu, osobnu, individualnu prizmu, kroz objedinjeno iskustvo naših života i naših čitanja.

Za pravi izazov književnoga teksta podjednako je važna bjelina papira, svjetlo ekrana i oslobađanje od svih usađenih predrasuda, zapreka, tabua i zabrana.

Pisanje, kao i svako umjetničko oblikovanje, ponajprije je pitanje slobode. Naše pojedinačne, naše unutarnje slobode, slobode koju smo si spremni dopustiti.

O njoj u najvećoj mjeri ovisi koliko ćemo svojim tekstom uspjeti zaintrigirati potencijalnog čitatelja. Izbor radova u ovom zborniku u najvećoj je mjeri katalog tih malih, individualnih sloboda iz kojih se razvijaju male priče i pjesme, ali iza njih i cijeli, ničim zamjenjivi svjetovi.

Branko Ćegec

Literarni radovi

Budimo prijatelji

Nasmijao sam se ptičici
i ona je doletjela
bliže k meni.

Pomilovao sam cvijet
i on je zamirisao.

Pružio sam ti ruku
i uvijek si sa mnom.

Fran Žerjav, 1. r.

Osnovna škola Sokolovac, Sokolovac
Voditeljica: Branka Arambašić

O mačevima i riječima

Stari je mudrac Konfucije rekao: „Riječ je ubojitija od mača.“ Kada sam na satu kineskoga jezika, koji pohađam u Konfucijevu institutu, čula tu izreku, činila mi se besmislenom. Pomislila sam na oštricu mača koja mi dodiruje kožu, na krv, ranu, bol. Što je u usporedbi s time riječ? Glasovi koji se rasplinu u zraku čim ih izgovoriš.

Danas shvaćam da je imao pravo.

Bio je posve običan dan. Srijeda. Tmurna, jesenska, kišna. Stigla sam u školu. Žamor učenika u hodniku. Dovikivanje. Veselila sam se prvome satu, satu povijesti, jer me taj predmet jako zanima. Nemam problema s učenjem godina, osoba i podataka. Što ih je više, to je meni lekcija zanimljivija. Ovome sam se satu posebno veselila jer je profesorica najavila da ćemo govoriti o Tesli, fizičaru i izumitelju, kojem se divim i o kojem dosta znam. Čitala sam knjige o njemu, gledala

filmove, pogledala izložbu *Nikola Tesla – Mind from the Future*. Više sam puta na tom satu podignula ruku želeći pokazati što znam i zainteresirati druge za smiljanskoga genija koji mi je uzor. Sat je proletio.

Na izlasku iz učionice presrela me učenica iz razreda.

„Već mi je dojadilo koliko se praviš boljom i pametnijom od drugih! Znaš li da svima ideš na živce? Tako si jadna!“, rekla je.

„Ja se ne pravim, ja samo...“, počela sam s prilično lošom samobranom.

Suze su mi navrle na oči. Ona se nasmijala. I otišla. Osjećaji u meni su se kovitlali. Tuga. Povrijeđenost. Zatim bijes. Ljutnja na samu sebe što joj nisam odbrusila.

Sasjekla me riječima. Razmišljala sam koja me od njezinih riječi najviše povrijedila. Bila je to riječ jadna. Zapravo je nisam razumjela. Zar sam ja jadna ako znam više od drugih? Jesam li jadna zato što me puno toga zanima? Jesam li jadna zato što puno čitam? Što volim pisati?

Tko je, zapravo, jadan?

Jesu li jadna siromašna djeca trećega svijeta? Jesu li jadni beskućnici u prnjama koji prose na ulicama gradova? Jesu li jadni oni koji bježe pred ratovima?

Ili sam ipak jadna ja?

Nisam znala točno značenje riječi kojom se ljudi svakodnevno razbacuju. Kada sam došla kući, potražila sam u Anićevu rječniku hrvatskoga jezika njezino značenje. Pisalo je *koji je u velikom jadu ili u teškom stanju*. Zatim sam pogledala što znači riječ jad i otkrila da je *to osjećaj duševne boli, patnje, velike žalosti i bespomoćnosti*. Odahnula sam. Ništa od toga se ne odnosi na mene.

Ipak, i dalje sam se osjećala nekako ... jaderno. Shvatila sam da učenica, čije su me riječi pogodile, ne zna pravo značenje riječi, da joj se u tom trenutku našla na vrh jezika i da joj se činilo prikladnim upotrijebiti je samo da me povrijedi i da osjetim bol. Bilo je to strašno jer je dolazilo od djevojčice kojoj sam uvijek pomagala u učenju. Tko bi izbrojio sve zadaće koje je od mene prepisala, sve lektire koje je posudila od mene i malo ih prepravila?

Osjećaj razočaranja i spoznaja da sam doživjela nepravdu i omalovažavanje komešali su se u meni, a onda su iskočili van u obliku kru-pnih suza i tihih jecaja. Stajala sam kraj prozora. Oblaci, crni poput antracita, valjali su se nebom, a meni se činilo da se useljavaju u svaki zakutak moje duše. Ostatak dana nisam puno govorila. Provela sam ga povučena u sebe, žalosna i obeshrabrena, zaokupljena mislima.

Sutradan sam došla u školu. Nevoljko. Nisam se osjećala loše kao jučer, ali sam željela izbjeći susret s učenicom koja me povrijedila. Prišla mi je čim sam se pojavila pred učionicom. Jučerašnja zloba nekuda je nestala i zamijenio ju je ljubazan osmijeh.

„Nisam stigla posuditi knjigu, a prekosutra je lektira. Kad je napišeš, hoćeš mi dati svoju bilježnicu da malo zavirim?“, pitala me kao da se jučer ništa nije dogodilo, kao da me nije sasjekla riječima.

Mozak mi je radio kao nikada do tada. Što bih trebala napraviti? Kako ispravno postupiti? Nisam željela da se ona zbog mene osjeća onako kako sam se ja jučer osjećala zbog nje. Bila bih tada ista kao ona. S druge strane, nisam joj željela dati svoju napisanu lektiru. Nije ju zavrijedila. Imam i ja svoje dostojanstvo, a nije dostojanstveno pomoći čovjeku zbog kojega se osjećaš bezvrijednim. „Što bi učinio Konfucije?“, zapitala sam se. Tada sam se sjetila mudračeve misli: *Ako ćeš na zlo uzvratiti dobrim, kako ćeš uzvratiti na dobro? Zato na dobro uzvraćaj dobrim, a na zlo pravednim.*

„Nema problema“, rekla sam, „posudit ću ti knjigu. Još je uvijek stigneš pročitati i napisati lektiru. *Duga* je kratka pripovijetka. Ima tek tridesetak strana.“

„Tridesetak!“, vrisnula je i otišla.

Bila sam sigurna da sam dobro postupila. Sunčeve su zrake sjale kroz prozor hodnika, a ja sam u njima vidjela Konfucija kako mi namiguje i pokazuje podignut palac.

Osjećala sam se sjajno. Tako se ne osjeća jadan čovjek, zar ne?

Paula Pfeiffer Rimac, 7. r.

Osnovna škola Eugena Kvaternika, Velika Gorica

Voditeljica: Jasna Tihi-Stepanić

Pogled cure iz treće klupe

Dugo zvono oglasilo je kraj kratkog odmora. Glas učiteljice koja danas stražari na katu čuje se i u prizemlju. Sve nadglasava pa poslušno ulazimo u učionice. Još pokoji zaostali trkač zatutnji stubištem. Tresak vratima odjekne u blizini pa još jedan u daljini. A onda tišina zatvori sva vrata.

Sjedim u trećoj klupi koja je uvijek nedovoljno blizu i nikad dovoljno daleko. Sve prve zauzeli su *Ljubimci*. To su oni koji učiteljici dodaju olovku kad njezina prestane pisati ili oni koji, po nagradi ili kazni, baš tu moraju sjediti. U zadnjim klupama su *Rekreativci*. Dolaze u školu kao na izlet. Uvijek su iznenađeni i nikad upućeni. Dovoljno udaljeni. Uz prolaz najčešće sjede Šetači. Šetač(ica) svaki sat pita smije li na WC, smije li našiljiti olovku, smije li baciti maramicu... a nekad i ne pita. Negdje u sredini šćućurio se učenik Žrtva kojemu su za sve uvijek drugi krivi pa stalno viče: „On je mene prvi!“ Ponekad on i jest stvarno žrtva. Pored mene sjedi *Šaptač* koji šapće i kad zna i kad ne zna dok uspoređujemo sjedilački način života školjkaša i žarnjaka, dok proučavamo djelatnosti važne za gospodarstvo San Marina ili objašnjavamo načelo sječenja žice kliještima za sječenje.

Prvi sat u razred ulazi *Dobrica*, najdraži učitelj. Omiljeni učitelj kod kojega se sve smije i sve može. On pripada skupini učitelja *Sanjara* koji vjeruju da je svijet dobar i da će svi učenici imati sjajnu budućnost. Nakon njega slijede dva sata druženja sa *Strahosijačem*. S njim barem znaš na čemu si. Svi ga se boje. I učenici i roditelji, i učitelji. Najgori od svih su učitelji *Cinkaroši* koji roditelje redovito zovu i upućuju u sva dnevna zbivanja u razredu, čak i onda kad ovi ništa ne pitaju. Posebnu skupinu učitelja čine *Tehnofrikovi*. Oni ne mogu bez pametnih ploča, pametnih mobitela i pametnih učenika... Neočekivano me strese hrpavi glas crvenokose učiteljice: „Curo, iz treće klupe, zašto ne pišeš?“

Dok čekam dugo zvono za kratki odmor, sjedim u svojoj trećoj klupi i olovkom podebljavam četvrti red kockica u bilježnici. Minute su kao sati, a sati kao godine. Vikend nije na vidiku. Skoro će i kraj godine.

Tamara Kovačević, 7. r.

Osnovna škola Suhopolje, Suhopolje

Voditeljica: Renata Galetić

Šarene čarape

„Zar opet jedinica? Kako ti misliš upisati srednju školu? Još i o tebi moram misliti, kao da nemamo već dovoljno problema...“ Dalje je nisam slušala, ionako sam za ovaj tjedan ispunila svoju kvotu jedinica. O, da, i ovaj put pileći paprikaš začinjen je gorkim riječima. Stres je mene i nju izjedao iznutra, a da to nismo znale. Jedino što nas je držalo na površini, bio je moj mlađi brat Teo. Vrlo surovo, ali on je bio naš spas, a istovremeno nas je nešto, godinu po godinu, sve više urušavalo. Lagano sam odšetala do sobe. U meni kao da su se rušile ciglice, svaki dan po jedna. Činilo se, samo ću se jednom ispuhati poput balona. Bacila sam torbu u kut. Primijetila sam paučinu koja se napravila od mog *redovitog* čišćenja sobe. Legla sam na krevet i pošteno uzdahnula: „Naravno da me nije pitala zašto sam dobila jedinicu. A mogla sam joj i slagati“, razmišljala sam naglas, što je bila moja svojevrсна terapija.

„Ne smije se lagati!“ Teo kao da je prisluškiavao i čekao moju prvu pogrešku. Njegove plave sitne oči čekale su moje odobrenje.

„Hajde, dođi.“

Nezgrapno se popeo na krevet i legao do mene. Polagano je izgovarao riječi dok ih ja nisam posložila u rečenicu. Pričali smo tako o njemu i o meni. Ja njemu o školi, a on meni o svojoj Lego utvrđi koju brani od zmaja, ali kada su čuli da sam ja došla, morali su prekinuti bitku. Na samom kraju zamolio me, kao i uvijek, da mu na mobitelu pustim pjesme dječjeg zbora. Naučio je već pola pjesmice. Dok mi ju je tako pjevao, gledali smo se na neki poseban način. Svemir nam je odlučio zakomplicirati život, malo ga prošarati i dodati jedan kromosom više koji je Tea označio kao osobu s Downovim sindromom. Tu su počele sve nevolje. Kako živimo u manjem gradu, mama se suočila s činjenicom koliko je sredina neprihvatljiva. Nedavno ga je ispisala iz vrtića kad je vidjela da mu se, po njenom, ne mogu dovoljno posvetiti. Postajalo je sve teže, kao da se na njezinim leđima slagalo kamenje. Tako je i moja škola, u kojoj nisam bila baš bajna, stavljena

na zadnje mjesto. U njezinom laptopu bilo je mjesta samo za istraživanja o Teovoj bolesti.

Njezini telefonski pozivi i papiri redali su se i redali, kao i moji školski i vršnjački problemi. Shvatila sam da ću morati sama pronaći rješenje, ali kada sam stala pred vrata psihologinje, ona su se činila tako daleko. Jedina obiteljska toplina bio je moj brat. Mama je odmah nakon ručka otišla za svoj radni stol i uključila laptop. Ja sam stajala u svojim poderanim trapericama i sivom puloveru koji mi je kupila za onaj prošli Božić. Prije bi me opomenula što se nisam presvukla, a sada, mislim da bih komotno mogla ići u pidžami. Gledala sam ju tako udubljenu s naočalama na pola nosa. Nisam ju krivila, znam da smo obje podbacile i da više nema povratka. Sada treba učiniti ono najbolje za Tea, a ja ću se već snaći, kao i uvijek. Zaspala sam kasno, učeći povijest koju moram sutra odgovarati. Ne znam ni sama kako mi vrijeme brzo prođe. Odjednom začujem mamin smijeh. Napravila sam nekakav čudan izraz lica jer mi je kroz glavu prošla misao da je prolupala. Čula sam samo njezine riječi *Hvala vam puno i vidimo se sutra*. Tada je postajalo sve tiše i tiše, a ja sam zaspala. Ujutro se mama smiješila i nešto šaputala bratu. Ja sam se samo pokupila i otišla u školu i, naravno, mahnula Teu koji je držao svoje omiljene šarene čarape, koje nam je mama davno kupila, i njemu i meni.

„Anita, trojka je, ali ja vjerujem da ti možeš puno bolje!“ Ključna riječ bila je t r o j k a i to je sve što mi je trebalo za ovaj dan! Još je lijepo glasno zazvonilo zvono te je ostao još samo jedan sat povijesti, za koji sam duboko vjerovala da će proći brzo. I tada se začulo iznenadno kucanje na vrata. Nisam obraćala pažnju, jer tko bi mene tražio u ovo doba? Ali, tražili su upravo mene! Ugledala sam maminu svježe obojanu plavu kosu koja je virila iza vrata. Ustala sam i otišla do nje. Pokraj nje stajao je Teo. Sav nemiran, razgledavao je oko sebe. „Znam da je iznenadno, ali za sat vremena s Teom idem do Zagreba na razgovor za vrtić koji bi mu mogao pružiti sve ono što mu treba. Ispekla sam ti slane i slatke palačinke da imaš kad se vratiš iz škole“, radosno mi je objašnjavala. Kimnula sam glavom te spustila pogled do Tea, ali njega nije bilo. Mama i ja zabrinuto smo se osvrnule po-

gledom po hodniku, a onda sam iz svog razreda začula gromoglasan smijeh. Prošli su me trnci. Kad sam ušla, većina ih se okupila oko njega i smijala mu se. Još im je smješnije bilo što on nije ništa shvaćao. Ja sam ga samo povukla za ruku te sam začula rečenicu koja mi je presjekla sve: „Hej, Anita, kakve ti to brat nosi čarape, zar nisu bile neke normalnije?“ Brzo sam predala Tea mami. Stajala sam pognute glave, a ona me uhvatila za ruku. Tu veliku suzu u oku nije mogla ne primijetiti. „Moraš ići, nemojte kasniti“, imala sam snage još samo za to. Okrenula sam se, sjela u zadnju klupu i ponovo se pokušala isključiti iz svega, ali ovaj put nije uspijevalo.

Ne znam ni sama kako je prošla ta večer. Nisam uživala ni u palačinkama koje su, začudo, ispale dobro. Zaspala sam kasno u Teovoj sobi, dugo gledajući u zajedničku sliku mame, brata i mene. Sljedeće jutro nisam htjela otići u školu. Otišla sam do svoje sobe po mobitel i na ormariću ugledala šarene čarape, iste kao Teove. Više me nitko nije mogao zaustaviti. Došla sam u školu u svojim bijelim tenisicama, zavrnutim hlačama, a šarene su čarape upadale u oči svima. Kročila sam hrabro u razred. Sjela sam i stavila noge na stol. Hajde, Teo, da ih vidimo sada!

Nina Matanović, 8. r.

Osnovna škola Mate Lovraka, Županja
Voditeljica: Radojka Matić

Smrt Djeda Božićnjaka

Djed Božićnjak
umro je na mojim rukama.
Nikada nisam otkrila tko ga je zapravo ubio.
Iskreno, nije me ni zanimalo
i nisam tražila pravdu.
Bila sam dijete,
a djeca samo tuguju.

Uostalom, možda sam ga ubila ja.
Umro je zauvijek.
Za mene više ne postoji,
za druge je živ.
Ja im ne želim kvariti zadovoljstvo.
Kolektivna me mišljenja
ionako ne zanimaju.
Za mene je mrtav
i gotovo!
Vilenjaci mogu slobodno
prodati saonice.

Adriana Padjen, 8. r.

Osnovna škola Lovre pl. Matačića, Zagreb
Voditeljica: Ljiljana Mirt-Kruc

Posljednji ples

„WC za luzere“, tako su ga prozvale. A valjda je i bio, no njoj se činio prikladniji za samosažaljevanje od bilo koje druge rupe u ovom kompleksu. Taj usamljeni, bizarno uređeni i razvaljeni kutak zmijskog legla.

Neka neraskidiva nit povezivala ju je s napuklim zrcalom, pljesnivim tušem, izgrebanim starinskim oknom (koje je gledalo na prizemno dvorište) i gomilama toaletnog papira kojim je brisala nepresušnu rijeku što je tekla iz njenih očiju. Ukratko, mjesto je izgledalo kao da ga je viktorijansko doba sažvakalo i ispljunulo nakon probavnih smetnji.

Bilo joj je samo osam godina kada je, kao najmlađa kandidatkinja, uplesala u ovu školu u koju se toliko trudila upasti. Danima je spavala, a noćima plesala ili teturala po kući. Postala je prava noćna ptica. Nekoliko mukotrpnih godina, za koje je očekivala da će proletjeti u lepršavim šljokičastim haljinama, dokazalo je da je škola zapravo ružičasti pakao, načinjen od tvrdih satenskih papučica, ubojitih lakiranih podova, bijesnih furija i napirlitanih baletnih guski, kako ih je J.

zvaio. To su one za koje ne znaš zašto si baš ti njihova žrtva, one koje su stvorene da te plaše kao vuk janje. One koje ti zagorčavaju život kao reuma starcima i krađu tvoje najdragocjenije blago – vrijeme. Usprkos svemu tome, nastavila je. Ignorirala je uvrede, nadimke, podvale pa čak i furijine kandže na leđima svaki put kada bi pogriješila korak ili se ne bi dovoljno duboko spustila u „plie“. Odušak je pronašla u iskradanju na svoja omiljena mjesta – WC, iako je zaudarao na stvrđnutu krv i kanalizaciju, te garderobu s kostimima kojima se, kao i svaka plesačica, veselila kao dijete igrački.

Očito, WC i nije bila najpametnija ideja, budući da su je L., P. i D. unutra zaključale. Kasnila je na ispit, kojim bi okončala sve ovo. Predobro je znala kako izgleda, zvuči pa i miriše (po zbilja gnjusnom, jeftinom parfemu) furijin bijes koji će sasuti na nju ukoliko se ne pojavi. Ako ga je htjela izbjeći, završiti zadnju godinu i, po mogućnosti, osvetiti se tim guskama, morala je prvo pronaći izlaz. Posljednjih je nekoliko minuta plačući pokušavala obiti bravu ukosnicom, onako kako je vidjela u špijunskim filmovima, no nije uspjela (osim slomiti nokat). Razmatrajući druge opcije, primijetila je da je prozor blago odškrinut i, nadala se, dovoljno velik da se njeno sitno tijelo provuče kroza nj. Sada je više nitko i ništa ne može spriječiti. „Dolazim furije“, obznanila je zavezavši „špice“, koje je prethodno napunila vatom i flasterima, i, uz ono malo preostalog dostojanstva, iskočila van u dvorište, u vlažnu jutarnju maglu. „Pa gdje si ti do sada?“, upitao ju je J. čim se uspela na drugi kat gdje su se održavali ispiti. Izvio je guste obrve promatrajući je od glave do pete. Mogla se samo nadati da nije primijetio njenu promočenu, „zidobijelu“ kožu te raščupanu pundu.

„Ovaj... duga priča“, odgovorila je pokušavajući što diskretnije obrisati mramoraste tragove maskare koje su ostavile suze. Iako je J. bio dvije godine stariji od nje, bio joj je najbolji prijatelj i jedina osoba s kojom je razgovarala. Ona nikad nije bila ljubiteljica ispovijedanja svojih osjećaja, stoga joj on nikada nije služio kao rame za plakanje.

S drugog kraja hodnika začula je dobro poznato D.-ino hihotanje. „Da, da, zaključana je. Nema šanse da se uopće pojavi. Jadnica. Skoro

pa mi ju je žao. "J. je upro pogled u njih pa u nju, gledajući je psećim očima. „Gle, ako su one nešto..."

„Zaboravi!“ odbrusila je, mnogo glasnije nego je namjeravala. On je samo slegnuo ramenima pa su tako stajali u neugodnoj tišini sve dok se vrata Sobe 3 nisu konačno otvorila. Iza njih je provirilo nakešeno furijino lice uokivireno prosijedim kovrčama.

„Ohoho! Pa ti si nam na redu za solo!“ zakreštala je i zgrabila je za zglob lijeve ruke prije nego što joj je J. šapnuo ono dobro poznato: „Sretno!“

Kroz širom otvoreni prozor dvorane puhao je vjetrici noseći proljetni pelud iz susjednog parka i smrad dvorišne kanalizacije koji se zavlačio sve do koštane srži. Lakirani joj se pod učinio skliskijim i klimavijim nego za vrijeme redovne nastave i na mjestu bi povratila kada bi mogla. Naime, ništa nije stavila u usta zbog nervoze koja joj je razdirala vitalne organe.

„Broj sedam: solo“, najavila ju je Ivana, mlada klaviristica. Sve su „Gospe iz pakla“ uprle oči i kandže u nju, malu mišicu u bijeloj suknji i korzetu. Ivana joj se nasmiješila i namignula. Taj je maleni pokret oka prizvao sve mrke uspomene na sate i sate vježbanja, na žuljeve koje je zaradila, na svaki put kada se vratila u garderobu, nimalo se ne začudivši što joj je odjeća prekrivena ljepilom, ali i na pauze koje je provela potajno ismijavajući s J.-om svoje mučiteljice. Ne smije zaboraviti to sve, ne može se sada sakriti pod tepih kao mrvica prašine. Ignorirala je nervozu zaključavši je nekamo duboko u sebe praveći se da ne postoji.

Zaplesala je kao nikad prije, prvi put plešući s olakšanjem kakvo đaci osjećaju zadnji dan nastave i znajući da je ovo njen posljednji ples, obilježen gorko-slatkim uspomnama koje je proživjela, suzama i znojem koje je prolila te mirisom jeftinih parfema profesorica-furija.

Nika Hojan, 8.r.

Osnovna škola Izidora Kršnjavoga, Zagreb

Voditeljica: Teodora Ćuk

I zrez ane ri ječ i

Režem grube riječi,
Slažem ih.
Rupa se širi,
izbija praznina.

Krivi smjer.
Ne skreći!
Uvijek su tu.
Ne osvrći se!

Utočište boli se uključuje.
Ne čitaj ih krivo!

Stalno – redom – lijepe – etikete

Opraštam,
Ali ne zaboravljam.
Sjedim na najvišoj grani.
Divno je biti divan.

Krećem ispočetka.

Ponekad se ljepota i
U njima krije,
Ovisi kako ih čitaš.

Ana Hluchy, 7. r.

Osnovna škola Horvati, Zagreb
Voditelj: Ivan Kardum

Šiške od pinjola

Pripovidali su judi da je živija u Drveniku funcut nadaleko poznat po svojin funcutarijama, a zva se je Dane. Nije davno umra, Bog mu da pokoj duši! Ovo je štorija o Dani i šiškama od pinjola. Finija je drugi rat, judi se vratili iz zbjega u El Shattu, priživili sa fronte isto, a doma ništa... Nema brava, vinogradi i masline zapušteni, kuće prazne, vrtli nezasađeni. Nigdi, Bože, ništa! Glad, jad, bijeda, a ne znaju di bi prije od posla. Ribari se armižaju za zapasat, žene badaju zeje, čiste vinograde, a muški trape zapuštene laze. Vratija se u život naš kraj, al' ne lezi, vraže! Dane je probuba da će sutra na mul doć vapor i da će otkupjivat šiške od pinjola.

Ala gušta! Sve se ostavilo sa strane i svi u bore kupit šiške. I staro, i mlado, i žene, i nejač, i muški, svi su kupili i brali šiške samo da koji šolad u žep stave. Nit se ilo nit pilo, samo je rabota na pameti i da se šta više maža napuni. Sutra popodne parti karavana natovarenih mazgi i kenjaca, po dvi maže sa strane, a jedna u antrešaj. Žene uprtile užeton na se, kako koja, neka i dvi maže i dolazu na mul čekat vapor. Čekaju, čekaju, a vopora nema pa nema.

Pa mrak, judi umorni, juti ka kuga kad se neko stavija: "On, vrag ga odnija! Dane nas je privarija!"

I tako je i bilo. A funcut uteka na nekoliko dana u prijateja dok se čejad u mistu smiri i uvati svoga posla i tako zaboravi nemili događaj.

Lucija Kostanić, 6. r.

Osnovna škola Gradac, PŠ Drvenik, Gradac

Voditeljica: Marina Longin

Rječnik

judi – ljudi; funcut – vragolan; funcutarija – vragolija; štorija – priča; finija – završio; brav – ovca; vrtal – vrt; di – gdje; armižaju – pripremaju; badaju – bodu, ubadaju; zeje – kupus; laz – iskrčeni komad zemlje; mul – pristanište; vapor – putnički brod; nejač – mala djeca; šolad – novac; žep – džep; ilo – jelo; rabota – rad, posao; maža – tkana vreća; parti – ide; kenjac – magarac; antrešaj – mjesto između dva dijela natovarenog samara; juti – ljuti; čejad – čeljad; uvati – uhvati

Ljubav iz konzerve

More. Predvečer. Sunce tiho baca svoje posljednje zrake na bistre valove što udaraju o kamenu hrid. Može li išta biti ljepše od toga? Ni jedna briga na pameti u tom trenutku. Sve što je bitno jest kada ćemo i što za večeru, jer nije li to zapravo jedino oko čega se Dalmatinci brinu?

A za večeru se već zna. Kada ništa nije ostalo od ručka, a nema sastojaka za pizzu ili uštipke, jedu se naresci. A među narescima stoji i On, jedino što morski zrak čini još boljim, ljepšim, potpunijim. Mesni doručak. Mesni. Već 60 godina ljudima u život donosi ono malo sreće što im fali. Ljeto ne bi bilo ljeto bez Mesnog. Ova idilična scena u Kalebovoj Luci ne bi bila toliko idilična da On nije dio nje.

Nažalost, sve što je dobro, kratko traje, pa tako i ova divna ljetna romansa. Sljedeće što znaš, nestane i mora i sunca i krasnih ljetnih zalazaka i mesnoga nareska. Sjediš u sobi, prazan, teško izdišeš osjećaj nostalgije iz sebe. I fali ti, fali ti sve, a ponajviše Mesni. Jer mama u Zagrebu ne podržava Mesni... Već ste je upoznali – šeficu od zdrave kuhinje. Fatalne li tragedije! Ljubav između mene i Mesnog nešto je slično onoj Romea i Julije. Ova je romansa, naime, jako destruktivna, ali ja bih zbog nje pretrpjela koji kilogram više i nešto malo kolesterola. Jer taj njegov miris, okus, teksturu ne može zamijeniti ni jedan oblik salate, ma nije mu ni do dna konzerve. Mesni je savršen, nezamjenjiv. Tip koji za tvoju dobrobit daje dio sebe. Onaj kojeg voliš neizmjereno i sva ta ljubav bude ti uzvraćena. Onaj koji ti najviše fali, a znaš da je 410,79 kilometara udaljen od tebe.

I zato je meni listopad najtužniji mjesec. Kao što mu ime kaže, lišće pada, a opada i moja nada da ću nagovoriti mamu da popusti. Čini se kao da je ljeto sad bilo tu, iza ugla. Čini se da te od ljubavi tvog života dijeli samo nekoliko koraka unazad. Čežnja i tuga tada su najveće. Objaviš svoju tugu tada na *instagramu*, *snapchatu*, svakoj društvenoj mreži postavljajući inicijale M. D. uz jednu jedinu riječ: „Fališ!“ Ljudi se tada počnu raspitivati o tvojoj patnji i ti im ispričaš sve o svojoj masnoj romansi. Svi shvaćaju, razumiju, a neki čak zapamte, pa to pohrane u stražnji dio svoga mozga u slučaju da im u jednom trenu zatreba.

Prolaze mjeseci, čine se kao desetljeća – kada će više to ljeto? Veljača je. I ubrzo će mi rođendan. Ah, još samo jedan u nizu bez prisutnosti moga Romea. O Romeo, 'ko te meni pomeo?

Ima život i dobrih trenutaka, trenutaka od kojih ti srce zatreperi, iako je čiča zima, a ti bi više od svega volio moćiti noge u Kalebovoj Luci, iza sedam gora. I život te iznenadi. Pa te tako u školi za rođendan ne dočekaju samo baloni već od balona ono meni mnogo draže i milije. Ne tri, ne četiri, već pet mesnih doručaka! Na dramskoj te dočekaju još dva, a na sam dan rođendana još jedan od visokog Luke s dodatkom od 100 kuna – e, takvi su mi najdraži!

Tako se sada u mom frižideru sjaji osam mesnih Romea. I nemam samo ljubav svog života uza se, nego i predivne prijatelje koji pažljivo pohranjuju svaku moju riječ i usreće me kad pomislim da je to nemoguće. S masnim smiješkom gledam mamu koja ovome ne može prigovoriti! Jer za razliku od Romea i Julije, ova priča ima itekako sretan kraj!

Tonka Pavić, 8. r.

Osnovna škola Cvjetno naselje, Zagreb
Voditeljica: Tanja Konforta

Ništa bez pršuta

Svake god'ne u dvanajstom mjesecu uvijek ista priča. Sastaje se kućno vijeće (did, čaća i stric) da b se donile važne odluke oko jedne stvari. Ja ih sa strane prisluškujem i uživam jer sad počinje pripirka i nadmudivanje. Glavnu rič vodi prisidavajući, moj did Ive.

„Di ćemo kup' ti gudine, očemo li mesnate il polumesnate? Lipši su oni malo masniji, ukusniji je pršut kad ima malo slan'ne. Bar da budu ka i lani, nako pravi! Triba zvat sinovca Radu pa vid'ti što ima i kako se kriću cjene po kilu.“

„Aj, čaća, ti uvijek po svon! Ne moramo se svake god'ne tin opterećivat. Lipo se more kup'ti u dućanu ka i drugi svit.“

Na to did poludi, on je alergičan na te „umjetne“ proizvode, nije to ukusno ka i domaće. Odma ima protuodgovor: „Ne smimo bez pršuta u kući, ide maloj (mojoj sestri) pričest, ide fešta!“ Tako se njemu ne more dokazat jer on je ipak glava kuće i biće po njegovon. Meni to odgovara, zato što volin naša obiteljska okupljanja. Još ako me povedu sa sobon prilikon ugovaranja i kupov'ne, niko sritniji od mene! Onda danin razglabaju dok ne dogovoru poštenu cjenu i najbolju težinu: ni primasni, ni prisuvi.

Između Božića i Nove god'ne počinje svinjokolja, skupi se staro i mlado jer svaka ruka dobro dođe. Svi su ljuti, svi nervozni, svi breštijaju. Najviše napadaju jadnu babu što uvijek kasni s varenom vodom pa ima neki izgovor, da s drva mokra, da j baš sad zvala susida priko plota i ništo priupitala... Ona opet u čizman skače po blatu i vodi ki žaba i non-stop se žali na neviste što neće da pomažu jer im se gadi krv i sve in smrdi. Još dođu u robi u vridnosti tri prasca od 150 kila čiste vage i s nafarbanin noktina pa didu pade mrak na oči. Vidi baba da od nji nema kruva pa zove svoje unučice: „Nemojte, ranke, bit line ka svoje matere jerbo tako sramotite cilo naše pleme! Fala Bogu, da ste vi meni lipo vridne i pomažete babi prat criva za divence! Dok smo did i ja živi, imat ćete vala svega.“ Nije to „rankama“ baš po volji, ali kako š se izvuć i povridit babu i dida? Stisnu nos i učinu što im se kaže. Za to vrijeme rođak Ivan i ja motamo se oko muški, dodajemo teće i sve što triba.

Kad se gudini zakolju, šugaju se u kuvanoj vodi. Moj ćaća je tu glavni meštar. Did odvaja meso od kosti za divence i krvavce. Stalno grinta kako od brige zbog nji noćiman oka ne more sklop'ti, moraju bit dobre, među najboljin u selu. Zadnja faza je ubacivanje pršuta u maštel pun soli da bi nan što bolje uspili pa da se on sviman more fal'ti kol'ko su lipi.

Nakon sedan dana stavljaju se pod piz i posli visaju u vatrenu kuhinu da se dobro osušu na dimu. Didu se smiju brci, on je sad svoj na svomen, završila je peripetija oko pršuta.

„Čovče, ovo triba vid' ti i div' ti se našin trudin! Još samo da zima bude ona prava, da zapušu dvi-tri lipe bure pa neće uć crv i sve nan pokvar' ti. Oće, oće, daće dragi Bog!“

Bruno Burčul, 7. r.

Osnovna škola Galovac, Galovac

Voditeljica: Tajana Milić

Rječnik

god'ne – godine; dvanajstom misecu – dvanaestom mjesecu; uvik – uvijek; did – djed; čaća – otac; da b – da bi; donile – donijele; prisluškujen – prisluškujem; uživan – uživam; pripirka – prepirka; rič – riječ; prisidavajući – predsjedavajući; di ćemo kup' ti gudine – gdje ćemo kupiti svinje; očemo – hoćemo; il – ili; lipši – ljepši; slan'ne – slanine; ka – kao; nako – onako; triba zvat – treba zvati; vid' ti – vidjeti; kako se kriću cjene – kakve su cijene; aj – hajde; svon – svom; tin opterećivat – time opterećivati; lipo se more – lijepo se može; svit – svijet; odma – odmah; smimo – smijemo; ide – dolazi; dokazat – dokazati; biće – bit će; njegovon – njegovom; volin – volim; sobon – sobom; niko sritniji – nitko sretniji; danin razglabaju – danima raspravljaju; dogovoru – dogovore; primasni – premasni; prisuvi – presuhi; breštimaju – psuju; babu – baku; varenom – kuhanom; da s – da su; da j – da je; susida priko plota – susjeda preko ograde; čizman – čizmama; ki – kao; neviste – nevjeste; u robi u vridnosti – u odjeći u vrijednosti; nafarbanin noktina – nalakiranim noktima; kruva – kruha; ranke – (od milja) drage osobe; bit line ka svoje matere – biti lijene kao svoje majke; jerbo tako sramotite cilo naše pleme – jer tako sramotite cijeli naš rod; fala – hvala; prat criva za divence – prati crijeva za kobasice; imat ćete vala svega – bit će svega; kako š se izvuć i povridit – kako ćeš se izvući i povrijediti; vrime – vrijeme; muški – muškaraca; teće – posude; šugaju – čekinjaju, skidaju dlake; kuvanoj – kuhanoj; meštar – majstor; krvavce – krvavice; grinta – prigovara; nji – njih; noćiman oka ne more sklopti – noćima ne može spavati; najboljin – najboljima; maštel – duboka drvena ili plastična posuda; uspili – uspjeli; sviman more fal' ti – svima može hvaliti; kol'ko – koliko; sedan – sedam; pod piz – ispod utega; posli visaju u vatrenu kužinu – poslije vješaju u prostoriju s ognjištem; osušu – osuše; svomen – svome; peripetija – problemi; Čovče, ovo triba vid' ti i div' ti se našin trudin – Čovječe, ovo treba vidjeti i diviti se našim trudima; dvi-tri lipe – dvije-tri lijepe; nan pokvar' ti – nam pokvariti; oće – hoće, daće – dat će

Kuća uspomena

Svaki dan
prijatelji i ja
provodili smo vrijeme
u staroj praznoj
kući.

Nikad nam nije dosadilo.
Nikad nije nedostajalo smijeha.

Igrali smo žmire i lovice,
istraživali
nju – staricu,
bili svijet u svijetu.

Odjednom, preko noći,
moji se prijatelji odseliše.
Daleko.
Ostadosmo ja i kuća,
puna kuća uspomena.

Tea Kozić, 7. r.

Osnovna škola Jagode Truhelke, Osijek
Voditeljica: Vlatka Bosutić-Cvijić

Na orahovoj grani

Ljuljam se na škripavoj ljuljački,
Na orahovoj grani.
Zalijećem se.
Nogama dodirujem plavičasti oblak i bjelinu neba.

Kroz orahove grane proviruje sunce
I vrabac gleda.
Sanjarim.
Kosa mi nestašno vijori.
Vjetar bere orahe u suhoj ljusci.

Vrabac prhne u zrak.
Dugačko, staro korijenje proviruje iz zemlje.
Razmišljam.
Stari orah dio je bakinog dvorišta
A ja sam dio njezina srca.

Petra Pejić, 7. r.

Osnovna škola Privlaka, Privlaka
Voditeljica: Marija Kurta

Slavonija u oku

Kad je djed ostvario svoju životnu želju i otvorio malenu farmu u slabašnom selu koje izumire, ovce, kokoši i nekoliko koza ubrzo su se čule iz naše štale. Na moje veliko zadovoljstvo bile su tu i dvije kobile i riđan pa se uz blejanje, meketanje i kokodakanje kroz gluhu noć prolamalo i njištanje te su se nad našim imanjem nerijetko dizali oblaci prašine. Mjesto na pustoj slavonskoj ravnici oživjelo je. Pružili smo dom i psima koji su ga žarko željeli, a pritom sam i sebi ispunila želju jer volim životinje.

Dani su prolazili, a ja sam svaki slobodni trenutak provodila na farmi – mojoj oazi sreće. Zima je počela pa su više-manje sve životinje bile na toplom, osim moga Gare. Bio je to vrlo nemiran pas koji se uporno opirao vremenu i žudio biti drugačiji od svih šapica u štali. Konji su bili spremni svoja kopita zabiti u tvrdi snijeg, a nozdrvama osjetiti prvi mraz i tajnu oštrog vjetra. Njihove grive bile su pune nemira, a pogled im je neprestano bježao prema glavnim vratima štale.

Počeo je puhati jak vjetar, najjači do sada. Snijeg je padao sve jače i jače, krupne pahulje bile su pune savršene bjeline. Garo je bio uporan, lajući najavio je nečiji dolazak. Izišla sam van kako bih zatvorila vratašca. Začula sam topot po snijegu i prigušeno njištanje. Kroz omaglicu, mrak i snijeg vidjela sam ogromno biće širokih prsa, jakih nogu i visokog vrata. Bio je to konj. Umjesto da pobjegnem, pomislim: „Majko moja mila, još jedan konj, još jedan. Umrijet ću od sreće!“

Prišla sam mu s oprezom, na prvu mi se nije dao, ali nakon nekoliko pokušaja otrcani ular na glavi pripitomljenog konja bio je u mojim rukama. Polako kao da nekoga ne trgnemo iz sna, otišli smo do štale. Njegov ulazak u društvo drugih konja bio je prizor koji do tada nisam vidjela. Ušetao je elegantnim korakom ponosnog stava, njegov vrat bio je viši nego u početku, svi ostali utihnuli su. Nije galopirao u smiraj dana na usnuloj farmi, ali svi su se uplašili i sa strahopoštovanjem dočekali gosta. Njegova crna boja, još crnije oči, visok stav i disciplina pokazali su tko je alfa u krdu. Ostala sam u šoku jer taj konj je imao nešto što nijedan prije nije imao, pogled mu je bio dubok kao i otisak kopita. Smjestila sam ga u boks, na počasno mjesto.

Roditelji su ostali u šoku kada su ga vidjeli, a ja se tome uopće nisam čudila jer samo jedan pogled na njega ne ostavlja nikog ravnodušnim. Nakon nekoliko dana privikavanja na novu sredinu odlučila sam otkriti kako reagira na sedlo i uzdu. Krenuli smo laganim korakom po snijegu. Osjetila sam snagu kojom je mrvio snijeg pod svojim nogama i obuzeo me strašan zanos. U tom trenutku shvatila sam da mora postati moj. Poslije uspješnog jahanja, sjašila sam previše ponosna na to biće i rekla: „Titan... Zvat ćeš se Titan.“ Titan je dominirao stadom i mojim životom. Dok smo lutali poljima, svaki njegov pokret bio je toliko snažan da bih ga i na zemlji osjetila, griva je bila smirena i pratila ritam divljeg galopa. Sve je bilo divlje, ali Titan nije. Sigurnost koju je davao bila je jača nego vojska, ljubav koju je pružao bila je čvršća od mramora, a blagost koju je imao smirivala je svakoga.

Unatoč autoritetu, zbližio se i s ostalim stanarima štale. Svi su znali tko dolazi kad se zatrese slama na tlu. Bezbrizni dani brzo su odmicali i njihovu sreću zamijenio je iznenadni zahtjev nepozvanog stranca da

kupi Titana. Djed nas je, nažalost, baš napustio u to vrijeme i kad je čovjek ponudio za Titana pravo malo bogatstvo, znala sam da mi nitko ne može pomoći da neumoljive roditelje uvjerim da Titan mora ostati tu, na svom i da će ga srce izdati ako njegovo oko ravnice zamijeni drukčijim pogledom. Znala sam da će moj Titan život nastaviti ispod tuđeg neba. I moji strahovi obistinili su se. Uvijek prijeko potreban novac, presudio nam je. Toga dana vjetar je puhao istom jačinom kao i onaj dan kada sam ga ugledala, samo je toga dana sa sobom donosio miris sreće, a sada je mirisao na tugu. Titan nije znao što i ja, ali je osjećao isto, beskrajnu žalost koja nam je izjedala srca. Dokazao je to kad je potišteno ignorirao moju ruku koja mu je pružala mrkvu koju nikada nije odbijao. Uzela sam sedlo i uzde i otišla u polje, zadnji put sa svojim Titanom. Suze su tekle niz lice i spuštale se na njegovu grivu. Njegov korak bio je pun sjete, ali siguran.

„Bože, kako li je samo hrabar“, pomislila sam. Ja nisam bila toliko hrabra, dugo sam mu se bojala pogledati u oči, ali kad sam ga krajičkom oka pogledala, vidjela sam kako velikim crnim okom pažljivo i bez treptaja promatra kraj kao da nastoji svaku brazdu na njivi i svaku travku na livadi urezati u svoje pamćenje. Otišao je s tom slikom u oku. Roditelji su se stvarno trudili utješiti me nudeći mi novog konja i uvjeravajući me kako Titanu ništa ne nedostaje jer je u pravim rukama velikog ljubitelja konja... Svaki pokušaj bio je uzaludan. Duboko u duši znala sam da je to sve istina, znala sam da ga stranac neće upregnuti u zaprežna kola da mu ore zemlju dok on čvrsto drži kajase i ostavlja tragove kandžije na njegovim snažnim leđima. Znala sam da neće natovariti njegov samar i vikati mu ružne riječi. Samo nisam mogla podnijeti činjenicu da njegovo kopito ostavlja trag u tuđini, a oko gleda nepoznate krajeve daleke zemlje dok ga Garo i ja čekamo u našoj, ne više tako sretnoj, oazi, dok bijele pahulje pogledu skrivaju slavonske predjele koje je tako volio.

Maja Duvnjak, 8. r.

Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“, Đakovo
Voditeljica: Mihaela Andabak

Djed, pas i puran

Razulareni vjetar hući
kroz golo granje.
Dotiče ga i svija.

Pusta je ulica.
Njome prolazi
samo moj djed,
vjetar koji kovitla
dim iz njegove lule
i pas koji veselo
trčkara uz djeda.

Ne da se djed
vjetru ni dimu.
Iza dotrajale ograde
doleprša gotovo
djedu u naručje
raščupani puran.
Podigao je svoju crvenu krijestu
prkoseći vjetru.

Sada pustom ulicom
Koračaju djed, pas i puran
Zajedno prkoseći
Vjetru i samoći.

Nika Biljan, 6. r.

Osnovna škola Matija Antun Reljković, Cerna
Voditeljica: Verica Špehar-Vratarić

Kak perje

Veter je bil vesel
gda ju je z daleka donesel.
Kak perje lefka i bela
koli mojeg lica je letela.
A onda je na mojo roko sela.
Stiha sem ju gledela.
Jen čas tak je stala
i najempot je nestala.
A žalost nesem krila,
ta pahulja snega mi je jako draga bila.

Lucija Kušter, 2. r.

Osnovna škola Kneginec Gornji, Kneginec Gornji
Voditeljica: Nikolina Cikač

Rječnik

kak – kao; veter – vjetar; z – iz; donesel – donio; lefka – lagana; bela – bijela; koli – uokolo; letela – letjela; roko – ruku; sela – sjela; stiha – tiho; gledela – gledala; jen – jedan; čas – vrijeme; nejempot – najednom; snega – snijega

Travoljubac

Na zelenom brdu kraj kuće, ispod jednog od stabala jabuka u voćnjaku, zavukao se Kristian. Cijela je obitelj bila zauzeta berbom jabuka pa je uspio poskrivečki prileći. Uživao je u rijetkim trenucima u kojima je mogao neometano gledati i milovati travu. Upijao je miris, njenu vlažnu površinu ispod trbuha. Nježnim je pokretima prelazio po tim umirujućim mekim stabljikama. Osjeća spokojstvo kada je okružen njima. Oduvijek je bilo tako. Nije siguran zašto ga te, nekima bezvezne zelene vlati, toliko fasciniraju. Ni obitelj ne razumije. Otac pogotovo. Zbog neobičnog interesa nebrojeno je puta bio žrtva njegove teške

ruke i odrješitog glasa. Obično bi izljevi bijesa trajali samo nekoliko minuta, ali bol bi još dugo ostala.

Kristian ga jedino takvog poznaje, iako mu je majka često pričala o danima kada su bili mladi, a otac romantičan i blag. Još se uvijek sjeća kako bi joj oči zasjale dok mu je pripovijedala, noseći hladne obloge za rane koje bi mu taj „romantičan“ čovjek nanio. Kako bi samo volio biti zaštićen u tom posebnom svijetu trave, svijetu daleko od pasivne majke, nikad zadovoljnog oca i starijeg brata s kojim ga roditelji stalno uspoređuju! Ali nema veze, ubrzo će svemu doći kraj. Odlučio se sutra probuditi ranije od svih, uzeti novce što ih je godinama štedio i odvesti se autobusom u grad. Tamo će završiti prirodoslovni fakultet i neće se vratiti. Baš je počeo proučavati žuti, izvansezonski maslačak pred sobom kada začu deranje.

Hitro je skočio na noge. Panično shvati da je već pala noć, što znači da je ležao mnogo duže no što je planirao. Otac mu se ljutito približavao, žila mu je iskočila posred čela. Zasukao je rukave i spremao se udariti ga, kada se majka ispriječila na putu. Drhtavim je glasom smirivala oca i na kraju uspjela, pa su letjele samo uvrede. „Ljenčino glupa, što bi ti, da drugi rade, a ti ležiš, je l’?! Sram te bilo!“, siktao je i pljuvao, a Kristian je samo tiho stajao. Davno je shvatio da će najbolje proći ako šutke podnese sve njegove ispade, bez objašnjenja jer ih otac ionako neće prihvatiti. Kada je otac završio, odmarširao je s majkom u kuću na večeru. Tada je bijes obuzeo Kristiana, ali on se nije mogao istresti ni na kome. Stoga je žustro i psujući iskopao onaj žuti maslačak zajedno s korijenom i ugurao ga u džep.

Večera je, kao i obično, prošla u tišini. Sat vremena ničega doli lupanja pribora u tanjure. Brat i majka su se pretvarali da je sve u redu grabeći juhu u pravilnim razmacima, iako ga je otac neprestano strijeljao pogledima. Nije mario, razmišljao je samo je li maslačak u njegovu džepu dobro.

Kristian se vozio kući tramvajem. Na poslu je upravo dobio promaknuće koje bi vjerojatno trebao slaviti s prijateljima, ali on je sam. Nakon tolikih godina života u gradu, ipak se ne snalazi dobro u društvu. Još uvijek ga zastrašuju visoke zgrade, a noću bude zvukovi s

ulice. Nema ničega što bi ga podsjećalo na probleme i boli što ih je ostavio onog hladnog jesenjeg jutra. Otad nije nijednom vidio nikoga od svoje obitelji. Zašto i bi? Ta mu kuća ne predstavlja dom. Dom mu je mali stan na drugom katu nebodera, ukrašen raznim vrstama trava. U hodniku ima planinsku hrapavicu i pampas travu, u kuhinji muhariku, a u spavaćoj sobi vlasasto kovilje. U dnevnom boravku ima maslačak, i to onaj koji je strpao u džep posljednjeg dana na selu. Drži ga kao simbol nade, a nakon promaknuća i dokaz da je njegov otac u krivu i da je s njim sve u redu, samo je rođen u pogrešno vrijeme i na pogrešnoj livadi. Večeras će se zato počastiti vinom i *pizzom*. Širom će otvoriti prozor i otpuhnuti sivo sjeme maslačka van, u noć. Ono će odletjeti daleko i započeti novi život drugdje, baš poput njega.

Maja Marković, 7. r.

Osnovna škola Ivana Zajca Rijeka, Rijeka

Voditeljica: Vesna Božić

U očevoj ruci

Vjetrom zamršena lica
u daljini vidim sjenu
čovjeka
Osjetim mu desnicu
a ruka mi pusta
Ne vidim mu lica,
a znam mu pogled
Ne znam koga da zovnem
a na usnama mi urezano ime
Drhte mi obrazi i klecaju mi
koljena
I na slici bez potpisa
vidim oca svojega
vidim, i osjetim, i slutim

da u ruho satkao je sebe
da moja duša ne ostane gola
I noćas, na nebu
nedostaje jedna zvijezda
Otac ju je moj ukrao
crnome svemiru
da na njoj uspavam svoje
nemire
umirim svoje strahove

Čovjek snažne ruke
poklonio mi je prašnjava sjećanja i
ulice omotane u igre

I što će mi, Bože, ruke slabe
i noge krhke da njima
trčim kroz magle...
kad u koraku ruke očeve,
plovim, plovim
u beskraj

Magdalena Marta Bago, 8. r.

Osnovna škola „Stjepan Radić“ Imotski, Imotski
Voditeljica: Antonela Dropuljić

Spasonosni sms ili vjerujem u čuda

6:00

Nema ništa bolje nego kad te probudi starin blender, ma milina!
Dobro da je petak! Hvala Bogu! Konačno – vikend!

8:45

Prvi mali odmor! Uh! Svi predmeti su glavni, imam osjećaj da mi
je mozak već ispario, a tek je završio prvi sat. Dobar dan, školo! Ne,

neću grintati, poput kakve stare babe, ali kad će više ta reforma školstva?! Još imamo i tunu za marendu, kakav peh!

OD 8:50 DO 14.05

„Tabula rasa, (hrvatski, „prazna ploča“), je filozofska teorija koja tvrdi da je čovjek rođen bez unaprijed predviđenih osobina, i da se sve njegove osobine nakupljaju tijekom njegova života.

Prema tabuli rasi je dijete rođeno kao prazan list, koji se piše tijekom dječjeg života.“

E, ovako zbori Wikipedija! Vidite li isto što i ja?

14:05

Još 5 minuta pa kući! Alaluja! Ni nakon drugog sata ne kužim što ovaj profa na zamjeni želi od nas. Zvono, oglasi se! Ne mogu višeeeee!

14.10

Jesss!!! Spašena sam – spašeni smo!

15:00

Uf, nije dobro, uopće! Pobrала sam komad iz zadaće i ispitivanja, a profa upisala, baš, u petak poslije nastave. Stara će šiznut kad vidi! O, dobri stari papirnati imenici, gdje ste?!

Dring! To je mob! Stara je sigurno, baš slučajno, otvorila e-Dnevnik. Mrtav sam čovjek!

(Čovječica, rekla bi profa iz hrvatskog, citirajući nekog uvaženog jezičnog znalca.)

Hura, spašena sam, barem za sada!

SPASONOSNI SMS: Moram ostati duže na poslu. Odi po brata u prdrženi. Napiši zad... dobrši ručak I kupi kruh, malo više, ja ne stignem.

Auuu, koliko uputa i k tome pogrešno napisanih, a ja dobijem jezikovu juhu za svaku ocjenu, manju od najviše, iz Hrvatskoga jezika! E, ovo bi, vjerujem, bilo zanimljivo genetičarima!

Još ima nade za mene, barem dok ne napišem zadaću, ali prije toga hitam nalijevo...

16.10

SMS za mamu: Sve OK! Nastavljam s hrpom zadaće na radnom stolu, mislim, započinjem.

17:30

Još uvijek pišem zadaću! O, koliko je ima, ne mogu stići sve danas ni uz Božju pomoć!

Haluciniram, ili ?

18.00

Još uvijek buljim u neku formulu naprežući sive moždane stanice. Stare još nema. Čudo!?

Zvono! Tko li je sad? Moja frendica Carmen. „Zar ti nikad ne možeš stići na vrijeme? A šoping?

Moramo po poklon za Kikin ročkas? Ej, Mia, zar si vidjela duha?“

Gledam u Carmen otvorenih ustiju, ali ne uspjavam izustiti niti glasa jer iza nje čujem poznate korake po stepkama... Ne, nije moguće, bit će da mi se, zaista, priviđa od toliko zadaće!

TATA?! Pa on je još cijeli tjedan trebao biti na platformi?! E, ova ja zovem čudom, uslišanjem svih današnjoprošlih muka zvanih škola i ocjene, ipak, ima nade, barem za party na Gornjoj Vegi i Kikin rođendan!

Da su ovakva vikend iznenađenja barem češća, ajde, budimo realni, ne baš svaki vikend, ali onako jednom mjesečno ili po potrebi, kao danas...

Mia Trošelj, 8. r.

Osnovna škola Vežica, Rijeka

Voditeljica: Mihovila Čeperić-Biljan

Uputstva za korištenje (Petrinih) uspomena

1. JASTUČIĆ (KIN) – Upotrebljava se od mog rođenja i koristi u različitim situacijama. Grli se pri spavanju, a ne samo, kad si loše volje, kad si tužan i kad ti treba utjeha. Upotrebljavati nježno zbog starosti.

2. CD – Moj najdraži CD s maminog i tatinog vjenčanja, upotrijebiti kada je dosadno i kada želiš vidjeti stvarno dobru feštu. Dobro

dođe i nakon kućnih prepirki (U kojoj normalnoj obitelji ih nema?). Razveseli cijelu obitelj i svi krenu cupkati, plesati i pjevati.

3. SVIJEĆA – Upotrijebiti kao podsjetnik na mog jedinog i najdražeg brata. Iskreno, podsjetnik na njega mi ne treba jer uvijek skakuće oko mene, ali lijepo je sjetiti se njegova krštenja, radosnoga okupljanja porodice i pjesme koja se čula tijekom cijeloga dana.

4. ALBUM – Ovo nije običan album, nego album fotografija koje su podsjetnik na moj razred. S njima ću još biti, ali smo i do sada prošli puno avantura koje trebaju ostati u sjećanju. Skupa smo od prvog do četvrtog razreda bili u cjelodnevnom programu, zajedno učimo školsko gradivo i upoznajemo svijet. Najvažnije je što se trudimo biti dobri prijatelji i pomagati jedan drugome. Dakle, upotrijebiti kada treba podsjetnik na važnost prijateljstva i dragih osoba.

5. AKVARIJ – Stakleni podsjetnik na moje prve kućne ljubimce. Bile su to dvije ribice – Zlatka i Crnka. Možda je malo neobično, ali kad ribice u akvariju žive tri godine, jako ih zavoliš i rado ih se sjećaš. Kućni ljubimci donose silno veselje, upotpunjuju obitelj i čine nas odgovornijima. Upotrijebiti kada se zaboravi na male, ali važne trenutke i kada dođu trenuci kada nas ništa ne veseli.

6. DEKICA – Pripadala je nekad bratiću i sestrični iz Bibinja. Sjećam me na naše rano djetinjstvo. Bilo je tu suza, smijeha, nestašluka i veselja. Koristiti prislonjeno na rame i lice, u trenutku kada je potrebno znati vrijednost sretnoga i sigurnoga djetinjstva i kada je dobro prisjetiti se ljubavi osoba koje ne žive s nama i blizu nas, ali su nam jako bliske.

7. NARUKVICA – Dobivena je od moje bake nakon njenog posjeta Međugorju. Uvijek će me podsjećati na njenu dobrotu, toplinu i dane i ljeta koja je provela čuvajući nas kad smo bili bolesni ili na praznicima. Uspomenu valja nositi na ruci kada se čini da su naši najstariji članovi obitelji ili porodice usamljeni i kada nam svima treba razgovor, oči pune ljubavi, toplina i zagrljaj.

8. MONOPOLI – Kao i svaka druga igra, upotrebljava se za zabavne trenutke. Vrlo je zanimljiva, a podsjeća i na tatino djetinjstvo jer od njega sam igru naslijedila. Baš je gušt slušati priče kako se igrao s

prijateljima i obitelji. Upotrijebiti kada je potrebno u šali i u društvu prisjećati se raznih zgoda i nezgoda – osmijeh je zagaraniran.

9. OLOVKA – Nađena je kod bake, pripadala je djedu kojeg nikada nisam upoznala. Lijepo je sjetiti se onoga što su mi pričali o njemu i zamišljati da se igra s nama. Upotrebljava se na sljedeći način: u tišini sobe vrti se u ruci, među dlanovima... A misli su pune ljudi koji su nam obogatili živote, koji su važan dio naše prošlosti. Tada se obavezno zapitam koliko nalikujem nekome od mojih predaka, kako će izgledati moja budućnost i što mi je činiti. I zamišljam djeda koji je u mojim mislima živ i dijeli mi korisne savjete.

10. STOLIĆ – dječje veličine, donesen iz Bibinja. Upotreba je jako ljekovita. Uz Bibinje je vezano moje djetinjstvo i cijela ljeta provedena s puno prijatelja i rodbine. Uputstvo za upotrebu slijedi: pogled na njega donosi misli o kupanju u najljepšem moru, o večernjoj igri s prijateljima, o dalmatinskom gradiću, o bibinjskoj rivi, o bezbrižnosti... Najljekovitija upotreba je tijekom sumornih, hladnih i sivih zimskih dana punih školskih obaveza.

Napomena: Uputstva za korištenje uspomena mogu koristiti svi i zasigurno pridonose da se osoba osjeća bolje. Važno je naglasiti da svaka osoba koristi svoj vlastiti popis i određuje dozu koja njoj odgovara.

Petra Radinković, 6. r.

Osnovna škola Nikola Tesla, Rijeka

Voditeljica: Irena Peić Rančić

I dabar je *online*

Blink! Javio se moj mobitel, i sama ne znam po koji put danas. Opet obavijesti. Već sam bila na svim društvenim mrežama. Nema ništa novo. Ni zanimljivo. Odložila sam mobitel na krevet i zagledala se kroz prozor. Vjetar koji je lagano puhao, uspio je pomaknuti zavjesu tako da sam vidjela što se vani zbiva. Sunce se nakratko zaustavilo iza

oblaka i činilo se kao da je na trenutak ponestalo boje u prirodi, ali se ubrzo opet pojavilo. To sam protumačila kao poziv da izađem van pa sam se ubrzo našla u teniscama i istrčala u dvorište. Bilo je ugodno. Volim kasno ljeto. Samu sam sebe zapitala zašto nisam izašla ranije. Prošetala sam do igrališta. Bilo je prazno, kao i proteklih dana. Samo je neka probušena lopta stajala pokraj ljuljačke. Sjela sam na staru drvenu klupu na čijem se naslonu još uvijek naziru blijedo ispisana imena i pokoje srce kao svjedok nesretne ljubavi. Ili sretne. Tko bi to sada znao. Ostala sam sjediti još neko vrijeme čekajući da se netko od društva pojavi, ali ništa od toga. Vjetar se skroz umirio. Društvo mi je pravio samo jedan oblak koji je odmicao prema drugom dijelu grada. I potok koji prolazi uz igralište i u koji sam često bacala kamenčiće s mosta kada bih se vraćala iz škole. Stariji su mi pričali kako su se kao djeca kupali u njemu. To nije bilo tako davno, no danas... Tko bi nas pustio u takvu avanturu? Da, vjerojatno bismo dobili neku alergiju. Potok divno izgleda zimi. Zarobljen u bjelinu i zaleđene površine često nas je mamio da hodamo po njemu. Sada je gotovo nečujan, i njega je ljeto umirilo. Čuo se samo zvuk koji je dopirao iz nekih kuća. Vijesti. Prognoza vremena. Opet požari. Nemar prema prirodi... I baš kad sam odlučila krenuti kući, čula sam neko šuškanje, ali nisam mogla odrediti odakle zvuk dolazi. Isprva sam mislila da mi se učinilo, ali šušanj se čuo još bliže. To nešto možda je iza drveta? Ili u nekom od grmova kraj susjedne ograde? Ili u potoku? Ili...? Šuštanje je na trenutak prestalo, ali je onda opet počelo, sada još i jače. Kao da je nešto i lupilo po vodi. Strah je ipak savladao znatiželju, ubrzala sam korak i za nekoliko minuta bila u svojoj kući. Odlučila sam time više ne razbijati glavu. No lako je reći. Tu sam noć teško zaspala jer mi je potok postavio zagonetku s kojom se sama nisam imala hrabrosti pozabaviti.

Sljedeći dan donio je nova iznenađenja, a ljeto nam je ponovo darovalo sunčano vrijeme. Vraćajući se s treninga, prošla sam pokraj potoka. Bilo je predvečerje, ugodno i toplo. Mirisalo je na pokošenu travu. Opazila sam starijeg susjeda koji je, sjedeći na klupi, netremice gledao u površinu vode i rubove potoka obrasle travom. Vidjevši me, pozvao me da mu se pridružim. Oprezno sam koračala, jučeraš-

nji strah od nepoznatog na trenutak se vratio. Ali ubrzo se raspršio. Isprva nisam ništa vidjela, samo podulje zelene travke, na vrhovima žučkaste kako mjestimice izviruju iz vode i naslanjaju se jedna o drugu. A onda sam ugledala zdepastog plivača smeđe glave i živih očiju kako nas promatra. Susjed je primijetio da se dvoumim: Dođi, ne boj se, to je dabar. – Dabar? Pravi? – postavila sam znanstveno pitanje. Oboje smo se tome nasmijali. Čim se dabar malo pomaknuo, vidjela sam njegov široki i plosnat rep kojim je poput vesla lupio po vodi. Taj zvuk sam vjerojatno čula i jučer. Dlaka mu je bila mokra i zalizana, kao da je koristio gel za kosu. Zagrizao je jednu grančicu pa sam mu vidjela velike prednje zube. Njima može rušiti i manja stabla, tako gradi brane i nastambe. O tome nam je pričala učiteljica iz prirode. Ipak, sasvim je drugi osjećaj vidjeti ga uživo i tako blizu. Priroda nam šalje poruke. Znamo li ih čitati?– Kad ste ga prvi put opazili? Što radi ovdje? – uzbuđeno sam pitala susjeda. Ispričao mi je da ga je na ovom dijelu potoka vidio prije tjedan dana. Slučajno ga je opazio kada je ovuda šetao. Otada se dabar svaki dan pojavi u isto vrijeme na ovom mjestu. Nizvodno su vidjeli i ženku s mladuncem. On joj nabavlja materijal za gradnju. Susjedu je bilo drago da me sve to zanima. Dok smo mi pričali, pridružila nam se i njegova žena. Rekla je da nema ništa zanimljivog na televiziji. I da je ovo što mi gledamo bolji program. Pridružila se i prijateljčina baka i umirovljenik Mato čija je kuća najbliže potoku.

Blink! Oglasio se moj mobitel. Nova obavijest. Prijatelj iz razreda, koji stanuje blizu mene, stavio je sliku dabra na svoj profil na fejsu. Zove cijelo naše društvo da se nađemo kod potoka i upoznamo s novim nesvakidašnjim susjedom. Sve je više *lajkova*. Sreća da ima signala. Sad je i dabar *online*.

Ozana Zagorec, 7. r.

Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci

Voditeljica: Danijela Zagorec

Ana, Sonja, Adi

Vrata mi zatrese novo kucanje, ali imam predosjećaj da je ovaj put to ono pravo. Kasno je i ruka je gruba pa obujem cipele prije negoli ih pođem otvoriti.

„Čekaj tu“, zapovjedim Aresu koji me presretne u hodniku, ali me ipak slijedi do vrata.

Kada ih otvorim, tu si ti.

„Tolstoj“, zadirkuješ me te se nasmiješiš onako šarmerski, na jednu stranu usnice.

„Prošlo je dugo od zadnjeg puta, Karenjino“, vraćam ti, pa se sklonim u stranu kako bih te propustio unutra. Ulaziš u kuhinju i na stol odlažeš bocu crnog vina koju si donijela.

„Raskomoti se, kao da si kod kuće“, kažem ti makar ti već sjediš na starom stolcu pokraj kamina. Uzimaš bocu te ju s lakoćom otvaraš dok meni dodaješ drugu čašu.

Pričaš mi o toploj jeseni koja je pred nama. „Eh, ta jesen. Nema do jeseni. Lišće i boje, kesteni i kiša...“, nastavljaš, ali ne slušam te. Smiješiš se, iskra ti je u očima. Znam da voliš jesen, znam te.

Onako usput nabrajaš imena nekih gradova. „Prag. E, da. Vidiš, Prag je lijep, ali Moskva, Moskva je dom.“ Daješ obećanje o domu, meni i tebi u Moskvi, a ja znam da voliš Moskvu pa samo kimnem glavom.

Zaustaviš se usred rečenice samo da bi me prekorila. „Daj ugasi to, šteti ti!“, osuđujući pogledaš cigaretu među mojim prstima, a ja ti se samo smiješim.

Pronalaziš moje stare romane, pa me pogledaš ogorčeno.

Spominješ meni neke nepoznate muzeje pa se ljutiš kad ti kažem da nikada nisam bio tamo. „Vodim te tamo. Četvrtak, ti i ja, muzej“, stvaraj brze dogovore sa mnom, a znaš da te u četvrtak više neće biti ovdje.

Tu i tamo navedeš ime neke knjige: „Dostojevski. Zločin i kazna, jer te volim ko Sonja Raskoljnikova.“ Vjerujem ti, usprkos tomu što znam da ne govoriš što bi htjela, vjerujem ti.

Za kraj kažeš: „Tomo, hvala ti, ovo mi je trebalo.“

Govoriš, jer znaš koliko si jaka na riječima.

„I hej, Adi!“, obratim ti se: „Javi se!“
Ali nema te. Jer ti nisi tu i opet ostajem samo ja.
I ako je Tolstoj imao Anu, a Dostojevski Sonju, ja imam tebe. Adi, Adelo.
Jer ti nisi tu – samo te ima svuda.

Marija Ban, 8. r.

Osnovna škola Bedekovčina, Bedekovčina

Voditelj: Marko Valec

Orlando od amora

„Čekam te za po ure kraj Orlanda“, vikao je Maro za Orsulom.

Svjedok sam amora među njima otkad su se prvi put uhitili za ruke pred Sponzom i krenuli u đir Stradunom. Stojim ode stotinama ljeta i video sam puno namuranih, ali Orsula i Maro najviše su mi srcu prirasli. Uvijek su zajedno. Smiju se, zafrkavaju. Pravi namurani par!

A para mi se da su do prije neki dan bili djeca. Orsuli bi mama splela kose u dvije pletenice, pa bi zajedno golokudom hranili golubove. Ma, od gusta ih gledam! Pasalo je par godišta. Maro i Orsula već su mladić i sinjorina. Orsula je postala jako šesna, stavlja fjok u kose, a bome, ni on nije grub. Gleda s funjestre kako Orsula đirava naprijed, nase. Ačenava ona njemu da se nađu na istom kantunu, k'o i vazda.

Zno sam! Zno sam! Ma zno sam da će jednom doći i taj dan! Napokon su vjereni. Baš figuraju. Na pir je došlo puno čeljadi. Orsula blista u bijeloj vesti, a kose je zaričala. Maro u crnom vestitu, vas arajdan. Uzeli su se u Parčevoj crkvi, a zabalali ode, preda mnom, a i đe bi drugo! Pjevalo se *La musica di notte*, dok su ruku pod ruku, išli učiniti svoj đir.

„Čekam te za po ure kraj Orlanda“, viče Đivo za Dešom.

A meni se para kako odnekud već čujem prve zvuke *La musicce di notte*.

Zara Marinović, 5. r.

Osnovna škola Lapad, Dubrovnik

Voditeljica: Sandra Merdžan

Rječnik

amor – ljubav; ura – sat; uhitili – uhvatili; đir – šetnja, krug; ođe – ovdje; ljeta – godine; video – vidio; namurani – zaljubljeni; zafrkavaju – zadirkuju, zabavljaju; para se – čini se; splela – isplela

golokud – kukuruz; od gusta – s užitkom; pasalo je – prošlo je; par – nekoliko; godišta – godina; sinjorina – gospođica; šesna – zgodna; fjok – ukrasna vrpca; funjestra – prozor; nase – natrag; ačenava – pokazuje; kantun – ugao; vazda – uvijek; zno – znao; baš figuraju – baš su lijepi; pir – svadba; čeljad – ljudi; vesta – haljina; zaričala – zakovrčala; vestit – odijelo; vas – sav; arajdan – sretan; uzeli su se – vjenčali su se; zabalali – zaplesali; ode – ovdje; de – gdje

Bio jedan maslačak žut

Bio jedan maslačak žut
u buketu vrpcom zategnut.
Iz prirode izvučen
u buketić zavučen.
Pustio je da ga iz prirode vade
jer je bio u rukama žene mlade.
Haljina ženi bješe bijelo snježna,
a ruka joj bila nježna.
Nije ni znao
da se u vjenčanom buketu zatekao.

EMA PAPEŽ, 3. r.

Osnovna škola Remete, Zagreb
Voditeljica: Željka Mamić

Zri

Sjedim pod brajdom
i slušam zrikavca.
Zri, zri, zri,
a tebe ni!

Drugi su lozu rezali.
Zri, zri, zri,
a tebe ni!

Drugi će grožđe brati
i vino piti!
Zri, zri, zri,
a tebe ni!

Valentina Domazetović, 5. r.

Osnovna škola „Vladimir Nazor“, Adžamovci
Voditeljica: Tatjana Kovačević

U suton

Sjeo sam na hladan kamen. Negdje iza mene grleno su odzvonila zvona svete Stošije. Pomireno sam prekrizio noge brižno pazeći svoje iznošene tenisice. Zrak je bio ugodan, ni topao ni hladan, no nešto ga je u meni, znajući da ću ga danas po posljednji put dijeliti s njom, činilo nesnošljivim. Pogledao sam uređaj oko zgloba lijeve ruke. Kasnila je, ali nisam mario. Ispred mene pružao se nestvaran zalazak sunca. Okupan živahnim bojama, koje izgledahu kao da su svoje prste isplele s božanskim, zasitio bi svačije oči.

Ali meni se činio baš nekako praznim.

Krunili su ga prostrti oblaci koji su dopirali čak do vršaka razbarušene mi kose, ili se bar tako pričinjavalo. Ali ubrzo će i oni otići, predvođeni navalom vjetra koji ih je usmjeravao prema suncu. Prilijepit će se za njega kao noćni leptiri za kasne ljetne žarulje. Ali, na posljatku, tko ne bi tako?

Ispod naoko očaravajućeg svoda ljuljalo se more. Rzalo je i opiralo se tjerajući odraze veličanstvenih boja da zaigraju još neobuzdaniji ples. Svako malo bi se pri vršcima valova naslikala pjena. Divlji sklad

bio je nadasve jedinstven. Moglo bi ga se usporediti s lijenim potezima kista umjesnog slikara, ali ovo more bilo je dinamično i živo.

Nekoliko zaostalih turista s moderniziranim aparatima samo na časak mi je prepriječilo pogled. U daljini je jenjavao zbor gladnih galebova, a nekoliko metara od mene žamorile su morske orgulje. Zvuk nije bio bogzna kakav, ali bio je poznat, utješan i obećavajući.

Osjetila su mi bila zadovoljena, a srce je ostalo čudno prazno.

Iz pukog promatranja prenula me nježna ruka na ramenu. Glumeći iznenađenje, podigao sam pogled, iako sam znao da je to ona. Ljepša od svakog zalaska sunca i njegova spektra boja stajala je u skromnim trapericama i pristojnoj kariranoj košulji. Njezina meka kovrčava kosa vijorila je kontrastirajući ponosnoj, no opuštenoj figuri. Imala je prelijepe oči.

„Avi“, oslovila me nadimkom.

„Lucija“, odvratio sam. Ja i svih mojih četrnaest godina džentlemenski smo se pomakli ustranu da joj ustupimo mjesto. Sjela je na moje prijašnje mjesto (nadam se da joj je bilo ugrijano) i prekrizila noge. Neko vrijeme je i ona pogledom obuhvaćala krasote krajolika. Nije ga komentirala. Pitao sam ju koliko može ostati, ali nije mi odgovorila. Umjesto toga započela je razgovor o provedenom danu u koji sam se više no rado priključio. Nakon toga smo pričali o svemu. O običnim osnovnoškolskim brigama, filmovima, prijateljstvu, glazbi, mojoj astmi, profesorima... Čak smo izogovarali Martu iz osmog be razreda. Lucija je primijetila da ima sumnjivo ovelike obline. Rekao sam joj da meni (začudno) nije zasmetalo na što me jako uštipnula. Onda smo u jednom trenu istovremeno izvadili mobitele. To se prije ili kasnije moralo dogoditi jer smo kao djeca interneta bili ukleti tim porivom. Gledali smo naše slike. Bilo ih je zasigurno preko dvije stotine, a one najranije bile su čak iz ranih dana osnovne škole. Bilo mi je drago što ih još uvijek ima. Kad nam je bilo dosta prebiranja po prošlosti, odlučio sam otvoriti novu temu. Nisam znao kako tome pristupiti pa sam jednostavno rekao:

„I kad kreće avion za Irsku?“

Zašutjela je. Namotala je pramen kestenjaste kose oko kažiprsta prije nego što je odgovorila. „Sutra u jedanaest.“ Nezgrapno sam kimnuo glavom. Nadovezala se na tišinu: „Ali moramo rano krenuti, još četiri sata do Zagreba i sve to.“ Ovlaš se i prezrivo osmjehnula. Nisam znao što reći. „Baš me živcira“, nastavila je, odmotavši prst iz kose gledajući u daljinu. „Ova država, i koliko su ljudi patili zbog nje i za nju. Da se na kraju ne bi mogli skrasiti u pristojnom stančiću s pristojnom plaćom!“ Zaustila je još nešto reći, ali je umjesto toga drhtavo uzdahnula: „Ne bih htjela otići.“ Šutke sam otkotrljao obližnji kamenčić. „Htjela bih ostati ovdje. Ovdje raditi i stvarati. Ovdje živjeti, ne u nekoj zemlji čiji mi jezik zvuči tako hladno i distancirano.“

„Htio bih ići s tobom“, blebnuo sam, ne razmisliši.

„I ja bih htjela da ideš sa mnom.“

Šutjeli smo. Bila je to ugodna tišina. S vremenom se razgovor klimavo nastavio, ali sad je tu drhtalo tisuću bolesno sitnih žmaraca u dnu grla. Znao sam da ne postoje, ali sam ih vrlo jasno vidio – imale su tri para odvratnih tankih nožica koje su završavale kandžama i nemilosrdno kidale put pred sobom. A roj tih gnusnih, crnih tjelešaca kidao se i koprcao u nadi da će izmrcvariti rupu u grlu i odzujati sa svojim krilcima u nekoga drugoga i njegovu svijest.

Suho i mučno sam se nakašljao, a ona je ustala. Rekla je nešto o tome kako treba krenuti te sam i ja, sav obamro, ustao za njom. Polako smo krenuli rivom, ali neugodno brzo je došao trenutak rastanka. Čvrsto smo se zagrlili. Udahnuo sam miris svježje oprane košulje te nenapadnog šampona za kosu. Bila je topla, a ja sam se smrzavao. Pozdravili smo se. Ona je onda krenula svojim putem, a ja sam nastavio svojim. Još jednom sam pogledao za njom. Najednom sam se zapitao zašto ju nikad nisam poljubio.

No, sunce je sad već otišlo, a i ona s njim.

Nestala je među bedemima.

Lana Frleta, 8. r.

Osnovna škola Smiljevac, Zadar

Voditeljica: Mirela Pavić

Prepolovljeno srce

Zovem se Vanessa, s dva 's', a ime sam dobila po popularnoj engleskoj violinistici Vanessi Mae koju su u vrijeme moga rođenja roditelji rado slušali i jako voljeli. Nekoliko godina poslije na svijet je došla moja mlađa sestra Tessa – pa je i ona u imenu dobila dva 's'. Naša su imena mami i tati baš lijepo zvučala i bila tako usklađena kao najljepše note na crtovlju njihova života. Tada nitko od nas u obitelji ni sanjao nije da će naša strana imena zapravo postati i naša sudbina.

Prije godinu dana moji su mama i tata, poput mnogih hrvatskih ljudi, otišli na rad u Njemačku. Odluka nije bila laka, ali bili su bez posla i odlazak u svijet 'trbuhom za kruhom' činio se kao jedini izlaz. Plan je bio da i sestra i ja odmah idemo s njima, ali ja nisam željela ići. Kako ću napustiti svoj razred, tolike prijatelje, folklor, rukomet i nogomet u kojima sam bila tako uspješna? Kako ću ostaviti djeda i baku koji su već ionako bili slomljeni tatinim i maminim odlaskom? Kako napustiti svoj Križić, taj mali raj na zemlji, moje široke livade i neponovljive zalaske sunca koji mi jedini smiruju srce i dušu?

Mama i tata su na koncu pristali da sestra i ja privremeno ostanemo s djedom i bakom. Dok se i oni malo ne snađu ili dok naša čežnja za njima ne postane velika da nam ništa drugo više ne bude toliko važno. I tako, evo, moja obitelj već godinu dana živi razdvojeno. Između nas su stotine kilometara koji, zahvaljujući modernim tehnologijama, i nisu tako jako veliki.

No ipak sve češće dolaze trenuci kada mi mama i tata silno nedostaju. Nekoć sam doživljavala da su naporni, dosadni i previše znatiželjni, a sada bih silno s njima željela podijeliti tolike tajne svoga odrastanja. Ponekad bih mamin glas i njeno „Ne brini, bit će bolje!“ željela čuti tik uz svoje uho. Ponekad bih jako željela čuti tatino glasno navijanje dok njegova nogometna princeza napravi kakvu lijepu 'fintu' ili zabije gol. Nedostaje mi toplina njihovih zagrljaja koja se ne može do mene i sestre probiti kroz zaslon računala i mobitela.

Sestra i ja smo ovaj Božić proveli s mamom i tatom u Njemačkoj. Prekrasan je osjećaj kao obitelj ponovno biti zajedno. Lijepo je i vi-

djeti sjaj i raskoš bijelog svijeta, biti jedan njihov dio. I naša se strana imena tako savršeno uklapaju u tu sliku. Ali već nakon nekoliko dana boravka, dolazi dosada i sivilo. Ovdje nema ničeg mogeg. Niti jednog traga mojega djetinjstva, ničeg poznatog i bliskog. Počinju mi nedostajati moji moslavački krajolici, moje nogometno igralište, moji prijatelji, djed i baka...

Vrativši se ponovno u Hrvatsku, stalno razmišljam o tome mogu li se ikako ponovno slijepiti krhotine naših razlomljenih i prepolovljenih srdaca. Odgovor na to pitanje silno želim što prije čuti.

Vanessa Dečur, 7. r.

Osnovna škola Ivanska, Ivanska

Voditeljica: Katica Šarlija

Vlakovi i klišeji

Prazne stranice zure u mene, leđima mi se spuštaju trnci dok im uzvraćam pogled. Moram nešto napisati. Ili želim, nisam siguran. Stežem kemijsku olovku, počinjem još jednu priču. Odlučio sam da se ovaj put na stranicama neće klatiti riječi o dalekim i izmišljenim likovima, već o meni, Wendellu Parsonsu, tinejdžeru koji između ostalog sjedi u kutu pretrpanog restorana Waffle House zbog zastoja vlaka. Naravno, neću napisati tugaljivu autobiografiju, bar ne ovdje. Vonj zagorjelog šećera me dekoncentrira, zurim u svoje ruke kao da će mi dati inspiraciju. Zapravo jesu, napisat ću kratku anegdodu o ožiljku na lijevom zapešću koji se proteže sve do lakta. Mučno slatkasti miris je iščeznuo dok sam u glavi slagao riječi. Prisjetio sam se nepodnošljivog ljeta provedenog u gradu, mirisa užarenog betona i neklimiziranih knjižnica te dva neobično lijepa plavo-zelena oka. Imao sam petnaest godina, veselio sam se predahu od škole, izolaciji i gledanju svitanja. To ljeto se isticalo zbog toga što sam ostao u gradu, pročitao previše knjiga i bio usamljen većinu vremena. Posjetio sam knjižnicu sedamdeset tri puta – to sam saznao zahvaljujući vlasniku spomenutih pre-

divnih očiju. Sretnom slučajnošću bio je mojih godina, sreo sam ga u raju na zemlji, tj. knjižnici. Sjećam se svake pojedinosti, kao i one da sam nosio previše knjiga. Predvidivo, Shakespearove tragedije su se stropoštale na pod, a on ih je, zbog svoje urođene potrebe za ljubavnošću, podigao. U sebi sam zahvalio svim svecima što nam se ruke nisu slučajno dotakle, to bi prešlo granice klišeja. Uglavnom, zvao se Jonathan, on je djelomično kriv za ožiljak. Pretpostavljam da se očekuje melodramatičan mjuzikl o tome, no nemam snage ni volje za to.

Jonathan i ja postali smo vrlo bliski, no bili smo polarne suprotnosti. On je bio optimist, iz njega je prštao život, sve je na njemu odavalo auru samouvjerenosti. Uz njega sam se osjećao zaštićeno od svijeta, jednostavno je tako utjecao na ljude. Sve je bilo klišej, kao iz prozirne američke *teen* drame. Uz njega sam gledao svijet kroz ružičaste naočale, nikad dotad nisam upoznao nikoga kao što je on. Činilo mi se da je sazdan od zlata, bio sam opčinjen njime. Kao jelen pred svjetlima automobila, svjestan sam da zvuči otrcano. Volio sam ga, ili sam tako mislio. No, stakla su se smrskala sve zbog jedne nepromišljene rečenice. Poželim da mu nikad nisam rekao jer sam uništio sve – crna rupa. Trčao sam za njim, instinktivno. Posjekao sam se na šipku ograde, to je bilo sve. Krv je otužno kapala, a ja sam otišao kući.

Život mi nije stao te noći, ožiljak je zarastao, sve je teklo dalje. Volio bih reći da nisam plakao, no lagao bih. Svijet se nije urušio, no zrak je bio nabijen čežnjom. Lagao sam kad su me pitali za ožiljak.

Podigao sam glavu, vratio se u stvarnost. Gledao je u mene, osjećao sam se kao naciljana srna, znam da to nije poetično. Dubok glas dopirao je do mene, jedva sam ga čuo. Objašnjavao je ono ljetno, brzao je o vlaku i Kanadi. Nisam mogao odvojiti oči od njega. Jonathan Ashway ponovno upleten u moj život. On mi je uzvrćao pogled, ili sam ja njemu. Sjaj u očima pojavio se čim su mu se usne razvukle u smiješak, uočio sam i jamice na obrazima. Zagrlio me, a bujica osjećaja izlila se iz korita. Promrmljao je još nešto, a zatim me poljubio. Neka žena je s gađenjem zurila u nas, no nije me bilo briga. Ni najmanje. Samo sam zatvorio oči. Realizacija me pogodila, prosvjetljenje, shvatio sam. Vlakovi su za sve krivi. Znam da je bizarno.

Vani je bilo previše ugodno za siječanj, pahuljice su padale stvarajući blaženu tišinu, a Jonathanove oči su se caklile poput stakla. Toplina me okružila, ne zbog kaputa ni toplinske energije, nego zato što me držao za ruku. Autocesta kao da je nestala, ostali smo on i ja. I zvijezda padalica. Svjedočili smo isteku života jedne zvijezde, pratili smo njezin sunovrat prema tlu pogledima. Rekao mi je da nešto zaželim, no odmahnuo sam glavom. Nasmijao se i poljubio me. Osjećao sam se kao da udišem prašinu tek pale zvijezde, tad sam pomislio da klišeji i zastoji vlakova nisu toliko nepodnošljivi.

Lana Fontana, 6. r.

Osnovna škola Ivana Filipovića, Zagreb

Voditeljica: Ljiljana Puljar-Matić

Savršeni svijet

„Baba, što se ti stalno petljaš u moj život?“ uzrujano viče moja petogodišnja sestrična našoj baki. Oduševila me njezina mudrost. Tek joj je pet, a već razumije bit životnih problema. Svi se miješaju i sve najbolje znaju. Čudim se što njihovi životi nisu savršeni.

„Stvorit ću za te savršeni svijet“ naslov je dnevnika moje mame koji je vodila dok me nosila u truhu. Zabilježila je sve svoje osjećaje, svu sreću što sam baš nju odabrao za mamu. Svakako i sve brige i strahove od roditeljstva i, naravno, sve upute meni za budućnost. Vjerojatno i sva svoja očekivanja – da budem odličan učenik, pristojan, brižan prema starijima, mlađima. Džentlmen prema ženama i dobar sin svojim roditeljima. Dnevnik je vezala plavom satenskom vrpcom i pospremila u ukrasnu kutiju sa slikom mog stopala s prvog ultrazvuka, prvim zubicom, cipelicama, pramenom kose, prvom rođendanskom svijecom. Kad prilazi kutiji, uvijek duboko uzdahne, a mi joj se smješkamo. Ne iz ganutosti, već se ja pitam što ću s tim, a tata vjerojatno misli što bi ona da je on donio u brak isto takvu kutiju svoje mame.

Pazite naslova – STVORIT ĆU ZA TE SAVRŠENI SVIJET! Kao prvo – savršen svijet ne postoji, a drugo – moja mama nije svemoguća. Dapače, vrlo je nerealna osoba. Tata je čvršće na zemlji. Bolje vidi stvari i jednostavnije rješava probleme. On je *cool*, baš kao i ja. Mi smo muškarci! U našem svijetu brojke su važnije od slova. Bez puno priče odradi što moraš, otrpi što ne možeš promijeniti, otplači bez suza, stisni zube! Samo naprijed! Razumijemo se pogledom. Tješimo stiskom ruke, zagrljajem ili onako po ramenu. Ne trebamo suze niti duge razgovore. Nismo bezosjećajni pa razumijemo mamu i njezine brige. Ma, volimo je baš takvu preosjetljivu. Iskreni smo, ali joj, ponekad, prešutimo istinu. Onako, za njezino dobro. Otkrije nas lukavica! Ali, tada je sve već obavljeno na najjednostavniji mogući način.

Jedno ljeto dok sam još bio malen, jedan me stariji dječak zatvorio u sanduk za suvenire na štandu. Uzeo mi je mobitel i bacio ga u taj mračni prostor u koji izlagači suvenira odlažu svoje stvari. Kad sam prišao štandu kako bih uzeo svoj mobitel, on me ugurao i zatvorio vrata. Uхватила me panika. Bezuspješno sam zapomagao. Nisam htio udarati nogama da ne uništim tuđu imovinu. Zamolio sam ga da me pusti jer bih se mogao ugušiti. Poslušao je. Mirno sam otišao kući i prespavao stres. Drugog dana nisam imao volje izlaziti van. Mama je bila presretna zbog toga – nek' sam ja kod kuće. Tati je bilo čudno. Znao je. Točno je znao što mi piše u očima. Sve sam mu ispričao. Uvjerio sam ga da ću sâm riješiti problem. Detaljno sam isplanirao kako ću zlostavljača pretvoriti u prijatelja. Tatu sam zamolio da bude po strani i da nikako ne spominje mami.

Kad se moj novi prijatelj za nekoliko dana pojavio na mome rođendanu, mama je u čudu pitala: „Zar ti je i ovaj veliki dječak prijatelj?“ Odgovorio sam joj preko ramena: „Stvaram, mama, savršeni svijet!“

Franko Jan Selman, 7. r.

Osnovna škola Pirovac, Pirovac

Voditeljica: Anita Vrkić

Noć na rijeci

Gledao sam
kako noć sipa
zvjezdanu sol
u rijeku,
kao u tanjur.

Sjeo sam i ruku zaronio.

Želio sam dotaknuti
u vodi
mjesečevo nasmijano lice.

Nestalo je kad sam šaku otvorio.

Prsti su mi se dugo sjajili
od ubranih zvijezda,
kao od krijesnica.

Ivan Šilarić, 5. r.

Osnovna škola u Đulovcu, PŠ Bastaji, Đulovac
Voditeljica: Anđelina Papac

Retrovizor

*Uvijek se mogu osvrnuti i zagledati u njega.
Povjeriti se starome putu i
prisjetiti se onog zavoja koji me naučio mnogočemu.*

Stavljena sam za volan.
Sjećam se cijele grupe suvozača koji su me usmjeravali kuda god.
Bilo bi spornih, gluhih dana, isto kao i skliskih susreta s cestom pu-

nom udubina i sjena koje stvaraju iluziju pravoga puta. Bez crta i znakova. Tu su mi suputnici govorili kojem uglu vjerovati, kojoj visini i kuda s volanom.

No moj omiljeni dio su uspomene i vidici s tog puta. Kada prođu, mogu se samo osvrnuti i zagledati u retrovizor. On će me uvijek odvesti nazad da se prisjetim polja suncokreta, zalazaka, vidika, iskušenja... To je doba sada gotovo, no ono me oblikovalo takvu kakva jesam.

Nikada se nisam osjećala sigurno kao kada sam bila suputnik. Sada je vrijeme da naučim upravljati sama. Naposljetku, sve se svede na tebe za volanom i tvoju brzinu kojom ideš. I pod svojim vodstvom skretat ćeš s puta. Nekada zadivljen planinama gdje lahor naočigled odzvanja, gdje se obrisi vrhova natječu s crtom horizonta. Nekad zbog umora, no ne smiješ se ulijeniti. Promijeni brzinu, put ne može biti lak.

I kada pomislim na sve koje sam upoznala, i na one kojih možda neće biti iza sljedećeg zavoja, nastupi mučnina. Mora se izići iz auta i predočiti kamo dalje, osjetiti vjetar u kostima i nastaviti tim putem. Svi dragi vidici koje sam upoznala nastavljaju svojim putem. Morat ću i ja.

Od sada crtam granice svojega puta. Ovo je moja vožnja, moja brzina i moja ruka za volanom.

Marta Žakić, 8. r.

Osnovna škola „Matija Gubec“, Cernik
Voditeljica: Gabrijela Vojvodić

Lakija od imere

O djevojčici Emi svi su govorili kao o malom biću stare duše. *Mudra starica u tijelu bebe*, tako ju je opisivala i naša teta u vrtiću. Ema i ja išle smo u istu grupu i bile smo najbolje prijateljice. Nije – baš kao ni i ja – voljela spavati poslije ručka, ali je voljela pričati *priče o pravim ljudima*. I nije mogla izgovoriti slovo *r*.

U vrijeme odmaranja sjele bismo u kut, jedna uz drugu, i *igrale se knjiga*. Glavni junaci postajale bi djevojčice i dječaci iz naše sobe.

Dok su oni spavali, nisu ni slutili da netko od njih odlazi u kino, netko s bakom ide na šišanje kod modernog frizera, a netko nije pozvan u brutalnu igraonicu na rođendan. Ema bi izgovorila prvu rečenicu, ja drugu, ona zatim treću, ja četvrtu... Postajale bismo sve glasnije i glasnije. Njezine rečenice bile su uljepšane pridjevima, a moje sasvim jednostavne. Tko nešto čini i što netko čini.

Kad je naše riječi jasno počela razaznavati i teta koja je sjedila na drugom kraju sobe, *priča o pravim ljudima* morala je završiti. Ema bi mi samo – neovisno u kojem nas je trenutku teta prekinula u umjetničkom stvaranju – prišapnula završnu zaključnu rečenicu. Film je redovito bio *stlašan, flizel odvlatan*, a na *lođendanskoj tolti* nije bilo svjećica.

Nas dvije nije vezala jedino ljubav prema pričama. Po nas su u vrtić dolazile samo naše mame. Kad su nas jednoga dana druga djeca upitala kad će se u vrtiću pojaviti i naši očevi, mi smo u glas izgovorile istu rečenicu: *Moj tata je otišao na nebo*. Pogledale smo se i uhvatile za ruke. Osjetile smo da nas veže tuga od koje nismo mogle pobjeći.

Kao tako malena djevojčica često sam se pitala – gledajući crtiće i bajke – jesu li se i moji roditelji voljeli kao što se vole kraljevići i princeze. Nakon što sam saznala da i Ema nema oca, odlučila sam odgovor dobiti baš od nje, od osobe u koju sam imala najviše povjerenja. Iznenađila sam se odgovorom. Na moje pitanje *Što misliš, je li moj tata volio moju mamu?*, odgovorila je onako kako to stare duše znaju: *Ako su se ljubili pod imelom, jeje*.

Do tada nikada nisam čula za imelu i nisam znala je li Ema mislila na ono što sam ja čula, ili se iza imele skrivala *imera*.

Pred spavanje, istog tog dana, postavila sam mami Emينو pitanje. Pogladila me po kosi, ustala i otišla iz moje sobe. Nije ugasila svjetlo. Značilo je to da će se još vratiti. Stigla je nakon nekoliko minuta. U ruci je držala fotografiju. Pružila mi ju je. Prepoznala sam na njoj ulazna vrata našeg stana. Bila su otvorena. Iznad vrata visjela je grana, a ispod nje stajali su zagrljeni moji roditelji. Mama me ponovo pogladila po kosi i rekla mi: *Ovo je snimljeno pet mjeseci prije nego što je tata otišao na nebo i to je imela*.

Dakle, nije imera, pomislila sam. Zaboravila sam pitati mamu tko je fotografiju snimio.

Em a i ja prestale smo se družiti u lipnju u godini u kojoj ćemo krenuti u osnovnu školu. Ja sam ostala u našem kvartu, a ona i njezina mama odselile su u Pulu. Više se nikada nismo vidjele. Prije tri godine prestala je odgovarati na moje telefonske pozive. Fejs mi ne izbacuje njezino ime, ali ni ime njezine majke. Ipak, ona je i dalje moja najbolja prijateljica. I vjerujem da će biti još dugo. I vjerujem da će mi se javiti.

Sjetim je se često, često. Pogotovo u božićno vrijeme. Tada uvijek iznova čitam legende o imeli i zaljubljenima. Ema me je, onog dana, na njih uputila. Volim, putujući Slavonijom, gledati ogoljele grane stabala na kojima je svoje trajno prebivalište prijavila imela. Najradije bih iz svih tekstova i sa svih ekrana izbrisala podatak da je ona parazit. Jednostavno, ne može biti. Jer, pod njom su se grlili moji roditelji!

*

Prije nekoliko dana razveselilo me što sam za domaću zadaću dobila zadatak obraditi *ića i pića* Istre. Isti čas sjetila sam se svoje Eme. Na prvo mjesto *pića* stavila sam – naravno – bisku, rakiju od imele. S puno ljubavi, zamišljajući da se obraćam Emi, uvježbala sam prezentaciju. A onda, na satu, kad je došao red na mene, i kad sam trebala izgovoriti od čega se pravi biska, profesorica me upozorila da je moje vrijeme isteklo. Njezin glas podsjetio me na glas tete u vrtiću, one koja je prekidala naše *priče o pravim ljudima* i našu omiljenu *igru knjiga*. Željela sam pobjeći kroz vrata nalik vratima moga stana, otvoriti prozor na hodniku, nagnuti se kroz njega i zagalamiti: *Imela, imela*. Poželjela sam ne znati odgovarati slovo *r*. Poželjela sam biti glasnija od istarskih zvončara i odlučnija od likova *Kratkog izleta*. Poželjela sam, ali nisam to učinila. A da i jesam, moja Ema me ionako ne bi čula.

Magdalena Živković, 1. r.

Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku, Osijek
Voditeljica: Vera Bilandžić

Moja majka

Kao dijete, rugala sam se majci jer je lako zaboravljala.

Nije to bilo zlo ruganje, ne; bio je to onaj tip osmijeha nakon što se ispriča vrlo dobar vic, šala koja je smiješna sve dok ne počneš previše razmišljati o njoj. Rugala sam joj se, i nikada nisam mislila da ju to vrijeđa. Uvijek me gledala milo, pogledom punim nade, skrivajući nešto iza tih plavih očiju što ja nisam bila spremna znati. Gledala me, i ja sam gledala nju, no nakon te šale, ja sam bila jedina koja se smijala toliko koliko sam bila i jedina koja ju nije shvatila; smijala sam se dok nije postalo smiješno, no ona me samo gledala.

Moja majka je bila zaboravna.

Zaboravila bi uzeti ključeve.

Zaboravila bi uzeti torbu prije odlaska na posao, kao što bi zaboravila popiti čaj do kraja; zaboravila bi tekst pjesme koju je nekoć znala napamet, zaboravila je kako napraviti svoje najdraže jelo.

Zaboravila bi koja joj je najdraža boja. Roza, odgovorila bi, iako je prije nekoliko dana tvrdila da je nebeskoplava; tjedan prije toga bila je boja limuna, a mjesec prije boja svježih kestena. Svaki put, odgovor bi bio drukčiji, i svaki put, ja bih se nasmijala kao da je upravo ispričala najbolju šalu koju sam ikada čula; ponekad, ali samo ponekad, zaboravila bi i moj rođendan i tada bi smijeh prešao u plač. Takva sam bila, oduvijek; nikada nisam bila spremna podnijeti šalu na svoj račun. Plakala bih, ali nikad joj to nisam uzimala za zlo; bilo je nešto u njezinu pogledu što me natjeralo da ostanem.

Zaboravila je bakin glas.

Skakutala je sobom, pitajući se kako je dospjela ondje. Ponekad se čak nije ni činila kao moja majka; njezino lice je ostalo isto, no ona je bila drukčija. Je li moguće da osoba s istim licem nije osoba koju znamo?

Tada se nisam zamarala previše.

Moja majka je bila zaboravna, ali je voljela pisati.

Pisala bi na malim papirićima, velikim slovima, stalno u drugoj boji, stalno drukčijim rukopisom; bili su na svakom koraku. Ne zaboravi

kupiti mlijeko, pisalo bi na prvom. Ne zaboravi nazvati baku, pisalo bi na drugom. Neki su bili puni brojeva i neobičnih slova kojih se ni danas ne mogu sjetiti; no, majka ih je pisala svaki dan, i nikad ih nije zaboravila dovršiti. To je jedina stvar koju nikad nije zaboravljala.

Moja majka možda je bila zaboravna, ali je bila dobra majka.

Odrastajući, počela sam se osjećati gore zbog svoje vlastite zaboravljivosti; ipak, kod mene to nije bilo toliko kritično. Zaboravila bih napisati zadaću, no nisam bila jedina; zaboravila bih nazvati majku kako bih ju pitala kako je, i svaki put osjećala bih se krivom.

Čak i ja ponekad zaboravim koja mi je najdraža boja. Je li to uopće važno? Ponekad je to boja lišća u ranoj jeseni, a ponekad je to boja zrelih trešanja; svaki put, moj bi odgovor bio drukčiji.

Moram priznati da teško pamtim imena. Svojoj majci sam se smijala kad bi zaboravila ime naše mačke, no ja sam teško pamtila imena svojih najbližih prijatelja; možda samo loša s imenima, tko zna?

Šala kao da se ponavlja kroz cijeli moj život, no ja ju ne želim shvatiti. Neke šale su bolje kada o njima ne razmišljaš puno.

Možda je vrijeme da počnem zapisivati imena.

Bolja sam s licima. Lica su zanimljiva, nikada ista; slična, možda. No, nikada ista.

Uvijek ih pamtim po očima.

Plave i pune nade, svijetle, tamne, sramežljivocrne, one što iz kestenjastosmeđe otplešu u boju noćnog jezera; znam ih sve, i po njima ih pamtim.

No, postoje lica koja jednostavno ne mogu zapamtiti.

Ponekad, kada sam toliko umorna i kada noć padne, zaboravim majčino lice.

Njezino ime? Pokušavam se sjetiti, no jedino ime koje pristaje jest 'Majka'. Na trenutak se osjećam poštiđeno.

Ni jedne oči ne pristaju njezinu licu.

Lice joj se stalno mijenja; kosa postaje kraća, nos veći, sve se mijenja, no ni jedan dio ne pristaje; nešto nedostaje, nešto čega nema, a ja se ne mogu sjetiti što; umjesto toga, jedino što vidim je prazno lice. Nema očiju. Nema usana.

Samo praznina.

Pokušavam nešto smjestiti na nju; barem nešto što sigurno znam da je njezino, samo da se prisjetim. No, samo se osjećam kao da uporno pokušavam spojiti dio slagalice s dijelom koji joj ne pripada; osjećaj je frustrirajući.

Počinjem bilježiti imena.

Što dulje živim, to manje pamtim lica. Ponekad bi cjelovita slika bila gotovo savršena; ponekad bih vidjela cijelo lice osobe, osim jednog detalja koji bi sliku učinio potpunom.

Ne mogu spavati.

Nakon nekog vremena, u moj život uleti moja kći; ponekad se pitam kako se našla tu, ali odgovor me ne zanima previše. Važno je samo da je tu. Ponekad mi se smije, ta mala djevojka. Živahna je. Puna nade.

Smije mi se kad zaboravim uzeti ključeve.

Smije mi se kad zaboravim torbu prije odlaska na posao, ili kada zaboravim popiti čaj do kraja; smije mi se kad zaboravim tekst pjesme koju sam nekoć znala napamet, ili kada zaboravim kako napraviti svoje najdraže jelo. Smije mi se kao da je upravo čula šalu kojoj sam ja zaboravila kraj. Šteta; kraj je najbolji dio šale.

Nikad joj to ne uzmem za zlo. Umjesto toga, pogledam ju meko, ali osjećam da sluti što se zapravo događa iza mojih očiju.

I svaki put to me podsjeti na scenu iz moje mladosti; kao mlada, često bih se rugala svojoj majci.

Nije to bilo zlo ruganje, ne; bio je to onaj tip osmijeha nakon što se ispiča vrlo dobar vic, šala koja je smiješna sve dok ne počneš previše razmišljati o njoj.

Rugala sam joj se zbog nečega, taj dio mi je jasan; šteta što se ne mogu sjetiti zbog čega.

Lara Rašić, 1. r.

Peta gimnazija, Zagreb

Voditeljica: Marina Dragović Gabrić

Znatiželjnoj

Sudar galaksija i šećerna vata

Oči su ti suhe, ali mogla bi plakati, vidim to u žilama što ti napeto strše na vratu i rukama, malim, slabim rukama. I lice ti je sada nekako gorko i sivo, pale su maske dvije-tri, koliko si ih već imala. Nema više onih žarkih ekspresija lica, Bože, kako si samo živjela sreću čitavim svojim tijelom, dušom malo manje.

I šarenica ti je izgubila boju, toliko da više i ne zaslužuje tu titulu u biologiji.

A kao da je jučer bilo, spoj života i ljubavi na tvojim jagodicama, sudar galaksija, Neptuna, Jupitera, eksplozija svih zvijezda ovog svemira, stvaranje Edena u tvojim očima.

Nema te više, Kolibriću, što si premalo puta zamahnuo krilima, zar si toliko bila znatiželjna?

Mogao sam ti ja ispričati što to ima gore na nebesima, među zvijezdama okrutnim što su mi te ukrale.

I da ti kažem samo da oblaci nisu meka šećerna vata koju jedeš i po kojoj se valjaš, a zvijezde, zvijezde su egoistične glupače koje ni pogledati ne možeš, a da te ne opeku.

Ali što ti ja sve to pričam? Znaš i sama kako je gore nad plavim bistrim nebom.

A što je? Prevarila si se? Nije te dočekao spektar plave? Znam. Znam da nije.

Da sam barem znao da te tolika želja prožima, da si mi samo rekla, natuknula, k vrapcu, misli nikad nisam čitao.

Da jesi, Kolibriću moj, sve bih ti to kazao.

I ti mi opet ne bi vjerovala.

Ples papričica i miš Tom

Nemoj samo misliti da si mi pobjegla.

Možda jesi ovom svijetu čija nikad nisi ni bila, ali meni nećeš tako lako umaći, a ne, ne.

Još te ima u onim ljutim papričicama što si ih vječito stavljala u juhu, a ja sam to mrzio i svejedno jeo bez prigovora.

I dalje ih stavljam u juhu pa mi do jutra plešeš po nepcu i skačeš po jeziku ko po trampolinu. Pustim Kaominu Lambadu i čujem tvoje ai-ai-ai kako gricka uzduž i poprijeko i ne daješ mi da spavam, ali dobro je to. Spavati nikad i nisam mogao bez tvoje umirujuće pojave, bez tvoje sveprisutne topline koju si unosila u svaki dom i srce u koje bi zakoračila svojom minijaturnom nožicom. I znaš da i dalje gledam one tvoje cirkusante umjetnike, pratim ih po svijetu 'ko jadno siročče štene (a ti si me takvim napravila) i zalazim u svako selo i grad u koji oni zađu, makar to bilo u srcu Kine, u mišjoj rupi.

Smijem se jer zasigurno si jedina žena koja je za ljubimce imala pantagane, pardon, miševe.

I jako je bezobrazno ovo od tebe, imaš li uopće pojma koliko je bilo teško objasniti Tomu zašto te više nema? Na kraju je prestao jesti, odbijao je čak i onu najslasniju goudu što si je naručivala iz Nizozemske samo za njega, jedino od nje nije imao žgaravicu.

Zakopao sam ga u vrtu ispred žute kuće u Trancosi. Posadio sam žutu orhideju, baš onu koju si vucarala svugdje sa sobom, činilo mi se nekad da više voliš nju od mene.

Meni si isto kupovala goudu, ali neku jeftinu, a teta Đurđa rezala je deblje taj sir nego što je dug Kineski zid.

I dalje kupujem taj jeftini sir.

I dalje ga reže teta Đurđa.

Ima previše tebe u njemu da bih si priuštio bilo koji drugi.

Dok zora trlja oči

Igram poker i čitam sve ove ljude kao što si ti nekad davno čitala Byrona, a tebe nikad nisam mogao pročitati jer da jesam, bila bi sad tu, možda ne za mene, ali zasigurno bi ovom ukrasu od planeta poklonila svoju nazočnost barem na duže.

Osvajam novac kojim nikad neću moći osvojiti tebe natrag, izvlačim karte iz rukava tražeći asa koji će mi te vratiti, ali ne da se djevojka

Smrt, ne da se prevariti da te dohvatim s onu stranu ograde natrag na moju stranu, živu stranu, na koju sam prekasno stao.

Da sam te barem pročitao, uhvatio bih te za ruke i povukao jako, jako...

Ali ja sam spavao,
a zora je trljala oči,

a ti si se tresla mirno kao prut i čekala sumračnicu da te prepolovi pa da odabereš napokon adresu svoje vječnosti.

Mihaela Galijot, 4. r.

Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik

Voditeljica: Irena Palinić

Motivacijska (sa)hrana

Križáš li dane na kalendaru
I onda kada su mrtvi brojevi?

Mama,

Samo je jedna knjiga pala jutros
Dok ti se runila koža sa suhih usana,
I prstima su ti plesale brusnice.

Umorne smo od hrđave samoće
Jer bicikli sada škripe u poljima uljane repice,
A na tacnama umuljanim brašnom ne diže se kvasac.

Moje noge vise s ruba ljuljačke
I više nije prihvatljivo ako su dlakave.
Barem tako kažu u novinama.

Svjesna si, tvoju kukuljicu više ne trebam,
A želim da me opet more nezrele ringlove
I kako razdvojiti slovo nj u križaljci.

Umorne smo, mama.

Jer su ruke željne znanja postale manufaktura...
Jer mi svijet stavlja glavu u kutiju.
Jer mi glava postaje kutija!

Prazna.

I brojim, brojim, brojim...

Karla Blažević, 4. r.

III. gimnazija Osijek, Osijek

Voditelj: Karlo Kobaš

Njena stijena

Spavala je. Vrata njene sobe uvijek su, pa i sad, bila zatvorena. Dan koji slijedi trebao je biti bezbrižan. Čula je kako brat iz susjedne sobe viče. Zatim kako se njegov glas miješa s majčinim užasnutim glasom. Ništa joj u početku nije bilo jasno. Što se događa? Potrčala je u sobu koja je bila izvor tih glasova. Kada ga je vidjela, svaka se stanica njena tijela smrzla. Nije disala samo nekoliko sekundi, ali činilo joj se kao da su stoljeća prošla od njena posljednjeg udisaja. Vidjela je što se događa, ali nije razumjela. Zapravo, nije htjela razumjeti. Majčin ju je glas trgnuo. Čula je preko telefona glasove spasitelja. On i dalje leži. Mumlja. Kako da mu pomogne? Donedavni topli sanak činio joj se nestvarnim. Znala je što se događa, ali nije se mogla sjetiti kako postupiti u takvoj situaciji. Od rođenja uči, a sada ne zna. Ljuti se na sebe. Majka je šalje van da pričekaju ljude koji nose nadu. Vidjela je da joj se dah na hladnoći

ledi, ali ona je gorjela. Činilo joj se da spasitelje čeka satima, svaka je sekunda bila nesnosno duga. Iz sobe je čula riječi za koje je znala da će ju progoniti noćima. Znala je to već i dok ih je slušala.

Evo ih! Došli su! Pitaju za smjer kojim trebaju ići, ali ona ne zna objasniti. Nije znala pokazati put po kući u kojoj živi otkada diše. Opet se ljuti na sebe. Ipak, došli su kamo su trebali. Došla je još jedna ekipa. Nema šanse da sada nešto pođe po zlu, zar ne? Slušala je zvukove aparata koje je dosad čula i vidjela samo u filmovima i serijama. Počela je pucati u sebi. Kad bi mogla, pobjegla bi iz ovog svijeta. Ali nije mogla, pa se poput djeteta sakrila pod stol. Ha, baš će joj to pomoći. Nije znala koliko je vremena prošlo. Vidjela je spasitelje kako ga odnose. Istinski je priželjkivala da sanja, ali bila je budnija no ikad.

Tu noć nije spavala. Shvatila je da će dan koji slijedi biti sve samo ne bezbrižan. Nikada se u životu nije tako bojala iako sada nije ni čula ni vidjela opasnost. Osjećala ju je. Dobro je procijenila. U svakom, pa i najmanjem, trenutku tišine čula bi kobne riječi. Iz praznog ležanja trgne ju zvuk mobitela. Javlja se i objašnjava zašto nije došla u školu. Glas joj puca pri svakoj riječi. Opet se zbog toga ljuti na sebe. Cijeli dan razmišlja bi li ga išla posjetiti. Odlučila je ići. Došle su u veliku zgradu. Hodala je, a svaki joj je korak odzvanjao poput udarca gonga. Vidjela ga je. Najjačeg čovjeka kojeg je poznavala. Njenu stijenu kako leži oborena. Dosad nije ni primijetila da je njegova koža blijeda kao i njena. Ili da su im nokti potpuno isti. Zatvorenih očiju, izgledao je kao da mirno spava. Aparat mu u snažna prsa jednoliko upuhuje zrak. Izraz lica bio joj je hladan, ali iznutra se lomila. Opet. Opet. Još nije spremna nastaviti bez njega. Ne zna kako. “Može li nas čuti?” upitala je ženu koja ga je spasila prije spasitelja. “Ne znam”, rekla je. “Ne može škoditi da mu govoriš.” Gledala je tu ženu kako slomljena srca stoji iznad njega. Nikad ju nije vidjela tako tužnu. Nije se mogla odlučiti tko joj od njih dvoje izgleda ranjivije. Bila je sigurna da bi, kada bi zapuhao i najslabiji vjetrovi, odnio i nju i njega. Međutim, znala je da bi on, kad bi mogao govoriti, rekao da mu nije ništa i da se ne trebaju brinuti. Sve dosad smatrala ga je jedinom osobom na svijetu kojoj se ništa ne može dogoditi. Jednostavno, u njenoj glavi nisu postojali izgledi za

takvo što. Htjela ga je uhvatiti za mirnu ruku, ali činilo joj se kao da će pasti ako to učini. I nikad se više neće pridignuti. No, u tom trenutku ona još nije znala da je već pala u duboku jamu. Jama je toliko duboka da do dna jedva dosežu mali tragovi svjetla. Mnoge će joj ruke nuditi pomoć da iziđe iz nje, ali nijedna ruka neće biti dovoljno snažna da ju izbavi. Morat će se, stoga, udobno smjestiti u toj jami tako dugo dok ne smogne snage da se polako, po najmanjim izbočinama, sama započne penjati. Možda se nakon nekog vremena jama više neće činiti tako dubokom i svjetlo možda ipak postane jače... Aparati razbijaju tišinu od koje se gubi razum. „Idemo?“ čuje ranjeni glas žene, svoje majke, a istovremeno suzdržava suze pitajući se hoće li ju te neisplakane suze kasnije boljeti. Gledala je najjačeg čovjeka svoga života kako nestvarno ranjiv leži. Odlučila je da nikad više neće spavati zatvorenih vrata u sobi.

Kad su došle kući, već je bila večer. Bojala se noći koja dolazi. Legla je, sve je utihnulo, a misli su činile svoje. Suze, protiv kojih se borila, počele su teći dok je ona polako shvaćala da ga možda više neće vidjeti. To jest hoće, ali samo njegovu sjenu. Dosad nije shvaćala koliko joj je potreban. Sjećanja su postala bolna. Sve vezano uz njega nedostajalo joj je. Večeri koje su proveli igrajući društvene igre ili gledajući sportske utakmice. Njegovo pjevanje iako ga je uvijek molila da ne pjeva. Njegove šale koje su bile smiješne samo zato što uopće nisu bile smiješne. Počela se bojati da će zaboraviti boju njegova glasa. Bila je spremna odustati od svega jer nije vidjela izlaz, ali nije mogla jer on to nikad ne bi htio. Znala je da se i svi ostali tako osjećaju, tišina u kući to joj je potvrđivala.

Sljedećih je dana pokušavala biti jaka, iako se joj više nije dalo živjeti. Ponekad je i pretjerala u tom pokušavanju jer je osjećala neuspjeh kad bi se slomila. Trebalo joj je vremena da shvati da je u redu plakati. I biti slab. Tako je postajala jača. U vremenu koje slijedi činit će sve da ga učini ponosnim. Dobro zna da on to neće znati. Barem ne sad. Ali jednom... Jednom će biti ponosan.

Tea Kovačić, 1. r.

Gimnazija Josipa Slavenskog, Čakovec

Voditeljica: Zlatka Grahovec Soldat

Ples šećerne vile u tri čina

čin – hipo

Opet je tu. Kruli u trbuhu. Tresu mi se ruke. Ne mogu tipkati poruku. Mračni mi se. Prekrivena sam hladnim znojem. Vrte mi se. Nisam u stanju razmišljati, a moram paziti na svaki svoj korak. Toliko sam slaba da ne mogu otvoriti paket bombona. Živčana sam i ščelkunčik sada ne bi htio sa mnom plesati. Ne podnosim nikoga. *Odlazi! Idi i šuti da te ne čujem! Daj mi zraka...* Ne ide ka dobru, vidim. Nitko mi ne plješće i ne klanjaju mi se baletani. Ove balerine koje plešu oko mene nisu stvarne i Orašar mi se samo priviđa...

Ova me svakodnevna pojava dovodi do ludila. Mogu pojesti svaku mrvicu u kući, svaku čokoladu, kruh, kekse, sve, sve, sve što pronađem. Ne mogu se nikako zasititi. Nikako da se vratim u normalu. U tom je trenu najgore. Tih deset minuta drhtavice, vrtoglavice, dezorijentiranosti, živčanosti i gladi nikako da prođu. Kao da traju deset sati, a ne minuta. „*Eh, Ena, kud ćeš kolača ponad ručka...*“ Ali navika je još uvijek jača. Kolači su gledali mene, ja sam gledala njih. Dogodila se kemija. Oborili su me s nogu. Iako znam što mi naprave svaki put kad ih pojedem, znam da su puni praznih ugljikohidrata, znam da me uvijek dovedu do ovog stanja, suprotnog onomu prije pola sata, ipak to učinim. Ne sprečava me ništa da ih ne stavim u usta, osjetim taj okus slatkoga koji mi svakodnevno fali i bez kojeg ne mogu živjeti. Ništa me ne sprečava. Čak ni ovaj hipnotički ples koji ne mogu otplesati s mojim prijateljicama balerinama.

čin – normala

Stanje iz snova dijabetičara.

Niti sam gladna niti žedna. Niti sam dobro niti nisam. Kao da ničega nema. Aparat pokazuje 6,2. Napokon dolazim do savršenstva. Napokon mogu pojesti i bez inzulina. I gle, plešem... Kao i prije godinu i pol. Sasvim normalno. Bez ikakvih simptoma. Bez gladi, drhtavice, vrtoglavice, žeđi... Kao da sam zaboravila da sve to postoji i

da me opsjeda i živi u meni. U tom sam trenutku sretna. Iako znam da ta normala i savršenstvo ne traju dugo, iskorištavam ju najbolje što mogu. Uživam. Osjećam se kao i ostali, „normalni“ ljudi. To neko vrijeme uklapam se u većinu. Sretna sam zato što sam dala točnu dozu inzulina. Dokazala sam si da sam usvojila teoriju i odlično ju pretvorila u praksu. Edukaciju sam usvojila, *diabetes mellitus* mi je prijatelj. Moja baletna predstava se nastavlja.

čin – hiper

„Ena, zašto su ti crveni obrazi i suhe usnice?“

Iiiiiii, evo ga! Moja najgora noćna mora – žuta je boja na aparatu. Ide prema crvenoj... Ono čega se najviše bojim. Ono što me uvijek plaši i uznemiri. 15,2.

Pijem. Sedma čaša.

Umorna sam. Boli me glava. Crveni su mi obrazi. Usnice suhe. Hiper. Opet je krivo nešto slatko... u mojoj zemlji slatkiša. Ili sam hipo ili sam hiper. Neizbježna su ta stanja. Iako, mnogo ga bolje podnosim. Plešem taj ples vrelih obraza i idem, idem... Trčati. Voziti bicikl. Plesati na probi. Skakati. Sniziti ga... Ili samo okrenuti četiri jedinice i ubosti se.

* * *

Balerine bole noge, stopala, prsti... Oduševljava me ples šećerne vile u „Orašaru“. Željela bih biti dio takve ljepote. Zato se neću žaliti. Dijabetes je samo riječ, nije rečenica. Ne sramim ga se i ne obeshrabruje me. Imam svoje uspone i padove, no na meni je da odlučim hoću li vrištati ili uživati u ovom slatkome i vrtoglavome plesu mojega života.

Ena Halaček, 1. r.

Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac

Voditeljica: Mirela Kožar

Dominus et Deus

znat ćeš me po načinu na koji govorim,
znat ćeš me po načinu na koji hodam,
znat ćeš me po mom imenu.

ja sam svoj put, svoja istina i svoj život;
ja sam vlastiti spasitelj i vlastiti antikrist,
a ožiljci koje nosim sa sobom označavaju me bogom.

ja sam kralj koji je izgradio ovaj dvorac
od zemlje do neba, a sada
su svi anđeli moji. vidim izlazak sunca
sa svoga prozora i prisvajam ga
jer se bojim da će jednom doći do
kiše i ostaviti me blatnu i mokru.

moja lubanja ispunjena je gromovima
i okružena sam gustom maglom
koja se ne pomiče; učvršćuje se pod
mojim nogama kada koračam
i podiže me visoko iznad zemlje
sve dok se cesta kojom želim putovati
ne počne činiti kao prijetnja.

živim u toplini vlastitih kostiju.
držim temelje ovog doma.
skupljam mrtve leptire koje ću
objesiti na zidove kako bi me
podsjećali da će ljeto
uvijek doći, bez obzira na to
koliko se usamljeno osjećam,
a ako nastavim disati u
ovom podzemlju, počet ću
nicati kao glicinije.

nisam poput tebe; gledaj me
kako sjajim i stvaram sazviježđa
koja nikad ne bi mogao imenovati,
slušaj me kako usklađujem
orkestre bolje od jutarnjih ptica
ili noćnih cvrčaka,
osjeti me kako gorim, gorim, gorim,
izgaram.

ja sam vlastito umjetničko djelo.
moji će dani biti prožeti znojem i mukom.
balansiram nebodere na ramenima
jer ne mogu sami stajati.
kolaps nikada nije moja krivnja,
ali, ako me okrive, razderat ću
taj crveni tepih po kojem hodaju.
(ionako sam ga sama sašila)

ja sam grčki mit koji
govori o srodnim dušama;
stvoreni smo da budemo jedno,
ali nas je bog rastavio
zbog straha od prevelike moći.
ne želim živjeti u polovici tijela.
ne želim živjeti na pola.

oženila me smrt
čim sam se rodila.
čekam velikodušnu dobrodošlicu
svoga lijesa, a dotad ću
razderati svaki prsni koš
kako bih došla do srca
svake postojeće materije.

voljela bih saznati božje ime.
voljela bih vidjeti što leži
izvan rubova univerzuma –
vjerujem da mi je ondje mjesto;
da bar nisam usidrena
u ovom divnom paklu.

lebdjela sam iznad tvojih gradova
i živjela u svim tvojim nastambama;
tresla sam zvijezde dok nisu prosule
svoj sjaj po meni –
sada sjajim njihovim sjajem.
gledaj kako bojim svoj svijet
u boje svoje slave.

postoji rupa na vrhu moje glave,
a teške oluje ideja koje mi prolaze glavom
potopit će podrum mog mozga;
napravljena sam za veće stvari,
napraviti ću velike stvari.
zahvalit ćeš mi kasnije.

pripadam najvišem tornju
najudaljenijeg dvorca.
pripadam ispod debelog sloja leda
na površini kasnosiječanjskog jezera.
pripadam u labirint koji sam sama sagradila.
još ne vidim danje svjetlo,
ali odbijam kopati prema gore
jer čujem da je u središtu zemlje
svjetlije.

Tea Ramroth, 4. r.

Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti, Zagreb
Voditeljica: Andja Jakovljević

Moja i Njegova... ljubav u doba heroina

London, prosinac 1977.

Brat mi je za Božić poklonio album *Sex Pistolsa* koji mi je otac pred očima spalio tvrdeći da su gamad najgore vrste, bez da je ikada poslušao ijednu njihovu pjesmu. Dan ranije otišla sam na zabavu na kojoj On, naravno, nije bio, jer On i Njegovi ljudi ne dolaze na takve jadne tulume, ali je zato bilo more obožavatelja Davida Soula, Paula McCartneya i njegovih čupavih napuštenih hipija. A da ni ne spominjem koliko osuda kada sam ja, žensko, zapalila cigaretu i otvorila limenku piva. U *Clubu 100*, u koje cijelo moje društvo uporno odbija otići zbog, oni kažu, mutne, ja kažem otvorene ekipe, CBGB-u, s druge strane Atlantika, ili na bilo kojem drugom mjestu gdje se odvija prava zabava i gdje zalaze ljudi koji znaju kako živjeti, čudno bi me gledali kad ne bih imala cigaretu u ustima i kada bih pila nešto drugo osim piva. Na takvom bih mjestu srela Njega i tada me ne bi bilo briga kako me rulja gleda. Zašto nikada ne skupim hrabrosti i odem na takvo mjesto, ako treba i sama, u odjeći iz *Sexa* koju, ni sama ne znam već koliko dugo, u tajnosti kupujem? Zašto se nikad ne suprotstavim svojim netolerantnim i uskogrudnim roditeljima ili profesorima i svima ostalima koji me tretiraju kao svog roba? On svima prkosi tako snažno. Prkosit ću i ja. S Njim. Volim Njegovu drskost. To će biti i moja drskost. Uostalom, zašto imati poštovanja prema sustavu, kad sustav nema ni trunke poštovanja prema meni, prema pojedincu? Odbijam biti pijun polomljene kičme u ovoj proklesoj kolotečini koja mi ne nudi ništa osim uloge nasmijane kućanice iza bijele ograde. Izlaza nije bilo, ali sada ga jasno vidim. Želim sudjelovati u ovom ljutom napadu na društvo. I mogu. I budem. Gledajte me!

London, ljeto 1978.

Volim naš život. Volim naš prkos. Volim i naš stan. Zapravo, nije naš. Živimo u stanu njegova prijatelja, a umjesto stanarine, plaćamo mu heroin. I ponekad me pozove u svoju sobu. To mi čak i nije toliki

problem (moral mi nikad nije bio jača strana). Problem mi nisu ni stare igle svuda po stanu, čikovi koji ispadaju iz pepeljara zadnji put ispražnjenih dok sam imala poštovanja prema rospiji s titulom kraljice, prazne limenke piva koje nađem u svakoj prostoriji, a uz njih obavezno i iskorišteni kondomi. Najgore mi je nabavljanje novaca i za naš i za njegov heroin. Nije me sram priznati da su mi moralne vrijednosti vrlo niske, ali opet, posjedujem neke i smatram da granica treba postojati. Očito je to cijena koju sam morala platiti za napuštanje škole i odlazak od kuće. S druge strane, ti su Ga doveli k meni. Uspjela sam Mu dokazati svoj bunt. Dokazati Mu da sam poput Njega. Da sam stvorena za Njega. Dokazujem Mu to svakog dana. On mi kaže da širim anarhiju, ja Mu kažem da mi ne govori što da radim. Kuka kako mi je suknja prekratka, idućeg dana izađem u još kraćoj. Prigovori kako sam previše prisna s dečkima iz ekipe i ja tu večer odem u sobu našeg stanodavca-cimera bez njegova poziva. Jer nas dvoje smo savršen spoj inata, ljubavi i eristike. A ja, ja sam gnjev. Mladenački gnjev. Ja sam prkos. Ja sam drskost. Ja sam anarhist i prijjetnja. Ja sam pankerica. Ja sam Njegova. I ponosna sam.

London, prosinac 1978.

Ovog je Božića brat za mene kupio lijes. Otac je odbio doći na sprovod, tvrdeći da sam gamad najgore vrste, bez da je ikada saslušao i pokušao razumjeti ijednu moju misao o bilo kojoj temi. Dan ranije bila sam na najboljem tulumu u mojih 19 godina. I zadnjem. Naravno da je On bio sa mnom jer mi idemo na takve tulume. Tulume koji ne prolaze bez heroina. Previše heroina. Ne govorim to kao nešto loše. Na kraju krajeva, tko je čovjek bez poroka? Svatko bira svoj. Ja sam izabrala heroin i Njega. I nijedne sekunde nisam požalila. On i ja bili smo neponovljivi. Uništavali smo ovaj prokleti sustav. Zajedno. Mogli smo. Bio je moja prilika. Moja budućnost. I dalje je moj najbolji prijatelj. Moj otac. Moja majka. Odgojio me. Uveo me u ovaj kaos droge, anarhije i nemoralna. Taj je kaos bio naš život. Naviknuli smo na njega i uvijek smo ga nosili sa sobom. Mi pankeri ga nikad ne ostavljamo iza sebe. Jednom se uvučeš u to i izlaza više nema. Moji su izbori isprav-

ni. Ostavila sam trag. Svi smo. Nisam pogriješila što sam svoj život, a svojim životom smatram jedino vrijeme provedeno s Njim, posvetila uništavanju sustava. Uništavala sam ga svakim svojim korakom, svakim izborom, svakim dahom. I uništavajući njega, uništila sam sebe.

Ira Kotrman, 4. r.

Gimnazija Velika Gorica, Velika Gorica

Voditelj: Igor Subotić

Uzdavlje vojnicima

*A ti ružo pokisla,
Digni svoje latice,
Izaći će Sunce,
Prekrit će nam mrak.*

21. kolovoza 1916.

Sunce je zašlo ostavivši svoj trag na nebeskome zastoru. Taj crveni trag, koji je zaustavljao vrijeme, miješao se s plavetnilom neba i prelijevao u njegovim putovima vodeći u mrak. Horizont je dijelio ples boja na nebu i sivilo svršenog dana na zemlji. Vidjelo se dolje još jedno široko polje, a mjesta koja nije progutalo teško blato, obgrlila je trava. Nije bila onako smaragdna i sjajna kao u podne, sumrak joj je utkao ugasli plašt pa se na trenutke činila kao vatra slabog žara koja čeka da se ugasi i iza sebe ostavi pepeo. Ali trava je ipak bila živa, čak je i plesala na slabom južnom povjetarcu. Rijedak je bio život na ovom polju, posebice nakon današnjeg dana.

U ratu je bitna samo jedna boja...

Weldon je nepomično ležao na zemlji prilijepljen za gusto blato po kojem je, do prije pola sata, trčao kao nikada u životu, bježeći s grupicom preživjelih suboraca od kiše metaka koja se spustila iz vedrog dana. Kada su shvatili da nema zaklona na otvorenom polju, pobacali

su oružje i torbe i započeli utrku sa smrću. Noge već teške od nebrojenih sati pješaćenja u početku su iskazivale poslušnost napaćenom umu. Užarena krv kolala je njihovim izmučenim tijelima onemogućavajući im priliku za posustajanje. Ali čelični meci prebrzo su probijali zrak. Malog Henryja prvog su pogodili (dok je zapinjao u blatu). Ispustio je užasan krik prije no što je pao na meku zemlju obliven suzama, a jeka njegova krika nije prestala odzvanjati kad je izdahnuo. Još ih je nekoliko popadalo u neumoljivim olovnim valovima, a Weldon se na trenutak okrenuo, pokušavajući razaznati lica svojih supatnika.

Oko njega letjela je zemlja dok se pokušavao oglušiti na vriske umirućih. Odjednom je zemlja umuknula, a zrak postao silan, pritišćući mu pluća. Nije mogao disati, ali noge nisu stajale, već su ga, kao da nisu njegove, nosile silinom Konga kroz otvoreno polje. Ništa nije čuo, ali još je vidio kako oko njega meci razbacuju zemlju. Uputio je pogled nebu, a potom osjetio kako mu je nešto probilo leđa. Pao je u gusto blato, prije negoli je još jedan metak pronašao njegovo bedro. Udahnuo je duboko, napokon. Pritisnuvši krvavu nogu, smogao je još malo snage pa se dovukao do prvog palog prijatelja i potražio mu život u očima. A život je, poput traga stopala u nemiloj mećavi, iščeznuo iz njega.

Zatvorivši mu ugasle oči, Weldon se naslonio na njega i gledao kako Sunce nestaje iza dalekih gorskih vrhova. Opazivši krvavu lokvu krajičkom oka kako se miješa s blatom, sjetio se jutara koja je čekao sam na palubi „Bristola“, dok se Sunce tek otkrivalo i budilo njegove kolege. Znao je da više nikada neće vidjeti zoru, a zaplakao je pomislivši na crnilo što ga čeka kad sklopi oči. Zalaskom Sunca zatvorile su se tolike mladahne oči. Nije želio više gledati krvava, nepomična tijela pa je spustio glavu na zemlju i gledao u plavetnilo neba.

Usamljena zvijezda zapela mu je za oko, a nije mogao okrenuti glavu kako bi pronašao mjesec. Gledao je u tu zvijezdu i pitao se koliko li je daleko. Sjetio se majke i dana kad je odlazio u vojsku. Obukla ga je kao pravog gospodina, a šešir i polovicu kruha zamotanu u bijeli svežanj uručila mu je na vratima. Cijelo vrijeme pokušavala je zadržati suze, ali bi koja pobjegla iz njenih modrih čiju i spustila se niz meki

obraz. Prije nego li je otvorio kapiju, zagrlila ga je čvršće no ikada i zaplakala. „Vratit ću se brzo.“, govorio je, pokušavajući je umiriti. Prije rastanka, turnula mu je novčić u džep. Sada je želio da ga majka zaboravi, jer je znao da će ga čekati.

Vidio je smrt i ranije, a za svoju se uvijek nadao da će biti brza, prigušena. Dok su mu suze osvježavale umiljato lice, bol ga je probijala u leđima. Nije želio skidati pogled s neba, niti zatvoriti oči. Sjetio se sada novčića, izvadio ga iz džepa na prsima, poljubio ga i pritisnuo duboko u zemlju najdublje što je mogao. Nije htio da mu ga pronađu krvnici, kad budu pretraživali tijela tražeći vrednote. Sjetio se i djevojke u pustinji... i njenih kestenjastih očiju kako mame žedne vojnike. U tom jednom pogledu one su otkrivale svu ljupkost strane djevojke i svaku slabost jadnoga muškarca. A kada Sunce zasja na nebu užarenom, podari im kristalan sjaj pa liječe uboga srca ovih prokletnika. Oči bistre krasile su lišce umotano u blijedu maramu koje pozdravlja osuđenike nevine duše. Ispraćale su ih te neokaljane oči, a pratile ih kao strah u noćima dugim. Čuo je od jednog starca da u Angoli pronalaze smeđe dijamante, čokoladne pa bijaše siguran da ih je otuđila.

Oči su nestajale iz sjećanja, nebo je postajalo tamnije, a njegovi kapci teži. Nije skidao pogled s nebesa. Udahnio je duboko, znao je da mu je to zadnji put... U posljednjim bljeskovima svijesti promrmlja:

*Samo jedno zrno pijeska,
Od pustinje silne,
Ostavljaj meni.
Kuda koračam, čovjek je stranac,
To zrno čuvam duboko,
Glas tvoj, sam u ovoj Tišini.*

David Bošnjak, 4. r.

Srednja škola Čazma, Čazma

Voditeljica: Marija Tkalec

Kolona u sedam slika

Kako put odmiče, kolona se rasteže. Čelu je korak nešto lakši. To su muškarci, oni koji putuju sami. Šarena družba. Nekima su se već davno među crnim vlasima javile prve sijede, nekima tek prve čekinje počinju izbijati iz obraza. Bježe od svačega prema svačemu. Od rata, boli, ili pak idu trbuhom za kruhom. Pod očnim dupljama koje pritišće mrak duboko su utisnuti modri podočnjaci. Brojni su ostavili svoje obitelji u prašini bezimernih izbjegličkih logora pod uspaljenim sredozemnim suncem. Ako im se posreći, dobiju azil, posjest će ih na prvi let za Berlin, Stockholm i svi će biti sretni. Ako... Odmiču koraci i pojavljuje se već dobro znan umor i probadanje u stopalima. Ponegdje se zametne razgovor, da se zaborave promočene cipele i beščutan jesenji zrak koji steže. Zvižduku vjetra pridružuje se šum nebrojenih jezika. Čelo udara na hrđav most preko Sutle, jedva dovoljno širok da ga auto prijeđe. Preko mosta optužujuće ih promatraju svjetla policijskih automobila. Crne se siluete ocrtavaju na probadajućem bljesku – policajci tjeraju ljude desno, u polje. Da nije njih, grupa bi se razvukla po oranicama i nastao bi kaos. Ovako skreću, i skreću ispravno, desno, u gnjecav put uz rijeku na umornoj seljačkoj zemlji. Teško je držati se puta. Više nisu u selu. Nema rasvjete da pokaže smjer. Samo noć.

(...)

Na službenim se licima ocrtava nesigurnost.

Začelje kaska za drugima. I slijep bi vidio svu slavnu bijedu ovoga krvavog marša. Trudnice. Invalidi i bolesni. Kljasti i ranjeni, potrganih, ranjenih udova, upaljenih pluća, brzih otkucaja srca. Kosti pucaju pod kilometrima hoda, glave spuštene prema tlu koje gaze. Podupiru ih policajci, volonteri, mladići s čela kolone koji dolaze pomoći. Put je i dalje težak, a hod spor i nemoguć. Ali pokušavaju, ne žele stati, žele sami dalje. Krv im šušti u ubogim i teškim nogama, osjećaju puls u grlu, oči im se vlaže. Ne ide pa ne ide. Poneki klonu, a policajci tada krše naredbe, trpaju jadnike u aute i voze do mosta. Dalje ne smiju,

ne preko granice. Pustiti trudnicu koja ne može ili šepavoga starca da hodaju dalje ni jednomu policijskom dužnosniku nije lako. Vrijeme ih privikne na smrznutu tugu u izbjegličkim očima.

(...)

Nakon pola kilometra prvi prolaze pored natpisa. Pohaban je, nahren, slijepljen od crne prašine. Na njemu piše jednostavno: *Državna meja*. I državni grb. Triglav i tri bijele zvijezde pokunjeno gledaju i šute. Sutla prati hod, uznemirena, brza dalje. Vijuga kroz polje, isijava hladnoću kojom šiba namučena tjelesa. Nakon kilometra glava kolone zabija se u zid dugih cijevi, oklopnih vozila i uniformi. Čekat će se. Što, ljudi ne znaju, ali nadaju se da dalje neće pješke. Vojni prevoditelji potvrđuju. Doći će autobusi. Možda čak za sat vremena. Možda se neće čekati jutro. Odmah se lakše diše.

Ali nakon svega ljudi u autobuse ipak teško vjeruju.

(...)

A volonteri zgrčeno napreduju kroz gomilu. Diješe hranu, odjeću, i nešto suhoga drva za potpalu što su ukrali policiji. Policija je, dakako, na to zažmirila jednim okom. Shvaćaju. Bar neki. Volontere slijede liječnici, dvoje-troje na ovo krdo polomljenih duša, i interventne policijske patrole. Patrole u punoj spremi. Šljemovi se presijavaju pod tekućim svjetlom vatre, ispod sjevaju samo oči, ostatak lica prekrivaju crne maske. Pogled bijesno plamti, sjaj mu je crn, to je pogled dužnosti. S njima idu gnjevni njemački ovčari, kese svoje oštre zube na ljude stisnute oko vatra, i reže, reže, ljut je to zvuk, djeca se plaše i stišću uza svoje majke. Kad čovjek pogleda patrolu na dužnosti, ponekad se zapita koji je od njih čovjek, a koji je pas.

Zvijezde gore. Ali negdje iza debelih, olovnih oblaka, i njih se sve ovo ne tiče.

(...)

Šalom pokušavaju odagnati misli o neizvjesnosti i hladnoći. Noć je donijela hladnoću. Ali ljudi trpe, trpe, guraju se oko vatre, druge

uostalom nema. Ruke su plave i zebu. Neki su usnuli ispod brda naslaganih od najrazličitijih komada tkanine, od deka, jakni i komada podrapane sintetike. Teško dišu. Snovi ih more. Drugi se boje sna, misle, smrznut će se. Smrad dima sve dublje pritišće pluća. Neki ipak pale cigarete. Nikotin će primiriti umorne, ozeble prste koji pale užicane pljuge.

(...)

Kolona je živ organizam. Ovih tisuću petsto duša, često naivnih i lakovjernih, ipak shvaća više no što se čini na prvu. Predosjeća kolona, nešto se sprema. Ogledavaju se, došaptavaju, volonteri ih smiruju, bezuspješno. Stvari se brzo spremaju, ljudi guraju naprijed, prema onoj jednoj žutoj traci postavljenoj na mršave kolce koja ih dijeli od bedema uniformi. Među policijom nastaje strka, i oni nešto šapuću, a radioveze neprekidno šušte. To je jasan znak: uskoro se kreće.

(...)

Crkva u Rigoncu zvoni. Mali, bijeli crkveni toranj viče: Deset je sati. Viče i policijski satnik, i vojnici viču. Kreće se! Nastaje galama, strka, porodice se stišću skupa, vjetar šušti, magla stenje. Kolona stupa na asfalt zavojite seoske ceste, tu će im noge ostati suhe, neće propadati u rake i lokve, ali asfalt je grub... Ide se za Brežice, gdje će ih držati u čeličnome kavezu, njih više od tisuću, s osam zahoda. Neki idu u Dobovu, gdje će ih baciti da spavaju na zgnječenoj zemlji pod ogromnim, poderanim šatorskim krilom koje prokišnjava. Zatim dalje, na sjever, u obećanu sigurnost ili u laž.

A sunce nad njima s mukom probija tešku jutarnju maglu.

Ian Grgić, 3. r.

Klasična gimnazija, Zagreb

Voditelj: Igor Medić

* * *

Hodaju brzo s praznim licima
Osmjehuju se rijetko
Uvijek negdje žure
I zadaju si hrpu posla
Ne primjećuju detalje
Ali žude da netko primijeti njih
Okupiraju se svim i svačim
I često kupuju nepotrebne stvari
Zatvaraju se u svoja četiri zida
I razgovaraju sami sa sobom
Sa susjedima samo o vremenu
Ponekad i o porezu
Jedu zamrznutu hranu
I pune život sapunicama
U glavi zaključavaju ladice
A i u stvarnosti
Zalijevaju umjetno cvijeće
I stalno provjeravaju novčanik
Imaju imena a i dalje su
Bezimeni.

Rea Modesti Beribak, 3. r.

II. gimnazija, Zagreb

Voditelj: Ivan Pavlović

Čemu služi papir?

A čemu ne služi? Čemu ti služi glava ako ne znaš razmisliti o tome čemu služi papir? Ali zašto papir služi? Robovi služe, papir je za. Pa normalno da je za kad nije protiv. Protiv čega, braka? Ma kakvog Braquea? Onog fovističkog kojemu papir služi za slikanje. Misliš,

papir mu je za slikanje? Mislim! Dakle jesi. Jesam! Onaj koji jesi? Nisam onaj, nego ovaj koji je tu pred tobom. Ali ako si ovaj, zašto si tu, a ne ovdje? Vidiš da raspravljam. Ne vidim, vidiš da nosim naočale. Pa onda valjda vidiš kad ih nosiš. A nósiš li ih nosom? Ne radim to. A što radiš? Razgovaram sa sobom. Zašto ti je soba sugovornik? Tko kaže? Ne Tko, nego ti. Pa ja jesam on. Tko? Da. Da je najkraće ime koje sam ikad čuo. To barem dokazuje da nisi gluh. Ha, što kažeš?

TO BAREM DOKAZUJE DA NISI GLUH! Možeš ponoviti ovo prije? Čuo sam samo glup. Nema veze... Internetske ili ljubavne? Valjda ove druge kad ne možeš biti sam sa sobom. Djedovim Mrzovim? Oh, Rudolfe, Rudolfe, zašto si Rudolf? Ja nisam Rudolf, nego ti. Maloprije si rekao da si Da. Čini se kao da je to bilo prekjučer. Svašta se čini na ovom svijetu, ali ne prekjučer. Nego kada? Ne, ja imam samo tuš – kabinu. Ja nisam Ne, ja sam Da. Oprosti, zamijenio sam te s Ne(kim). Tako brzo si me zamijenio drugim? Molim, *Bez trećega*. Onda znači da je netko četvrti. Jadnik, onda znači da neće dobiti medalju, to osvajaju samo prva tri. Netko mora biti i četvrti. Tko će utješiti jadnog Netka? Njegova tetka. Rima? Ne, ona se zove Nevenka. „Ime nije ništa; ono što nazivamo ružom slatko bi mirisalo i s drugim imenom.“ Ali ja ju ne nazivam, nemam čak ni njezin broj... I nije Ruža nego Đurđica. A nije Nevenka? Ma, sve su ti to cvjetovi, sve su one iste! *Žene – Cvjetovi zla*. Tko je to napisao? Ja, prije dvije sekunde. Štopao si? Što? Nisam pao. Onda te ne boli? Boli me! Što? Briga. Zvuči kao srce. A kako ti znaš kako srce zvuči? Zvuči kao da tuče, udara i lupa. Pa to je sve isto. Nije, lupa je povećalo. Povećalo je šanse da te se odrekнем. Ali ne možeš, mi smo jedno tijelo. Pa da, svi imaju po jedno osim sijamskih blizanaca. A što oni siju? Sjeme znanja. Ma, što ti znaš? „Znam da ništa ne znam.“

To je rekao i Sokrat. On je umro, a mrtvi ne govore. Nemoj diskriminirati. To si mi rekao i kad sam naručio bijelu vruću čokoladu umjesto crne. Da! Nemoj vikati na mene. Ne vičem! Pa stavio si uskliknik. Znači da sam uskliknuo. Nisi kliknuo us nego ! (to je ona tipka shift + 1). Nije li + 1 bila i tvoja ocjena u srednjoj? Pa da, ja sam pozitivna

osoba. Netočan odgovor (evo, sad imaš -1). Barem sam odgovorio. A tko nije? Ti nisi. Onaj koji nisam? Odgovorio. A što nisam odgovorio? Čemu služi papir? Evo čemu služi!

Tamara Jakopović, 4. r.

Srednja škola Zlatar, Zlatar

Voditeljica: Ivančica Tomorad

Muha

I uletjela je tako nevinno, nehотиčno, benigno i izgubljeno, zazujala je sobom tražeći hranu, vodu, prijateljicu, opušteni izlet ili pak razlog svojeg postojanja (jer tko je ikad rekao da muha ne traga za svojim smislom). Našla se u čovječjoj okolini – kao i mnoge ostale kolegice, nesvjesna zabranjenosti čina koji je izvršila i činjenice kako je njezina opstojnost u ovom prostoru izniman rizik. Uočih je, ali ovaj put ne reagirah. Ne znam mnogo o mušjemu životu, ali pustio sam je da zuji i da traga za svojom istinom kao što i sâm tražim svoju. Prije, kao da je uvijek jedina mogućnost bila ubiti muhu jer zašto bi lijetala u mom vidokrugu. Njezina me nazočnost nije ometala u prohodnosti života, a za razliku od nje, ima ljudi koji me imponantno unesrećuju, pa sam jednostavno morao naučiti ignorirati njihovo postojanje, bivati sobom i hoditi svojim putom trudeći se ne susresti se s njima na raskrižju.

Okupiran kontemplacijom, nisam ni primijetio kad je majka objeručke zgrabila muhomlat (tako ga, barem, mi nazivamo) i zamahom ponosa sasvim beskrupulozno priljepila jedno mušje tijelo o tek oprani prozor. Utroba se razlila na prozirnu staklu, a ostatak njezina bića propao je u radiator, kao i tijelo mnogih njezinih kolegica. Tek je jedno krilo zapelo na ljepljivoj smjesi i ostalo je podsjećati na život zunzare.

Gledajući njezine ostatke, počeh razmišljati o životnom ruletu i iracionalnosti njegova djelovanja. Bijaše to muha – pa ipak, to je samo muha i ima ih još milijarde takvih, ni po čemu različitih, koje će zujati i iritirati ljudski svijet svojim glasanjem, jajašcima, buljookim pogle-

dima i škakljivim dodirima. S druge strane, bijaše ona nečija majka ili otac, brat ili sestra, možda upravo zbog toga vrijedna života (ili pak vrijedna života samim time što je taj život već i posjedovala, valjda ni to nije bez razloga).

Ni u jednom, do ovog, trenutku života ne pomislih na život muhe kao život. Muha, čim zasmeta i strada, muhomlatom ili pak drugim sredstvom, dovoljno je da zazuji oko hrane, dotakne kožu ili bude pod nogom. No dobro, možda će ju katkad splet okolnosti spasiti i neću primijetiti njezino bivstvovanje. Jedno je sigurno – nikad me nitko nije naučio kakvoj solidarnosti prema muhama i sad kad razmišljam blago se plašim pred dusima svih onih muha koje sam dosad usmrtio.

Jer tko je ikad odredio normu. Nitko ti neće reći: *Nemoj ubiti muhu!* Tako smiješno, svi bismo se čudno pogledali da nam tko od nas naredi. Ali neke su zakonitosti tako ozbiljne i iziskuju bezuvjetnu pokornost, pa se pitam tko ih je na tako visoko mjesto postavio i kako smo ih tako lako internalizirali.

Činjenica je i od nje ne možemo (a bome ni muhe) pobjeći: muha je nebitna. Živa ili mrtva, tako je svejedno, nitko nikad neće pitati. Ona nikad nije postala dijelom misaone zbilje, tek mehanički udarac nevažnog usmrćenja ako priđe.

Cijelu priču zaboravih na nekoliko minuta i vratih se opuštenom gledanju humorističnog televizijskog programa. Nisam dopustio da me ometa gundanje majke koja je opet prala prozor zbog bezobzirna i nepromišljena ubojstva.

Nije prošlo desetak minuta, a jedna mi je muha sletjela na nogu. Hotimice ju pritisnuh o svoje koljeno, a tmasti je trag crvenkasto-smeđih iznutrica ostao razmrljan u dlakama.

Prisjetih se prijašnjih razmišljanja, ali bilo je kao da mi mozak blokira misli empatije prema muhi. Kao da prihvatih da joj je svrhovitost bila počinuti zabranjenu interakciju i zauvijek zaspati pod okolnostima mog bezobzirnog udarca. U njemu nije bilo jetkosti (ali ni žalosti), samo nepromišljene i nevine konvencionalnosti od koje se valjda ne može pobjeći.

– *Dobro, a sad idem nahraniti ribice* – oglasila se majka nakon što je dovršila pranje prozora.

Karlo Szabo, 4. r.

Gimnazija Nova Gradiška, Nova Gradiška

Voditeljica: Silvija Pečnjak

Točka ili zarez?

U zadnje vrijeme imam problema s točkom i zarezom, ali ne u smislu hrvatskoga jezika, već u nekom životnom smislu.

Kako je glupo da na kraju dana ne stavim točku; kako je glupo da usred radnog tjedna stavim zarez; oh... kako je glupo ne znati staviti točku na svu nostalgiju; kako je čudno gledati s drugog balkona druge klince na igralištu, a moje obraze miluje sasvim drukčiji vjetar.

I zaista, u zadnjih nekoliko dana ne mogu reći što osjećam ili jednostavno stanem, stavim točku umjesto zareza, jer sam, vjerojatno, nepismena. Postoje li kod mene još uvijek osjećaji? Koliko dobro sam ih sakrila u sebi? Zašto stojte tamo, u toj škrinji, zašto ne izađu? Čega se boje?

Ponekad se samo bojim, ponekad se s mojom, nazovimo to hrabrošću, isprepletu tamni konci straha, a ja ih ne otpetljavam, već puštam da se izvuku sami, toplo se nadajući da se neće još više zaplesti, kao što se loše zavezana petlja često otpetlja ili je neka strana ruka učvrsti, kao “slučajno”.

Proteklih nekoliko dana dobila sam takav nekakav kalup oko srca, kao da mora biti pravilnog oblika, poput šablone za crtež ili kolač, a kada crtež ne ispadne kako treba ili se kolač dovoljno ne kalupi, nije zadovoljio kriterije. A kažu da trebamo biti neukrotivi, slobodni... no, možda su tu ipak stavili zarez? Često osjećam da se razlijevam po borovim iglicama, i, nikako da se maknem od njih, a i kada se maknem, to bude veoma kratko, završi za sekundu ili dvije. Upitala bih samu sebe kako sam, ali nikad nisam, još. Osim četvrtkom. Iskreno,

četvrtak i ja smo na vi. Zaraćeni smo, iz nekog meni nepoznatog, a opet u mislima naslućenog razloga. I tako smo ostali. Kad god ja zakopam ratnu sjekiru, on mi podmetne nogu... kako bezobrazno! No, eto, četvrtak me voli noću. Voli me zagrliti i dopustiti mi da mu sve kažem, iako me ne čuje čak i onda kada vrištim. Sakrije me u svoje okrilje do jutra, do petka.

I danas je četvrtak. I danas ću izostaviti kvačicu na č, iako pravopis to ne dopušta. Ah, gdje bismo bili kada bismo znali sva pravila o stavljanju zareza, a kamoli točke.

Zbilja, zbilja je čudno buditi se među istim, bijelim zidovima, hladim zidinama i grubim ogradama. Zbilja je čudno ne biti slobodan, ne moći poletjeti poput ptice, biti zarobljen u vlastitoj škrinji jer si bio neodgovoran pa si izgubio ključ. No, ponekad tražimo krive razloge, tražimo kriva objašnjenja ili ih pak nema. No, kako ih nema? Kako nam pored vatre može biti hladno? Dragi, ti koji čitaš, jesi li se ikad smrzavao kraj tople vatre dok iskre lete na sve strane, a plamen se izdiže duboko u crnoj noći bez zvijezda? Je li ti se tad u kosti uvlačila ta jezovita hladnoća, to brdo zablude i klupko sumnje? Nakon koliko vremena je zasjala krijesnica? Kada se pomaknuo prvi oblak i otkrio prvu sjajnu zvjezdicu vidljivu tvome oku? Kada si otvorio srce? Jesi li vratio izgubljeno, potraćeno vrijeme na gluposti? Jesi li našao izgubljeni ključ?

Ja jesam, bio mi je džepu. Oprao se nekoliko puta s trapericama, nekoliko puta protresao, no, živ je. A nije od kamena. Kako to?

Istina, u zadnje vrijeme imam problem sa zarezom, no još više s točkom. Ne znam sva pravila, a lijena sam ih štrebati. Srce ne štreba, srce osjeća. Ako i nisi našao ključ, razbij škrinju! Nije od kamena, osim ako je ti nisi takvom stvorio. Ja, kao zarez u nizu točaka života, nikada neću staviti točku. Nikada! Osim u sastavcima zbog jednostavnog pravopisa, a i da profka ne misli da sam nepismena. No, znaš onu točku i onaj zarez u mjesecima, u godinama? Znaš? E, pa ponekad, ali ponekad se možeš zabuniti i gotovo uvijek ih možeš prepraviti. Osim onda kad nešto napišeš kemijskom olovkom. Zato, svoj zarez stavi po sluhu, ne po pravilu. Klince s tuđeg balkona gledaj svojim očima, a s

vjetrom se igraju kao kod kuće. Svojim zjenicama gledaj sunce, sjedni na kamen i udahni. Udahni sav hladan zrak, i stavi točku na loše dane. Na nostalgiju. Započni novo poglavlje, novu stranicu... ili novu knjigu, no, piši ju olovkom. Baš kao i ja sad.

Iva Radošević, 1. r.

Pazinski kolegij – klasična gimnazija Pazin s pravom javnosti, Pazin
Voditeljica: Sanja Depikolozvane

Sigmund Fjord

možeš li mi objasniti
oštre fjordove u grlu
i akvadukte u zjenicama?
ne obraćaj pažnju
na ulicu kat niže
i bučan hodnik pun volontera
iz trećeg svijeta.
primi mi ruku,
otisni joj mapu do blaga
i zamoli nesvjesnost
da ne divlja i potapa reljef
na hemisferama i režnjevima.
obgrli me da putujemo
dizalom prema sjeveru.
ja ne shvaćam
dvodimenzionalnost karte
i da te vjetar lagano otpuše s margina.
nemoj me izgubiti
kad me bacaš u kocki
tražeći vjerojatnost u kojoj sam zdrava.
nema te britke sreće
za mene ovdje,

zato me odvedi do fjordova
da ispeglam tugu u Atlantik
i proplivam

Vida Sever, 3. r.

Prva gimnazija Varaždin, Varaždin

Voditeljica: Tatjana Ruža

Novinarski radovi

VJEROVALI ILI NE STOTINJAK ZAGREPČANA IMA U SVOJIM STANOVIMA GMAZOVE

Zmija kao kućni ljubimac?

Naš sugovornik Ivan Cizelj, koji je već sedam godina kurator za ribe, vodozemce i gmazove u Zagrebačkom zoološkom vrtu, ističe da zmiju ne možete voditi u šetnju kao psa, niti ćete ju imati u krilu dok gledate televiziju. Taj dipl. agronom ipak ne doživljava gmazove kao „YouTube-ljubimce“ i s 15 godina kod kuće je držao zmije

Povod ovom razgovoru rezultat je ankete koju smo proveli među učenicima Osnovne škole Ante Kovačića iz Zlatara. Pokazalo se da jedan učenik doma ima kraljevskog pitona. Zato smo odlučili pronaći nekoga tko se razumije u zmije i tako smo završili u Zoološkom vrtu. Primio nas je Ivan Cizelj koji je već sedam godina „alfa i omega“ za neobične životinje u toj ustanovi. Rekao nam je da je kao petnaestogodišnjak doma držao zmije. Idealan sugovornik za razgovor.

Možemo odmah, onako “u glavu”, zmija kao kućni ljubimac – da ili ne?

Zmije su divlje životinje i nisu domesticirane kao psi ili mačke; one nisu navikle da ih mazimo i da s njima imamo bliske kontakte. Zmije to ne vole. Gledanje televizije sa zmijom u krilu nije dobro za zmiju. Ne samo da nije dobro nego bi se to moglo karakterizirati kao kršenje dobrobiti životinje. No, ne kažem da ako je netko zainteresiran za zmiju, da ju ne može držati doma. Zmija u kući da, ali ne kao klasični kućni ljubimac.

Kako se uopće zmije mogu legalno nabaviti?

Danas to nije problem. Postoje pet-shopovi u kojima se prodaju i gmazovi, tu su online-shopovi privatnih uzgajivača, a može se doći i izravno u privatnu uzgajivačnicu. To je legalno i tako kupujete životinju s papirima. Prilikom kupnje valja imati na umu da kupite onu vrstu kojoj možete pružiti potrebne uvjete. Od jednostavnijih zmija,

za početnike, dostupne i jeftinije vrste su kraljevski pitoni i kukuruzne zmijske poljarice poput kravosasa kojeg ima kod nas, mliječne zmijske pa kraljevske zmijske. Uglavnom, postoji desetak vrsta primjerenih početniku.

Je li imati doma zmijsku, kako se to kaže, skup sport?

Početno ulaganje u principu nije veće nego kad imate nekog drugog kućnog ljubimca. Jedu jedanput na tjedan i zmijska prosječne veličine pojede dva miša. To je dvadesetak kuna. Usporedite to s kupnjom skuplje hrane za pse, mačke ili papige. Početno ulaganje, znači kupnja same životinje i odgovarajućeg terarija, stoji od 1000 kuna naviše.

Koji su zapravo uvjeti za držanje zmijske u kući? Može malo konkretnije!

Zmijske moraju živjeti u terariju. To je nastamba koja zmijskama pruža sve što im je potrebno. Obično je terarij stakleni, u njemu moraju postojati neki supstrat, mjesto za skrivanje, posuda s vodom, rasvjeta i u njemu moraju biti određena temperatura i vlaga. Moraju se nekako imitirati uvjeti u kojima u prirodi živi određena vrsta. Pritom je čest problem temperatura, no to se može riješiti zagrijavajućim žaruljama ili kabelima povezanim s termostatom.

Izlazi li zmijska uopće iz tog terarija? Mislim, ispada, kako ste prije rekli, da je zmijska onda ljubimac samo za gledanje. Gledanje "moje" zmijske kroza staklo meni ne bi bilo ništa uzbudljivije od gledanja, primjerice, na YouTubeu.

Opet ću vam ponoviti. Zmijska u kući da, ali ne kao klasični kućni ljubimac. Pitali ste izlazi li zmijska iz terarija. Moram vam reći da zmijske i u prirodi žive na jako malom području. Skriveno su. Vi ste iz Zlatara. Koliko ste puta prošli u vašem kraju, pogotovu u Loboru, pokraj neke zmijske, a da toga niste bili svjesni. Kraljevski piton živi u termitnjacima i on u prirodi uopće ne vidi svjetlo dana. Neće vam ni doma biti aktivan, osim predvečer ili po noći. A tada vi spavate. Isto tako, zmijska kada se najede jedan dan, sljedeća dva-tri dana neće biti aktivna.

Kad ogladni, postat će aktivnija jer će tražiti hranu. Naravno, postoje i dnevno aktivne zmijske poput kukuruznih zmijski. Da vam odgovorim na pitanje. Da, zmijsku vadiš iz terarija. Samo kad ga trebam očistiti. I opet se vraćamo na ono vaše pitanje: zmijska kao kućni ljubimac – da ili ne. Primjerice, kad ju vadiš, svako držanje zmijske na rukama za nju je neki novi prostor, novi mirisi, nova svjetlost. Zmijski to predstavlja stres jer ona ima drukčiju percepciju okoline od ljudi.

Pse ljudi ostave na ulici ili odvezu u azil, utočište. Što kad se zasitimo zmijske?

Najčešći je problem kad zmijska preraste terarij. Naraste, primjerice, pet metara. Ljudi onda ne znaju što s njom i dolaze k nama.

Imate li saznanja koliko ljudi kod nas drži zmijsku doma?

Statistika veli da u SAD-u svako treće kućanstvo ima nekog egzotičnog kućnog ljubimca, poput pauka, guštera ili zmijske. Više nisam u hobističkim krugovima, pa je teško reći kako je to u Hrvatskoj. Po mojoj procjeni, u Zagrebu u svojim stanovima stotinjak ljudi ima gmazove. I to zmijske ili guštere.

Mogu li zmijske biti bolesne? Ako da, ima li u nas netko tko ih liječi?

Ja sam agronom, a time se bave veterinari specijalizirani za gmazove. Najčešći je problem kod zmijski u doba presvlačenja zbog preniske vlage, a ona je potrebna da se stara koža odvoji od nove. Problem je i ako ne postoji odgovarajuće mjesto za polaganje jaja.

Polaganje jaja? Putem od Zlatara do Zagreba sjetio sam se jednog pitanja, koje nisam stavio na papir. Shvatit ćete odmah razlog. Kako se zmijske pare?

Najnornalnije, kako i sve druge životinje. Hahahaha. Sve zavisi od vrste. Primjerice, tropske vrste mogu se pariti cijelu godinu, a naše zmijske u proljeće. Kod zmijski čak postoji i borba mužjaka. No, da konkretno odgovorim. Ženke ispuštaju feromone. Možda ste to već učili

iz Biologije. To su mirisne čestice i onda mužjak prati ženku. Mužjak ima parni spolni organ koji se nalazi s lijeve i s desne strane uz kloaku. Kloaka ili nečisnica, ako niste još učili o tome, je zadnji dio crijeva u ptica i gmazova. I sada, ako ženku pari s lijeve strane, koristit će se lijevim hemipenisom. I obratno. Veći dio ženki leže jaja i nakon dva mjeseca izlegu se mlade zmije.

Sve ste to lijepo argumentirali, ali nikako da čujemo kratak i jasan odgovor. Da ili ne?

Matija, imaš 14 godina, dopusti mi da ti sada velim ti. Prije ovog razgovora ti si i sam držao zmiju u rukama. Je li te bilo strah? Kladim se da jest. Sjeti se kako sam rekao tvom prijatelju Vilimu – dok je on držao pet metara dugu šarenu bou u rukama – da svaki čovjek ima urođeni strah od, primjerice, utapanja ili potresa. Strah od zmije je naučen. Najveći je problem kod ljudi nepoznavanje nečega pa se tako toga i boje. Zato se i ljudi boje zmija. Vlada fama da su zmije hladne i ljigave. Prvo, zmije nisu hladne jer imaju temperaturu okoliša u kojemu žive. Nisu ni ljigave jer nemaju nijednu žlijezdu znojnicu ni lojnicu na koži. Siguran sam da si se i sam uvjerio da je zmija suha. Doduše, one izgledaju mokro i vlažno, no to je samo zbog ljusaka koje se presijavaju, a ljuske moraju biti jer je zbog njih manji otpor pri kretanju. Po meni, razloga za strah nema. Ali, treba se educirati i zmiju upoznati. Ne treba zmiju dirati ako ne znamo koja je vrsta. Isto tako, zmiju ne treba ubijati ako ne znamo koja je. Da se, ponovno, vratim na tvoje pitanje. Zmije su divlje životinje i može ih se bez problema držati kod kuće. Imao sam psa i s njim išao u šetnju. Sa zmijom je to nemoguće. Zaključak ostavljam tebi.

Matija Varga 8. r

OŠ Ante Kovačića – Zlatar

Voditelj: Denis Vincek

PEDESETA OBLJETNICA SNIMANJA KULTNOG HRVATSKOG FILMA

Gizdavi¹ seljaci – filmski junaki!

Šest filmskih rola Breze, uz nekoliko stihova i taktova, jedino je što bi ovaj narod mogao poslati među zvijezde kao svoju svemirsku sliku. (Hrvoje Hribar)

Film *Breza* mnogi smatraju jednim od najboljih filmova hrvatske kinematografije. Snimljen je 1967. godine prema istoimenoj noveli Slavka Kolara pod redateljskom palicom Ante Babaje. Sniman je na području župe Draganić i u okolici Krašića, a najviše scena snimljeno je u mom selu Gucima. Potresna je to priča o stradanju nježne i krhke seoske djevojke u teškim primitivnim uvjetima zaostale seoske sredine. Iako govori o nekim davnim vremenima, u filmu ima sadržaja koji su i danas aktualni, a mnogi problemi i danas otvaraju brojne rasprave poput položaja žene u društvu, dječjih prava, bračnih odnosa, ravnopravnosti spolova i još mnogih koje je Babaja problematizirao. Oduševilo me što je film sniman u mom selu, a mnogobrojni glumci amateri moji su susjedi i ljudi koje svakodnevno srećem u svojoj sredini.

Susret s Janicom

Slovenska glumica Manca Košir, svima znana kao *Janica*, posjetila je našu školu 27. listopada 2017. godine u okviru projekta *Breza 1967-2017*. draganićke udruge Zraka. Tim projektom obilježena je pedeseta obljetnica i pri tom su posjećene autohtone lokacije snimanja. Susretu se odazvala i Anica Mihaljević (rođ. Jazvac) jedna od glavnih tadašnjih statistica. Mancina iskrenost i životna energija sve nas je oduševila. Osim glumačke ostvarila je zapaženu karijeru i na drugim područjima. Ugledna je novinarka, sveučilišna profesorica i znanstvenica te autorica 18 knjiga. Razgovor smo započele o dobivanju same uloge. Presudan je bio njezin zamišljeni pogled u daljinu koji mi je vrlo vješto i demonstrirala. Imala je tada 18 godina i bavila se manekentvom. Babaja je 7 godina tražio glumicu za tu ulogu te

¹ gizdav^f – pridjev (ž. gizdâva, komp. gizdavêji, gizdav) - ponosan

je na nagovor i preporuku prijatelja pokucao na njezina vrata i Breza je bila rođena. S obzirom na to da je iz Slovenije, zanimalo me kako je uspjela savladati hrvatski jezik i kajkavsko narječje. *Hrvatski jezik, kajkavsko narječje i slovenski jezik su poput gemišta, mješavina koju sam uz pomoć prijatelja na setu vrlo brzo savladala, a odrasla sam na selu pa sam se zato snašla i u ulozi seoske djevojke.* Na pitanje o najteže odglumljenoj sceni navodi: *Najteže mi je bilo glumiti mrtvu djevojku, a morali smo je ponavljati jer su mnogi statisti bili pijani pa nisu mogli zapamtiti što su trebali govoriti i raditi te scenu u kojoj sam ležala u zatvorenom lijesu na putu prema groblju. Babaja je to želio snimiti u jednom kadru. Scenu smo ponavljali nekoliko puta, a ja sam, zatvorena u lijesu, razmišljala o smrti. Tada sam smrt prihvatila kao dio života. Volontiram u hospiciju i pripremam ljude na susret sa smrću.* Kao scenu koju će posebno pamtit i navela je i onu u kojoj se pojavila golih grudi. Tada se jako sramila, a sada joj je žao što je taj kadar kratko trajao jer je danas svjesna koliko je tada bila mlada i lijepa. Glumila je u još nekoliko kazališnih predstava i filmova, ali željela se ostvariti i na drugim područjima. Iako je u mirovini, njezin život danas vrlo je intenzivan. Vodi tv-emisije *Večer s Mancom Košir* i *Čajanka s Mancom Košir*, sudjeluje u književnim susretima, volontira u hospiciju, a svake srijede igra najljepšu i najdražu ulogu života družeći se sa svojim trima unukama.

Pitanja koja sam ostavila za kraj odnosila su se na položaj žena u društvu u prošlosti, ali i danas. *U prošlosti je na selu naročito bilo teško ženama, ali ni u gradu nije bilo puno bolje. Žene su uvijek zaostajale u pravima za muškarcima pa tako i danas. Uvijek slušajte svoje srce. Težite tome da saznate odgovor na pitanje tko ste i čovjek koji odgovori na to pitanje bit će sretan čovjek,* nadovezala se zanimljivom porukom. Vrlo osjećajan bio je susret gospođe Košir i Anice Mihaljević nakon pedeset godina. Iako je imala samo 14 godina, bila je *Katica za sve*. Svakodnevno je okupljala seljane i nagovarala ih da se bez obzira na svoje mnogobrojne obveze na poljima odazovu snimanju. S ponosom izjavljuje: *Tko bi rekao da ću biti dio ovoga. Ništa mi tada nije bilo teško, bila sam ponosna što sam odabrana. U našem malom selu, bila je to*

velika stvar. Rado sam se družila sa svim glumcima, a Bata Živojinović koji je igrao Marka Labudana, bio mi je tada najbolji prijatelj. Volio se šaliti i stalno me zafrkavao.

Moji susjedi glumci

Uz glavne glumce u filmu veliki broj sporednih uloga odigrali su amateri, seljaci, stanovnici naselja u kojima se snimalo. Tako su uloge dobili i neki moji sumještani, stanovnici sela Guci. Većina ih je nažalost preminula, a sa živućima sam razgovarala. Susjeda Marica Golub (84) ima vrlo živa sjećanja iz tog razdoblja. Najprije je objasnila kako je filmska ekipa pronašla kuću za snimanje u njezinu susjedstvu. Bila je to kuća Bare Fok, svima znana kao *Barinkina iža*. Ta sirotinjska kuća sastojala se od dviju prostorija, jedne u kojoj je živjela Barinka i druge u kojoj su obitavale njene kokoši. Uz sav jad i bijedu dodatno su napravili veliko blato, izorali dvorište i zalili ga vodom. Baka Marica ispričala je i kako je dospjela na film. Pozvali su sve zainteresirane na sastanak, a zatim odredili tko će glumiti u kojoj sceni. Dnevnice za glumu bile su u visini onih za kopanje vinograda. Dobila je i pisani tekst koji je morala naučiti. Sjeća se svih scena u kojima je sudjelovala, ali i onih u kojima nije, ali ih je išla gledati. Sjeća se scene u kojoj je glumac trebao ošamariti svoju filmsku suprugu, a on to nije mogao pa su ponavljali dok se *pljuska nije dobro čula*. Barica Išlić (rođ. Ivanušić) imala je tada 13 godina. Glumila je Jančinu prijateljicu. Dobro se sjeća scene u kojoj je Joža Sveti dao Janici licitarsko srce na proštenju. Još pamti svoj tekst te ga i danas ponosno izgovara: *O Joža, ti si veći pop nek sam velečasni*. Istaknula je kako je Nela Eržišnik tada nagovarala njezina oca da joj dozvoli da se počne baviti glumom, ali on to nije dopustio. Danas ponekad žali za tim. Zanimljiva su i sjećanja susjeda Marijana Foka koji je za vrijeme snimanja imao samo pet godina. Blato mu je ostalo u najvećem sjećanju pa tako pamti da je glumica Nela Eržišnik prala noge u laboru. Zaposlenik filma dolazio je po njega i na leđima ga nosio do mjesta snimanja. Roditelji su dobili novčanu naknadu, a on je na poklon dobio ljetno odijelo s grbom grada Zagreba.

Sjećanja moje prabake

Moja prabaka Katarina Ivanušić (rod. Markešić) imala je tada 37 godina. Nije sudjelovala kao glumica, ali je često s ostalim susjedama odlazila gledati snimanje koje se odvijalo blizu kuće. Krava, koju je čuvala Janica, bila je od susjede Roze, a svima je bilo zanimljivo što će i njihova seoska krava biti glumica u filmu pa je tako postala ljubimica. Velike nevolje zadavala je krava na snimanju. Nije htjela okrenuti glavu pa su scenu po kiši ponavljali nekoliko puta. Dobro se sjeća i Janice na odru. Još pamti kako je narikača ili po draganički *jafkarica* naricala za pokojnicom. Opisala mi je običaj naricanja. Cilj je bio nazočne potaknuti na žalovanje. Danas više nema *jafkarica*. Kada bi prošla povorka sprovoda pokraj kuće, za njima su žene bacale sjemenke kukuruza, pšenice i vodu. Pretpostavlja da je smisao toga bio istjerivanje zlih duhova i začetak novog života. Prabaka je tako govorila o svojoj mladosti i napomenula da se od tada mnogo toga promijenilo. Selo više isto. Kuće su veće i ljepše, okućnice uređenije, ceste široke i asfaltirane, nigdje više nema blata, ali njive su zapuštene, ljudi se manje druže, a običaji se više ne poštuju.

Breza kao promicatelj draganičke kulturne baštine

Poznata scena proštenja snimana je pred kapelom Presvetog Trojstva u Goljaku, najstarijom drvenom kapelom na prostoru Draganića koja je podignuta 1689. godine. Izgrađena je od tesanih *planjki spojenih na preklap*, na tzv. *hrvatski vugal*, a u njoj su i zanimljive slike na drvetu te je proglašena nepokretnim kulturnim dobrom. Jedno od kulturnih blaga Draganića su i živopisne narodne nošnje koje se pojavljuju u brojnim scenama. Ima ih nekoliko vrsta, a nazive su dobile po boji koja na njima prevladava: *pisana*, *bela*, *šarasta*, *roza* i *modra rubača*. Svaka od njih nosila se u posebnim prigodama i u određenoj životnoj dobi žene. Tako je Breza postala i promicatelj draganičke kulturne baštine. Od bake sam naslijedila tri u kojima plešem u mjesnom Kulturno umjetničkom društvu „Sv. Juraj“. Društvo okuplja mlade koji njeguju pjesmu, ples, govor i običaje draganičkog kraja te

se bave prikupljanjem, čuvanjem i rekonstrukcijom narodnog ruha. Ponosna sam što sam dio te zajednice te uz Brezu i ja nastojim promovirati našu tradiciju i baštinu.

Laura Bujan, 8. r

OŠ Draganići, Draganić

Voditeljica: Matilda Marković

INTERVJU S VALENTINOM GRINE, DJEVOJKOM IZ CIRKUSA

Život na kotačima

Najteži su rastanci, oni najviše bole

Da je život dosadan, odgovorila bi tako velika većina mojih vršnjaka i poznanika. Životarenje u gradu u kojem se ništa posebno ne događa. Svakodnevne obveze i njihovo ispunjavanje isprepletено ponekim odlaskom u kino, kazalište, šetnju ili izlazak s prijateljima. Ostatak otpada na beskonačna krstarenja virtualnim prostranstvima modernog doba. Ljudi su nezasitni i pohlepni. Imali bi sve što nemaju, sve što oni drugi posjeduju. Moji vršnjaci dali bi sve da ne idu u školu, da više putuju, da se provode, tulumare i zabavljaju, a neki bi dali sve da samo to imaju. U moju školu, u 8. razred, došla je jedna djevojka. Na prvi pogled ista kao i mi, ali kad smo je bolje upoznali, shvatili smo da je potpuno drugačija. Dva svijeta, potpuno različita. Valentina Grina nije tek obična četrnaestogodišnjakinja. Ona je dio cirkusa. Došla je u našu školu jer je ovaj grad bio jedna od stanica na njezinom putu. Putujući tako s cirkusom, promijeni i po nekoliko škola godišnje. Uvijek iznova, nova škola, grad, ljudi, okruže, prijatelji...

Sretna i nasmijana, okružena tek stečenim prijateljima, ne gubi životnu energiju i volju za novim poznanstvima. Rado i iskreno govorila je o sebi i svojim problemima.

Što te dovelo ovamo?

Doveo me posao, točnije obiteljski posao. Moja obitelj bavi se cirkusom i to vrstom putujućeg cirkusa. Putujemo svijetom. Sad smo tu, sad tamo. I eto me ovdje, u Karlovcu, u Osnovnoj školi Banija.

Utječe li taj vaš obiteljski posao na tvoj život?

Da, utječe, kao i na sve ostale članove obitelji. Uzrok je našim stalnim selidbama. Selimo se svaka tri mjeseca u sasvim novi grad, novo okruženje i novo mjesto prepuno novih ljudi. Tako i tim tempom Osnovna škola Banija mi je sedamdeset i neka škola u koju sam došla. Ne znam više točan broj. Prestala sam brojati. Postalo je besmisleno.

Ismijava li te netko zbog zanimanja tvoje obitelji?

Ne. Većina ljudi ima puno razumijevanja za mene i moj način života na čemu sam jako zahvalna, jer ipak često izostajem s nastave zbog nastupa i teže mi je pratiti nastavu nego ostaloj djeci. Najviše razumijevanja imaju učitelji koji mi pomognu ako mi nešto zatreba ili mi nije jasno. Naravno, uvijek ima iznimaka i onih koji ne shvaćaju moj način života i obiteljski posao pa me ponekad zadirkuju, ali to s vremenom prestane.

Je li ti teško pronaći prave prijatelje?

Prijatelje poznanike ne, ali one prave i iskrene prijatelje da. Teško je otvoriti se nekom i povjeriti svoje tajne nekome koga poznaješ tjedan ili dva, a znaš da ćeš ga morati brzo napustiti. Imam pet prijateljica koje su uvijek tu kad ih zatrebam. Upoznala sam ih u gradovima u kojima sam živjela i u svom rodnom gradu. Neki ljudi jednostavno su uvijek dobri prijatelji. Drago mi je da je tako.

Kakva je tvoja uloga u cirkusu?

Pomažem ocu koji je glava našeg cirkusa. Njegova sam asistentica i sudjelujem kao pomoćnica u izvođenju trikova. Uvježbala sam i neke točke koje samostalno izvodim i koje su postale dio našeg programa.

Kako izgleda tvoj dan?

Danju se trudim biti poput ostalih vršnjaka. Idem u školu, izvršavam svoje školske obveze, pišem zadaću, družim se s prijateljima. Večeri su drugačije, uglavnom cirkuske predstave i tada prestajem biti poput drugih, tada postajem cirkuska zabavljačica, vesela, nasmijana, uvijek raspoložena.

Hoćeš li se nastaviti u budućnosti baviti obiteljskim poslom?

Cirkus je dio mog života i mislim da ne bih bila ovakva kakva sam da nije bilo cirkusa. Osobno ne bih voljela nastaviti obiteljski posao. Jednostavno se u budućnosti ne vidim u tome. Postoje i neke druge stvari koje me privlače i zanimaju. Volim stripove i željela bih postati ilustratorica stripova.

Da možeš, što bi promijenila u svom životu?

Najviše bih htjela ostati u jednom gradu i pohađati jednu školu. Iako sam sretna u svojoj obitelji i ponosna činjenicom da sam dio nečeg većeg, nečeg samo našeg, voljela bih da sam se manje selila. Voljela bih da sam mogla barem neko vrijeme biti dio neke ekipe, društva, da su mogla potrajati neka zanimljiva poznanstva i prijateljstva.

Što ti je najteže obzirom na tvoj način života?

Najteži su mi rastanci, oni najviše bole i njih mrzim najviše. Sretna sam kad steknem prijatelje, ali istovremeno sam i tužna jer znam da ću se brzo od njih morati rastati. Nažalost, na svojoj koži naučila sam da sve što je lijepo, kratko traje.

Je li ti teško uvijek biti nasmijana?

Uvijek sam nasmijana ma što god da se dogodilo i koliko god mi bilo teško u određenom trenutku. Pred publiku uvijek izlazim s velikim osmijehom na licu iako su me ponekad mučili veliki problemi. Svoje probleme ostavljam ispred cirkuske arene i tada postajem jednostavno artistica Tina.

Teško je odrediti granice ljudske nepromišljenosti i nezahvalnosti. Kad god pomislim da moj život nije fer, da nešto nije pravedno, da nečime nisam zadovoljna, misli se vraćaju Tini. Sjedim u gledalištu. U arenu ulazi djevojčica velikog osmijeha vozeći svoj monocikl. Čini se sretna i zadovoljna. Tko zna? Možda se negdje skrasi, možda se više ne bude selila. Do tada dozvolit ću da me obuzme čarolija cirkusa i njezinog zaraznog osmijeha.

Laura Marković, 8. r

OŠ Banija, Karlovac

Voditeljica: Ivana Kovačević Opačić

PUTOVANJE KOJE NEĆU ZABORAVITI

Kako me zagrlila Bosna

Moj tata radi s Bosancima. S njima si odmah na ti, odmah si prijatelj, ali samo ako si dobar čovjek. Vole se šaliti, dobro pojesti, puno se okreću za ženama. To se mojoj mami baš i ne sviđa, ali što sad. Moj tata nije Bosanac, samo radi s njima.

Sreća u nesreći

Bila je to još jedna tragedija za moju obitelj: 5. 5. 2017. majci se zapalio auto. Svašta joj se već dogodilo u prometu, ali ona uvijek izvuče živu glavu. Tata je izjavio da auto mora na popravak u Bosnu jer naši su ga mehaničari uputili na otpad, a Bosancima se uvijek isplati popravljati. U Bosnu je prevezen šlep službom, noću, jer moj je ujak snalažljiv čovjek, poznaje ljude tu i tamo iako nije Bosanac. Kad je auto bio popravljen, dovezli su ga natrag, ali tu tek počinje ova putopisna priča jer do sada je puno putovao samo auto, a ja sam redovito ostajao kod kuće. Odlučili smo ga prodati kad se ispostavilo da je jedan dio ostao u Bosni. Počeli su ljetni praznici pa nam je tatin prijatelj Bosanac posudio renolček i krenuli smo put Bosne.

Do Viteza kroz šarenu Bosnu

Zora je, prelazimo granicu kod Gradiške. Nebo su prošarale ljubičaste boje, romantično buđenje. Na tabli piše: „Dobrodošli u Bosnu i Hercegovinu“ i to na dvama pismima, latinici i ćirilici. Odmah nakon granice neki drugi svijet. Na novoj tabli, ovaj put samo na ćirilici, piše: „Republika Srpska“. Opa! Država u državi. Tata je uhvatio lokalnu radiopostaju Republika iz koje su vrištale cajke, a mama je odmah rekla: „Stavi mi Kemala.“ I tako smo uz taktove mamina omiljenog pjevača nakon dva sata ušli u središnju Bosnu. Visoka je, brdo do brda, i to tamnozelenog visokog brda. Cestom smo se vozili uglavnom uz kanjone rijeka, prolazili kroz gradove neobična imena: Jajce, Prozor, Visoko. Tata i mama prisjećali su se školskih dana i pričali o neakvim zasjedanjima, vojnim bunkerima, što baš i nisam razumio, ali sam se odmah razbudio na spomen piramida jer o egipatskima sam učio u školi, a o ovima u Visokom nisam puno znao. Mama je nagovarala tatu da posjetimo to mjesto posebne energije, ali on je jurio prema Vitezu. Vitez je mali gradić u središnjem dijelu Bosne, poznat, osim po dobrim mehaničarima, po dobroj janjetini, amaterskim automoto trkama i većinskom hrvatskom stanovništvu. Vitežani dobri su domaćini, pravi vitezi, opušteni ljudi. Lijepo su nas primili i svečano nam uručili dio automobila nakon uobičajenog pitanja „Šta ima?“ iako bi po meni bilo logičnije da su pitali šta nema s obzirom na to da smo došli po zaboravljeni dio auta i da je tata bio vidno uzrujan kad je shvatio koliko će nas koštati ovo putovanje. Sjeli smo u naš renolček i nastavili put. Ubrzo smo ugledali prvu džamiju, njen visok minaret uveo nas je u bogat islamski svijet. Stali smo na mjestu gdje su se prodavali posebni islamski tepisi i posuđe od bakra. Dok je mama razgledavala dio kulture koju baš ne poznajem dobro, tata je trgovca, Bosanca muslimana (kasnije mi je postalo jasno tko su Bošnjaci) upitao kuda za Sarajevo? Vidio sam kako su mami zasjajile oči.

Sarajevo, ljubavi moja

U autu je glasno svirala pjesma *Sarajevo, ljubavi moja*, a ja sam je već skoro znao napamet. Sve živo smo fotografirali, a mama je samo

ponavljala kako ću ja to montirati i staviti tu pjesmu za podlogu u našem putopisnom filmiću. Saznajem da je mama oduvijek željela posjetiti Sarajevo zbog sudara kultura istoka i zapada, zbog Igmana, Vučka i zimskih olimpijskih igara kojih se sjeća još iz djetinjstva, zbog Baščaršije i vrela Bosne. Sa zanimanjem sam je slušao i jedva sam čekao da sve to vidim. Činilo se da je tata žurio prema Sarajevu zbog bosanskih ćevapa koji se jedu s kajmakom i ne zalijevaju alkoholom jer je u pravom muslimanskom svijetu zabranjen. Auto smo ostavili u podzemnoj garaži u centru grada i krenuli prema Baščaršiji, najpoznatijoj sarajevskoj šetnici. Putom je uslijedila zajednička *fortka* uz vječni plamen koji podsjeća da svaki rat odnosi žrtve i da se veliko zlo ne zaboravlja. Slučajno sam skrenuo iz glavne ulice ugledavši poznato lice, bistu Branka Ćopića u Parku književnika. U njegovoj sam priči Ježeva kućica bio Jež na prošlogodišnjem LiDraNu, i on je znači Bosanac. I on, i Meša Selimović, Izet Sarajlić, Ivo Andrić, vjerujte mi, i za njih sam čuo iz bakinih priča, ali nisam znao da su Bosanci. Prolazeći Baščaršijom, ozbiljnije sam svratio pozornost na neobičnu odjeću ženskog dijela stanovništva. One su skroz pokrivenne! Nose plathe različitih boja ispod kojih im ne vidiš ni oči. Kako one vide kuda se kreću? Kako im nije vruće, osmi mjesec, 40 stupnjeva u hladu?! Središnja džamija okružena je visokom ogradom i ne možeš ući ako nisi prikladno zamotan, ali ušli smo u dvorište gdje sam popio vode sa sarajevske česme. Mama je željela što prije iz dvorišta jer se u svojoj cvjetnoj haljinici osjećala kao gola. Tatu su počeli privlačiti mirisi iz Sača, najpoznatije ćevabdžinice na Baščaršiji. Fino smo blagovali, *selfali* se te produžili do Trga golubova gdje oni mirno šecu među ljudima ne obraćajući pažnju na gradsku gužvu i glasne žute tramvaje čije je okretište u blizini. Dobro je golubovima u Sarajevu. I nama je dobro, mama i tata držali su se za ruke i popili kavu s rahatlukom. Ni mene nije zaobišlo, mogu sad reći da sam prvu šalicu tog neukusnog crnila popio u Bosni, na stoličici za stolićem sarajevske Baščaršije. Vraćajući se prema podzemnoj garaži, utješio sam se pravim ljetnim sladoledom. Vjerovali ili ne, nedaleko od glavne džamije nalazi se velika katolička

katedrala ispred koje je veliki kip dobrog pape Ivana Pavla Drugog. Tamo smo se pomolili i zahvalili za ovo divno putovanje.

Moj Ivane, pobratime mio

Nebo je bilo vedro i plavo kad smo napustili Sarajevo i uputili se uz jezero Jablanicu put Kupresa. U Kupresu je blagoslov obitelji i postavljanje novog Guinnessova rekorda. Na jednom će se mjestu okupiti 1000 ljudi istoga imena, 1000 Ivana. Moj se ujak s početka priče zove Ivan, moj najbolji prijatelj i bratić također je Ivan, prijatelj koji je tati posudio auto je Ivan, mehaničar koji nam je pomogao nije Ivan, ali je Bosanac pa smo mi svakako na dobrom putu. U Kupres smo stigli u predvečerje. Katedrala koja podsjeća na onu međugorsku osvjetljavala je dolinu. Iz daljine se mogao vidjeti dim 1000 jaganjaca koji su se okretali za Ivane. Pojeli su ih prije našeg dolaska. Cijelu su manifestaciju organizirali franjevački svećenici, a kad sam tati na ramenima zapjevao „Lipa li si“, nisam više bio siguran jesam li u Bosni ili u Hrvatskoj. Oko nas bili su Hrvati iz Kanade, Amerike, Australije, veliki Hrvati, a ja sam bio mali Hrvat u Bosni i bilo mi je prekrasno. Svjedočio sam obaranju novog rekorda za knjigu koju obožavam. Mojoj je obitelji bio potreban blagoslov i dobili smo ga od fra Ivana na Kupresu, mogli smo ga ponijeti kući i prenijeti svima koje volimo, svim našim Ivanima. Pred zoru izašli smo iz Kupresa u koloni automobila čiji su se vlasnici zvali Ivan. Dolinom Vrbasa iz Hercegovine pomalo se vraćamo domu.

Kući pjevajući

Cijelim putom pratila nas je pjesma, slušali smo grupe koje vole moji roditelji, mama ih zove grupe u bojama: Plavi orkestar, Bijelo dugme, Crvena jabuka. Zaustavili smo se još nekoliko puta prije Banja Luke, fotografirali se na ćuprijama, uz minarete, razmišljali o onome što je ostalo iza nas i o onome što ćemo još vidjeti kad se jednom vratimo u Bosnu. Jedva čekam ekipu iz razreda da im ispričam kako sam upoznao Bosnu, kako me zagrlila i kako sam ja zagrlio nju. Zemlju „ludog, zbunjenog i normalnog“, zemlju Muje i Hase koje mnogi smatraju

blentavima, lijenima i nemarnima jer su Bosanci. Ali Bosanci koje sam ja upoznao su prijatelji. Bili su kod mene u Zagorju, Mateja iz Viteza pjevala je u Supertalentu, predivno je pjevala. Ona je kći tatinog prijatelja Ivana u čijem se autu još uvijek vozi moja mama. Ja sam upoznao njihovu zemlju Bosnu i Hercegovinu i otkrio da se Hrvat u Hercegovini osjeća kao da je doma! Zagrlio sam Bosnu i Bosance, ali i oni mene. Jedva čekam ponovni susret sa zemljom i ljudima!

Fran Rabuzin, 6. r

OŠ Novi Marof, Novi Marof

Voditeljica: Sunčica Križan-Kadi

OBLJETNICA ŠKOLSKOGA LISTA

Starac *Izvor* proslavio 60. rođendan

Bivši i sadašnji urednici, novinari i suradnici školskoga lista Izvor pripremili su svečanu proslavu i izložbu povodom 60. rođendana jednog od najstarijih školskih časopisa u Hrvatskoj

Školski list *Izvor* OŠ Ljudevita Modeca Križevci proslavio je prvoga petka u drugome polugodištu svoj 60. rođendan. Na priredbi u prepunoj multimedijskoj dvorani Gradske knjižnice „Franjo Marković” prikazana je povijest časopisa od davne 1957., kad je *Izvor* pokrenula nastavnica Božena Puževski kao uglavnom literarni list, do današnjih dana, kad je u digitalnome obliku. Bivši i sadašnji učenici-urednici pred publikom svih generacija iznijeli su iskustva o danima svoga uredništva i radu u novinarskoj družini te su pročitani najzanimljiviji i najuspješniji tekstovi dosad objavljeni u *Izvoru*. Publiku su razdragala dva iznenađenja: najprije su učitelji OŠ Ljudevita Modeca, od kojih su neki danas u mirovini, pročitali svoje đачke radove iz *Izvora*, a na kraju je nastupio nedavno osnovani zbor učitelja, kojemu je to bio tek drugi nastup. Otvorena je i izložba na kojoj se mogu prolistati sačuvani brojevi *Izvora* i na šest plakata pomno proučiti povijest novinar-

ske družine. U posljednjih deset godina, otkada novinarsku družinu vodi profesorica Martina Valec-Rebić, osnovna znanja o novinarstvu stekao je 101 učenik, od kojih je jedna učenica prošle godine upisala novinarstvo na Fakultetu političkih znanosti.

Dunja Rebić, 4. r

OŠ Ljudevita Modeca, Križevci

Voditeljica: Martina Valec-Rebić

POVODON 230. LET NAŠE ŠKOLE, PODIVANEL SAN S GOSPOĐUN IVANKUN PAĐEN ROĐ. STRIZIĆ O NJEZINON ŠKOLOVANJU VA OSNOVNOJ ŠKOLI DR. JOSIPA PANČIĆA VA BRIBIRI.

S tabulicun i kamičićen va školu

Teta Ivanka ima sedandeset i sedam let, ča znači da j' va školu hodila krajen četrdesetih let dvajsetog stoljeća. Njezina mater i otac hodili su Bribir va školu, a i njezina dica, unuci i praunuci hodili su, i hodit će, va tu istu školu.

Va svojoj kući, va Štalah pripovidala nan je razne zgodi ke su in se dogodile va školi. Nike od njih san zapisal va ovon kratkon intervjui.

Dobar dan! Znamo da nigda škola ni bila na ovon mesti ko i danas. I da se j' nastava delala na puno različitih mest va ovih 230 let. Kamo ste Vi hodili va školu?

Mi smo hodili 1. razred va općini. Kašnje smo se vrnuli va staru školsku zgradu. Onu kadi j' danas knjižnica.

Ča van je tada bilo najteže za naučit?

Najteže j' bilo naučit pisat. Vi danas imate bilježnici pa pišete slovo A i B. Ono van ostaje danas i jutro i kroz leto dan. A mi smo danas učili slovo A na tabulici, a već smo ga jutro zbrisali i prešli na slovo B, pa bi često zaboraveli onaj treći dan kako se A piše.

Ke ste predmete imeli? Čega se sícate da ste voleli, a ča ne?

Ja recimo matematiku nisan volela nikada, ne volin ju ni danas! Najviše san volela crtanje.

Likovni, mi to danas zovemo likovni.

E, a mi smo to zvali crtanje i lipo pisanje. Pisali smo tanku i debelu crtju. To j' bil tako zvani krasopis. Evo, to san ja volela jer san imala jako dobar i uredan rukopis.

Spomenuli ste tabulicu. Na nju ste učili slova. Kako j' ona zglje-dala?

Pisali smo na tabulice! Bila j' tabulica, kamičić i spužvica.

Kako j' bilo pisat na nju?

Kako je bilo pisat... pa, ko i na vašu pljoču. Jel još uvik imate pljoče? Niste prešli na one pametne?

Da, da još uvik imamo obične pljoče za kedu i one bele na ke se piše flomasteron.

Bilo j' pisat ko na vašu pljoču. Ta j' tabulica bila jedno, ja mislin, 30 sa 20 centimetri. Imela j' lipi okvir, drveni, sa strane j' visela spužvica. Morska spužva, jer ni bilo ovih sintetičkih još. Tako smo mi na tabu-lici imeli jednu stranu na crti za pisat slova, a druga strana j' bila čista za crtanje. Znači jednaka ko vaše vele školske pljoči samo manja, a keda ni bila tako mehka nego j' taj kamičić bil fanj tvrd.

Kako ste stigli naučit se kad ste, ko ča ste rekli, drugi dan mo-rali se zbrisat?

Znaš ča, dičji mozak je valjda skroz drukčiji. Bil si prisiljen. Ako si slovo A danas učil, doma si bil prisiljen zvezžbat ga do iznemoglosti, da drugi dan znaš da j' to slovo A.

Kako ste nosili zadaću va školu ili z škole doma? Pogotovo kad bi kiša pala, kako van se to ne bi se zbrisalo?

Eh, više se toga ne sićan, ali mislin da smo imeli nike torbice sa-šivene. Torbice va ke smo tu tabulicu kladali, da se ne zбриše zadaća do škole. Ni dan danas ne znan kako smo nosili to po kiši. Mi nismo imeli ni kabanic ni lumbreli.

Sićatel se kakove smišne ili lipe zgodi z školi?

Najsmišnije mi j' bilo kad smo vjutro ulazili va školu. Tribali smo stat va red (prvi razred posebno) poredani jedan zada drugog . Tada bi nan, na ulazi, sakome va usta davali žlicu ribljeg ula. Ni onda bilo vitaminih za zimat ko sad, a mi smo posljeratna dica ka su bila slabo ushranjena i nemoćna. Zato smo sako jutro na ulazu dobivali riblje uli. E onda znaš kako j' bilo, progutat ga na tašte. Još mi j' esada taj grozan okus v ustih! Moreš zaključit kakova su vrimena bila i da j' sega bilo.

Da to su bila druga vrimena. Danas je poli nas takovo ča retko. Fala Van na ovon razgovori. Puno san toga saznal i naučil.

Fala i tebi. Bez obzira kuliko j' teško bilo mi smo se zabavljali. Morebit i više nego vi danas. Bili smo po vani, čuvali blago, delali bebe i fikalci, dešpetili starijimi i tako. Bilo j' velo siromaštvo i našin materah i ocimi ni bilo lahko dicu odgajat i školovat.

Ja uvik velin da san ja rođena va vrimenu va kon san doživela najveći napredak ki se dogodil va čovječanstvu. Od čitanja na milikerac do žarulji, od tabulice do tableta....

Teško j' reć kad je bilo bolje, ali sakako j' danas lakše za živit i se ti j' dostupnije va životu.

Nakon ovoga ča ste mi se rekli i ja mislin da j' danas nami puno lakše. I da tribamo bit zahvalni na tome. Nadan se da će, i oni ki čuju i pročitaju ovaj intervju, to isto razumit. Do viđenja, i fala Van još jedanput.

Nema na čemu. Do viđenja!

Gabriel Barac, 8. r

OŠ. dr. Josipa Pupačića, Bribir

Voditeljica: Jelena Franjković

UČENICA OŠ BARTULA KAŠIĆA LADA LUKŠIĆ ISPRIČALA JE KAKO JE ŽIVJETI S DIJABETESOM

Mala „Cukrička“

Neki učenici naše škole boluju od dijabetesa ili šećerne bolesti. Jedna od njih sam i ja. Odlučila sam progovoriti o toj bolesti zajedno s našom školskom liječnicom da okolina lakše shvati da mi nismo drugačiji, samo živimo na malo drugačiji način.

Dijabetes odmalena

Dijabetes mi je dijagnosticiran s nepunih pet godina. Imam dijabetes tipa 1, a postoji i onaj tipa 2. Razlika je u tome da se tip 2 obično dobiva u odrasloj dobi i može se djelomično izliječiti, a tip 1 češće nastaje u dječjoj dobi i neizlječiv je. Iako zasada još ne postoji lijek koji bi posve izliječio dijabetes, novija istraživanja bude nadu. Još nije sa sigurnošću utvrđeno kako se dijabetes tipa 1 uopće dobiva, sve je još na teorijskoj razini. Najveći problem kod

dijabetičara je osigurati dobru kontrolu bolesti, odnosno prihvatljive razine šećera (glukoze) u krvi, s obzirom da ni previsoke ni preniske vrijednosti nisu poželjne ni zdrave.

U početku, dok sam još bila malena, nisam shvaćala što je to dijabetes, ali s vremenom su mi moj liječnik za dijabetes i moji roditelji objasnili kakva je to bolest i polako sam počela više razumijevati svoje stanje. Rekli su mi da je to bolest koja nastaje kada gušterača više ne proizvodi hormon inzulin. Zbog toga moram primati injekcije inzulina svaki dan. Do prije godinu dana koristila sam aparatić uz koji sam se više puta dnevno morala bockati u prst kako bih izmjerila razinu šećera u krvi. Sada koristim novi napredni aparat sa senzorom koji se zasad može nabaviti samo u inozemstvu jer još nije dostupan u Hrvatskoj. Senzor mi stoji na ruci dva tjedna i stalno mjeri razinu šećera u krvi iz potkožne tekućine. Za mene se pokazao odličan i donio mi veliko olakšanje.

Slatkiš – može

Iako se nekima dijabetes čini strašan, meni uopće nije; ne samo što sam se navikla na njega, već se i trudim zdravo hraniti s obzirom da je prehrana jako važna kod te bolesti. Neki misle da kada imaš dijabetes, uopće ne smiješ jesti slatko, no to nije istina. Mogu umjereno uživati u slatkišima uz dovoljnu količinu inzulina. Kada mi padne šećer u krvi, obavezno moram pojesti nešto slatko. U tom slučaju moram najprije sjesti, odmoriti se i uzeti dekstrozu. To je vrlo ukusan bombon za brzo dizanje šećera u krvi. Znalno mi se to već događati u školi, ali srećom zasad nije bilo nikakvih većih problema zbog toga.

Kada mi je šećer u krvi visok, moram primiti nekoliko jedinica inzulina, a glukoza se može sniziti i tjelesnom aktivnošću poput brzog hodanja, trčanja ili vježbanja. Postoje razne vrste inzulina, a ja trenutno primam Novorapid i Lantus. Razlika je u tome što prvi inzulin djeluje kraće, a Lantus duže pa zato njega primam samo jedanput na dan kao temeljnu dozu. Kratkotrajni inzulin dobivam uz svaki obrok i kada mi je šećer visok.

Prihvaćen kao suputnik

O dijabetesu dosta čitam i znam. Iako je dijabetes teža bolest, meni on nije tako strašan. Premda je ponekad naporan, doživljavam ga kao životnog suputnika. Ako to tako shvatim, mogu lakše živjeti i nositi se s tim. Prije nego mi je uopće bio dijagnostičiran dijabetes, imala sam ove simptome: puno sam pila i često odlazila u zahod, osjećala sam veliku slabost i sve sam više mršavjela. Kada sam došla u bolnicu, razina šećera u krvi bila mi je oko 30 mmola, a to je jako visoko i zabrinjavajuće jer je normalan šećer u zdrave osobe od 4 do 7 mmola.

Visok šećer je inače od 7 do 15 mmola, a jako visok od 15 pa nadalje. Kada je šećer stalno visok, dijabetičaru mogu nastradati bubregi i drugi organi, a to može biti fatalno. Šećer mi je, kao i svakom dijabetičaru, ponekad jako visok, ali to uz pomoć roditelja uspijevam brzo riješiti. Simptomi jako visokoga šećera mogu biti vrtoglavica, pospanost, slaba koncentracija, treskavica, glad, žeđ i često mokrenje.

Nizak šećer u krvi je od 4 mmola naniže. Samo mi je jednom šećer pao na oko 1 mmol, pa sam se tada prestrašila jer se od tako niskog šećera može pasti u nesvjesticu i dijabetičku komu. To može biti jako opasno. Ako se to dogodi, za to postoji poseban lijek u obliku žurne hormonske injekcije, što sprečava daljnju komu. Simptomi niskoga šećera su vrtoglavica, treskavica i opća slabost.

Riječ školske liječnice

U našoj školi imamo školsku ambulantu. Školska liječnica, dr. Polona Bencun-Gumzej, održala je na početku školske godine profesorima, koji predaju u razredima koje pohađaju djeca s dijabetesom, predavanje o šećernoj bolesti. Iako sam dosta upućena u svoju bolest, dobro je uvijek doznati više. Zbog toga, a još više radi informiranja učenika u našoj školi i šire, zamolila sam je za kratki intervju.

Možete li nam reći nešto o dijabetesu kao bolesti?

Razlikujemo dvije vrste dijabetesa: dijabetes tipa 1 i dijabetes tipa 2. Dijabetes o kojem sad pričamo, dakle koji je vezan uz školsku dob, dijabetes je tipa 1 i on je jedna prilično složena bolest. Mi liječnici ne možemo sa sigurnošću reći koji je razlog njegova nastanka. Definitivno se radi o genetskoj sklonosti jer u određenim populacijama, recimo u Japanu, ima jako malo dijabetesa, dok ga u Švedskoj i Finskoj ima puno. Ovisno o narodima varira učestalost dijabetesa.

Je li u posljednje vrijeme dijabetes u porastu kod učenika osnovnoškolskog uzrasta?

Je li u porastu? U principu nije. Možda se samo bolje otkriva. Onoliko koliko ga mi genetski imamo kao narod, toliko ga i ima. Dakle, radi se o vrsti bolesti koja je genetski determinirana, odnosno nasljedno uvjetovana. Djelomično je povezana i s okolinom, vrstom prehrane, bitan je za njezin razvoj i imunološki sustav jer se javlja kao alergija na vlastite stanice gušterače. Gušterača je žlijezda koja luči inzulin i koja je najviše odgovorna za regulaciju šećera u krvi. Godinama prije negoli primijetimo znakove dijabetesa, gušterača je „napadnuta” od

imunološkog sustava koji malo po malo uništava te stanice i u trenutku kad je većina njih ili su u potpunosti uništene, javljaju se pravi znakovi dijabetesa.

Nedavno ste imali predavanje o dijabetesu za učitelje OŠ Bartula Kašića. Zašto je potrebno druge educirati o tome?

Druge je potrebno educirati o tome zato što je dijabetes cjeloživotna bolest. To nije bolest kod koje se može popiti lijek pa će nestati. Ona zahtijeva, posebno u mlađoj dobi, puno suradnje djeteta i okoline. Karakteriziraju je dva stanja koja na prvi pogled mogu biti slična. Jedno je stanje visokog, a drugo niskog šećera. Ta se stanja, posebno stanje niskog šećera, vrlo lako mogu „popraviti” na brzinu, uzimanjem bombona, zalogajčića... Ako okolina zna prepoznati kada je dijete koje boluje od dijabetesa dezorijentirano, izgubi koncentraciju, ima vrtoglavicu kao znak hipoglikemije odnosno niskog šećera pa djetetu ponudi bombončić, mi zapravo možemo, bez da to izgleda dramatično i bez da dijete ima osjećaj da s njim nešto nije u redu, pomoći u regulaciji djetetove bolesti.

Planirate li možda održati predavanje za učenike razreda u kojem je dijete oboljelo od dijabetesa?

Učenici koji boluju od dijabetesa uključeni su u dijabetičku poduku i znaju o bolesti gotovo kao i ja, pa možda čak i više (*kroz smijeh kaže liječnica*). Učenici koji boluju zaista su „pokriveni”, od svog specijalista endokrinologa pa nadalje, i nema potrebe da bih ja tu intervenirala. A za učenike u razredu, ako me pozovete, vrlo rado!

Vaša poruka djeci koja boluju od dijabetesa...

Svaka vam čast! Treba bolest držati pod kontrolom i sigurno se s tim nije lako nositi. Djeca obično jako dobro surađuju, ali to nije uvijek lako, posebno kada dođu izlasci, izleti, ekskurzija... kada sva ekipa ostane budna cijelu noć, trči po sobama, a ti moraš uvijek biti oprezan i znati da će ti se od samog uzbuđenja poremetiti šećer. Dijete koje boluje stalno mora imati upaljen alarm, što druga djeca ne

moraju. S jedne strane, to je jako teško, a s druge strane, priprema te jako dobro za život, odnosno razvija odgovornost.

Cukrići

Udruga „Cukrići“ nastala je 7. travnja 2015. u Zadru, a najveće zasluge za njeno osnivanje pripadaju mami djeteta s dijabetesom, Danieli Cvitanović. Ona je, nažalost, u međuvremenu preminula od teške bolesti krajem 2016. godine, što nas je sve jako pogodilo. Naša udruga danas pripada Savezu dijabetičkih udruga Hrvatske. Članovi udruge su djeca oboljela od dijabetesa i njihovi roditelji. Dosta nas je u udruzi, a ona napreduje i dalje. Dobivamo nove članove, što je dobro jer nas sastanci i susreti povezuju te jedni drugima pomažemo. Na nesreću, postoje predrasude o dijabetesu, a to je posljedica neznanja. Oboljeli od dijabetesa mogu doživjeti cijeli niz situacija nebrige, nerazumijevanja, ali i diskriminiranja. Ponekad, kada moram nešto pojesti ili mjerim šećer u javnosti, neki komentiraju ili „bulje“ u mene. Ne volim i kad me zovu „dijabetičarka“. Mi, „Cukrići“, želimo da se to promijeni i da imamo potpuno razumijevanje okoline. Naš konačni cilj je mogućnost trajnoga izlječenja, no do tada moramo živjeti s dijabetesom na najbolji mogući način uz podršku obitelji i društva.

Eto, sada kad sam sve ovo stavila na papir, kada sam svoju bolest otvoreno podijelila s drugima, osjećam se bolje i rasterećenije.

Lada Lukšić, 5. r

OŠ Bartula Kašića, Zadar

Voditeljica: Ana Lisica

NEOBIČNA GLAZBENA TRADICIJA MJESTA SALI NA DUGOM OTOKU

Mužika od koje srce zadržće

Tovareća mužika neobičan je ansambl koji postoji više od pola stoljeća kao dio tradicije mjesta Sali na Dugom otoku. O povijesti Tovareće mušike i njezinom značenju za Sali razgovarali smo s gospodinom Antom Mihićem.

Mjesto Sali na Dugom otoku. Mjesto je to mojega djetinjstva, prvih simpatija i prijateljstva. Moja je majka iz Sali pa kod none i nona provodim ljetne praznike, ali i gotovo svaki zimski vikend. To mi mjesto mnogo znači i zbog svih lijepih uspomena iz djetinjstva osjećam veliku povezanost.

Posebno mi je važno biti u Salima u vrijeme Saljskih užanca, velike fešte koja traje tri dana. Saljske užance poznate su po Trkama tovarov i Tovarećoj mušiki. Tovar ili magarac najpoznatija je i u prošlosti vrlo cijenjena životinja u Dalmaciji pa odatle i naziv ovim dvjema, kako bi Saljani rekli, predstavama.

Tovareća mušika meni je najdraži dio Užanca. Kad se na 1. dan Saljskih užanca iz sela začuje zvuk bubnja, a onda i roga, svi trčimo prema portu vidjeti tu čudnu povorku. Sali su po Tovarećoj mušiki, odnosno rukanju, posebni i drukčiji. Svim je Saljanima ta mušika draga i bitna i na taj prvi zvuk srce nam poskoči od sreće i ponosa. To je znak da Užance počinju, a to znači radost, veselje i zabavu.

Tovareća mušika „ansambl“ je koji postoji više od pola stoljeća i dio je tradicije našega mjesta. Proglašena je nematerijalnim kulturnim dobrom RH, a prošle je godine o njoj snimljen i dokumentarni film.

O povijesti Tovareće

O povijesti Tovareće mušike, čuvanju tradicije i njezinom značenju za Sali, razgovarala sam s gospodinom Antom Mihićem, knjižničarem u Salima, čija je knjižnica okupljalište mladih i starih te središnje mjesto svih kulturnih događanja na škoju. Tu se družimo, razgovaramo, smijemo se. Moj je sugovornik i sam svojevremeno bio članom

Tovareće, a svojim stalnim kulturnim djelovanjem i angažmanom pridonosi poznavanju, očuvanju i širenju tradicije mjesta Sali daleko izvan granica škoja.

Gospodine Mihiću, recite za naše čitatelje kakva je to mužika Tovareća mužika i kako je nastala?

Tovareća mužika nastala je iz dvije pojave. Glavni je temelj rog od vola koji je služio našim starim ribarima Saljanima na moru kad bi se izgubili. Unda bi rukali u rog da znaju di je ki. Rog je služio i u starom običaju koji se zove batarela. Kad bi se udovica odlučila udati po drugi put, Saljani bi pravili buku te se „rukajući“ u rog rugali.

Grupa mladih Saljana na čelu s prof. Goroslavom Oštrićem odlučila je te volujske rogove uklopiti 1958. u ansambl Tovareće mužike. Osim rogova imali su još šumpreše pune školjke (pegle s kamenčićima), veliki i mali bubanj i činele iliti pjate. Nisu imali uniforme poput ovih današnjih, već su ih posudili iz kazališta.

Tovareća mužika dosada je nastupala diljem naše domovine, a uglavnom služi da zabavlja ljude i podiže im raspoloženje na Saljskim užancama koje se održavaju vikend prije Vele Gospe.

Zvuk roga, šumpreša i bubnja

Kako izgleda predstavljanje Tovareće mužike na Saljskim užancama?

Ansambl Tovareće najprije nastupa na otvorenju Saljskih užanci. To obično bude nekoliko dana prije nedilje. Momci kreću od zgorašnjega sela ili West Willagea, od Ušaljevih. I kad se začuje prvi udar velikoga bubnja, onda mi, Saljke i Saljani, uzdrhtimo od ponosa, uzbuđenja i sriće jer su počele još jedne Saljske užance...

Fascinantna je slika vidjeti povorku 16 – 30 muškaraca s volujskim rozima u koje „ručū“, šumprešima sa školjom i bubnjima kako prolaze kroz selo stvarajući ovaj poseban zvuk.

Vrlo je fascinantno i sam kraj Užanci kad momci iz Tovareće na čelu s Kapelnikom ulaze u more i kad im se vide samo glave i rozi kako vire iz mora, a oni i dalje „ručū“.

Kako su odjeveni dečki iz Mužike?

Dečki su odjeveni u crne hlače i imaju crne lakirane postole. Gore nose bele košulje s ruskom kragmom i zgor toga crni krožat, a na glavi imaju mediteranske raškete (kape). Kapelnik ili dirigent ima crne hlače, crni postoli, belu košulju s leptir mašnom i zgor toga crni frak, a na glavi cilindar. U ruci nosi bagulin kojim dirigira i zapovida ovim predivnim ansamblom.

Sviraju li uvijek istu skladbu i koju?

Odlično je pitanje. Ja radije govorim „ručū“ nego sviraju jer nekad se dečki umisle pa misle da je to filharmonija... Ruču se dvije melodije: Šjora Mare štrambacera i božićni Zvončići.

Pulići čuvaju tradiciju

Poznato nam je da postoji i mlađa generacija Tovareće mužike!?

Da, postoje i Pulići, to su mlađi članovi Tovareće, sinovi od kenja i tovarov. Odatle i njihov naziv. Naša Tovareća mužika ima dva ansambla: velike toware i puliće.

Kako se postaje članom Tovareće?

Postaje se samim rođenjem. Zasad samo muškarci mogu ući u tu priču. To je neka vrsta inicijacije. Kad postaješ muškarac, postaješ i član Tovareće. A Pulić postaješ kad hoćeš.

Koliko je važno i zašto da mladi čuvaju tradiciju?

To je bitno iz dva razloga. Prvi je razlog da znamo ki smo i ča smo: da smo Saljani, Dalmatinci i Hrvati. Tradicija je ono ča su nama ostavili naši didovi i to je temelj na kome mi sad rastemo. Na zdravome deblu mogu rasti prekrasne grane. Deblo su naši stari i tradicija, grane smo svi mi, a mladi su zasad još lišće koje će jednog dana buknuti u prekrasnu granu. U ovom globalističkom svitu dobro je imati svoju tradiciju da nam odgovori na pitanje ki smo i ča smo i da se njome možemo predstaviti drugim kulturama. Predivno je kad se različite kulture susreću i kad prihvaćamo najprije svoje, a onda i tuđe.

I na kraju, što Vama znači Tovareća mužika?

Tovareća mužika za mene, knjižničara u Salima, predstavlja moj identitet. Moj je identitet da sam Saljani, ponika iz zemlje i mora, a Tovareća mužika, rog, šumpreši i bubnji mene kao čovika oblikuje u mojoj kulturi i duhovnosti.

Nakon razgovora s našim knjižničarem, hodajući prema noninoj kući, učinilo mi se da čujem u daljini poznate zvuke roga. Srce mi je lagano zadrhtalo. Kao da je ljeto malo bliže.

Mali rječnik govora mjesta Sali

tovar – magarac; mužika – glazba, muzika; užance – običaji; rukanje – puhanje u rog; škaj – otok

ki – tko; unda – onda; di – gdje; volujski rozi – volovski rogovi; šumpreš – glačalo; škajla – sitni kamenčići; Vela Gospa – Velika Gospa (blagdan); nedilja – nedjelja; zmorašnji – zapadni; postoli – cipele; bele – bijele; ozgor – iznad; krožat – krožet, prsluk; bagulin – štap; ča – što; Saljani – Saljanin; poniknuti – izniknuti; čovik – čovjek; didovi – djedovi; nono i nona – djed i baka; kenja – ženka magarca; pulič – mladi magarac; srića – sreća; preštava – predstava; rašketa – ribarska kapa; zadržće – zadrhti

Dora Papić, 8. r.

OŠ Krune Krstića, Zadar

Voditeljica: Dina Milat

NEZABILJEŽENO VELIK BROJ PASA LUTALICA U BLIZINI ŠKOLE

Tko je (na)pustio pse?

Dolaskom zime, u neposrednoj blizini OŠ Matija Gubec Piškorevci, primijećen je velik broj pasa lotalica. Iako je već prije uočena neodgovornost vlasnika koji ostavljaju svoje kućne ljubimce na ulicama Piškorevaca, nikada se prije to nije događalo u toliko velikom broju.

Prizor koji svakoga jutro dočeka učenike naše škole jest četiri do pet pasa lotalica koji nisu agresivni, vrlo su razigrani pa ih stoga naši

učenici mogu hraniti. Nerijetko se događa da učenik prilazi školi sa sendvičem u ruci koji mu tada otme jedan od pasa. Učenici psima pristupaju kao da su njihovi, ponekada nisu niti svjesni da kontakt s nepoznatim psom može imati teže posljedice.

Ravnatelj je u nekoliko navrata, radi zaštite učenika, kontaktirao mjerodavne službe, no bez ikakvih rezultata.

Mještani sela kažu kako je do povećanja broja pasa lualica došlo nakon što se ponovno u selu, svaki mjesec organizira stočni sajam na koji ljudi dolaze sa svojim kućnim ljubimcima te da im je to dobra prilika napustiti životinje o kojima više ne žele brinuti.

Tko brine o napuštenim psima?

Ostavljene životinje, najčešće psi, nerijetko završavaju u Udruzi za zaštitu životinja Đakovo.

„Psi koji završe u našoj udruzi najčešće budu u vrlo lošem stanju. Posebno bih istaknula psa koji je imao epilepsiju, slomljene dvije noge, zlostavljane pse (pretučene), štence koji su ostavljeni izgladnjeli i s vrlo teškim ranama. Često ljudi nisu svjesni koliko je velika odgovornost imati kućnog ljubimca. Nerijetko ga doživljavaju kao neku igračku. Kada kupe ili dobiju štene, nisu svjesni da će ono jednoga dana narasti te da će o njemu morati voditi brigu. Veliki psi zahtijevaju puno pažnje, a vlasnici često nemaju ni vremena ni volje brinuti o njima i onda ti psi završe na ulici“, kaže predsjednica Udruge Kristina Nemet. Vlasnicima pasa poručila je: „Neka vode brigu o njima kad su ih već uzeli. Neki u njima vide životinju koja se može sama o sebi brinuti, stvar koja je u dvorištu koja javlja dolazi li tko. Oni jesu životinje, ali imaju dušu i osjećaje. Ponekad mi se čini kako su psi pametniji od pojedinih ljudi.“

Kako prepoznati bijesnog psa?

Napušteni psi često predstavljaju svojevrjne opasnosti. Ipak, razigrani učenici OŠ Matija Gubec psima ne mogu odoljeti. Nerijetko se ispred škole zabavljaju sa psima lualicama.

O tome kako prepoznati zaraženoga psa pojasnila je dr. med. vet. Jelena Bojanc.

„Nepoznatim psima moramo pristupati oprezno jer nikada ne znamo jesu li zaraženi virusom bjesnoće. Zaraženoga psa prepoznat ćete po sljedećim simptomima: agresivno se ponaša, iz usta mu curi slina i pjena, a budući da virus napada centralni živčani sustav pas teško stoji i ima neurološke simptome. Simptomi ne moraju biti jako izraženi, stoga treba uvijek oprezno pristupiti nepoznatom psu ili psu lualici.“

Koje mjere trebamo poduzeti u slučaju ugriza?

Kako se ponašati u slučaju kontakta sa psom nepoznatoga vlasnika i psom poznatoga vlasnika koji nije cijepljen protiv bjesnoće, objasnio nam je dr. sc. med. Tomislav Dijanić, specijalist epidemiolog.

„Ako dođe do kontakta sa psom poznatoga vlasnika koji nije cijepljen protiv bjesnoće, osoba se prvo mora javiti ili obiteljskom liječniku ili otići na hitnu pomoć. Liječnik će obraditi ranu, i obratiti se Službi za epidemiologiju koja tada obavještava nadležnu veterinarsku službu i izdaje zahtjev za nadzor nad psom. Nadzor se provodi tijekom 10 dana na način da se pas kontrolira prvi, peti i deseti dan. Ako veterinar zaključi da nije riječ o zaraženom psu, pacijent ne mora primiti cjepivo protiv bjesnoće.

Međutim, ako dođe do kontakta sa psom nepoznatoga vlasnika ili psom lualicom, tada bi osoba trebala biti cijepljena protiv bjesnoće. Cijepljenje se provodi tako da osoba dobije četiri doze cjepiva protiv bjesnoće (0. dan 2 doze, 7. dan 1 doza i 21. dan 1 doza).

Rizik primanja cjepiva je malen, a najčešće su nuspojave bolnost ramena te otok u području primanja cjepiva.“

Udruga za zaštitu životinja Đakovo na sajmu Expo Zlatne ruke 2017.

Problem pasa lualica učenici OŠ Matija Gubec predstavili su članovima Udruge za zaštitu životinja što je rezultiralo njihovim sudjelovanjem na sajmu Expo Zlatne ruke u Piškorevcima. Drugoga dana sajma održali su niz edukativnih predavanja o brizi i zaštiti kućnih ljubimaca. Predavanja su s velikim zanimanjem pratili i odrasli i sto-

ga se učenici nadaju kako će sljedeći stočni sajmovi koji se održavaju u Piškorevcima proći bez napuštenih pasa jer je čovjek, prema riječima Margery Facklam, davno sklopio najbolju pogodbu: „Mi dajemo psima naše slobodno vrijeme, raspoloživo mjesto i višak ljubavi. Zauzvrat, psi nam daju sebe cijele – to je najbolja pogodba koju je čovjek ikada sklopio.”

EMA RAMČIĆ, 7. r.

OŠ Matija Gubec, Piškorevci

Voditeljica: Ivana Bilić

BITI ILI NE BITI JEDINAC

Jedinci – mit ili istina

Mama, tata i dijete – moderna obitelj. Fenomen novog doba. Demografi vrište, Hrvatska slika budućnosti nije optimistična. Zbog malih obitelji prijete nam izumiranje. Dobro, ne baš skoro. U našoj smo školi proveli malu anketu i došli do sljedećeg otkrića.

Od 120 učenika koliko ih je upisano u našu školu, ovakve se moderne obitelji mogu izbrojiti na prste. Dobro, dviju ruku. Našu školu pohađa svega devet jedinaca. Kod učitelja je još bolja statistika. Među njima jednostavno nema jedinaca, a svega dvije učiteljice imaju jedince. Dragi demografi, možete odahnuti i biti ponosni na nas. Kako su jedinci u našoj školi prava rijetkost (a i ja sam među njima), poput endemskih biljnih vrsta ili ravni dragocjenosti čovječje ribice, odlučili smo im posvetiti malo pažnje.

U prilog jedincima

Prema rezultatima istraživanja, na koja sam naišao, jedinci imaju viši kvocjent inteligencije, više samopouzdanja, bolji su učenici. Budući da se ne moraju natjecati za pažnju roditelja i imaju ih samo za sebe, sretniji su od djece u većim obiteljima. Nisu usamljeni, a s obzirom da ih ne ugrožava dolazak novog djeteta, ne moraju braniti

svoju poziciju omiljenog djeteta. Stoga su opušteni i imaju više samopouzdanja. Jedini nedostaci prema navedenim istraživanjima su više razvoda kod jedinaca jer ne rade kompromise.

Predrasude

U slabije razvijenim sredinama ili na selima, nekada je imati više djece značilo imati besplatnu radnu snagu za rad u polju ili u domaćinstvu. U tim je sredinama, vjerojatno, nastala ona okrutna „jedno k'o nijedno“. Tome su uvjerenju sigurno pomogli mitovi o jedincima kao razmaženima, sebičnima, neposlušnima, umišljenima i egocentričnima.

Tragom jedinaca u školi

Vrijeme za istinu – Jesmo li doista razmaženi sebičnjaci, neposlušni i umišljeni egocentri, procijenite sami.

Marko

Prvi razred pohađa Marko Puljić, najmlađi jedinač u školi. Nevjerojatno odlučan ostao je u uvjerenju da ne želi imati brata ili sestru jer bi plakali za njim kada bi išao van, a možda ga i ljutili. Dosadu ne poznaje jer se uvijek zabavi nečim. A osim toga, ima i dvije mačke za druženje. Otkriva nam i strah da bi ga roditelji mogli manje voljeti kada bi imali još koga. Na kraju je privolio imati brata jer bi s njim mogao igrati nogomet. Sestru – nikako!

Lana

Ni devetogodišnjoj Lani Jelušić nitko ne nedostaje. Ima puno prijatelja i macu s kojima se igra. Ne muči je osjećaj samoće. S mamom voli kuhati, s tatom igrati košarku. Uživa u životu jer ima oko sebe ljude koje voli.

Roko

Najbrojniji jedinci su u četvrtom razredu. Oni su Roko Troskot, Noa Petrović Čubrić i Ivan Urem. Roko nam je povjerio kako u životu ništa ne bi mijenjao. Naglasio je kako on ne smije ništa više nego druga djeca jer postoje pravila i za njega. Prednosti njegova odgoja

su u udovoljavanju njegovim željama. Priznaje da mu je kao jedincu ponekad dosadno i rado bi s nekim dijelio svoje igračke.

Matija

Matiji Vlahovu iz šestog razreda ne stvara problem činjenica što je jedinac. Voli imati svoju sobu i ne mora se ni s kim svađati. Samo ponekad, u dosadi, poželi imati brata ili sestru. Otkad ima psa, takvih je trenutaka sve manje. „Ljudi često kažu da su jedinci razmaženi. Tako misli i moj tata koji kaže da me je mama razmazila, ali ja mislim da nije“, zaključio je Matija.

Mate

Mate Čubrić iz osmog razreda najstariji je jedinac u školi. Roditelji su mu posvetili puno pažnje i brige, ali ga nisu razmazili. Uz pažnju i puno ljubavi, bio je i kažnjavan kada je bilo potrebno. S drugom djecom rado je dijelio igračke i slatkiše, a u obavljanju kućnih poslova uvijek je spreman pomoći. Bilo bi lijepo imati brata ili sestru jer bi ih mogao zadirkivati i praviti se glavnim. „Ipak, moji prijatelji i rođaci nadopunjuju tu prazninu“, reći će Mate.

Ja – Franko Jan

Voljom svojih roditelja, ali i vlastitim doprinosom, jedinac sam. Teško mi je odrediti njihove razloge. Nekad kažu da sam genijalan, njihovo remek djelo i da je nemoguće da bi im i drugo dijete bilo takvo. Reći će da nisu htjeli riskirati. Onda se opet ljute na mene i zahvaljuju Bogu što nemaju više djece. U maminim nalazima s poroda piše „čedo je izvršilo agresiju na majčin organizam“ pa pomišljam da zbog brige za vlastiti život i zdravlje nije htjela više rađati. Kad je u trgovini odjećom pitaju je li joj debljina ostala od trudnoće, ona stalno ponavlja da se još uvijek oporavlja.

Mogući razlozi momu samotnjaštvu

Moja mama ima tri sestre, možda sam baš zbog toga jedinac. Često mi prigovara kako sam nesamostalan, kako je ona mojih godina brinula o mlađim sestrama, a da ja nisam kadar sam o sebi. Tata ima

jednu sestru, devet godina stariju. Ona je o njemu brinula što znači bila još jedna u nizu: mama, tata i sestra kojoj je morao polagati račune.

Bilo kako bilo, sad je ovako kako meni odgovara. Sebičan nisam, ali dijelim s kim hoću, kad i koliko hoću. Rasprave, svađe, ljubomore i natezanja ne trebam. Trebao bih, ponekad, saveznika u odrastanju. Onoga ili onu koji bi bio na mojoj strani kad na mene nasrnu mama i tata u glas... .da budemo barem dva na dva.

Iz roditeljskog kuta

„Roditeljstvo je po meni najljepši i najodgovorniji posao“, raznježeno će naša knjižničarka Martina. „Izgraditi u svoga djeteta zdravu osobnost, utemeljenu na istinskim vrednotama, odgojiti dijete koje stremi k dobru, koje voli dobrotu i želi biti dobro, i koje shvaća smisao i bit dobrote, istovremeno je i privilegij i izazov. Privilegij zato jer smo svjesni da naša djeca nisu i naše vlasništvo, već su nam samo povjerena na odgoj. Izazov zato što se ponekad i sama ne osjećam dorasla zahtjevnoj zadaći odgoja. A to me onda iznova uči da trebam prihvatiti svoja ograničenja kao roditelj i prihvatiti Božju suradnju u odgoju svoga djeteta. Odgajati i dati se preodgojiti – dvije su, po meni, ključne sastavnice roditeljstva. I tu nema pretjerane razlike u odgoju jednog djeteta ili više djece. Ono što taj odgoj čini ponešto drugačijim je količina vremena koju možemo posvetiti djetetu i koliko će dijete naučiti žrtvovati se za druge i dijeliti s drugima. Moj sin teško prihvaća ako nije u središtu pažnje, teže je usvojio da mora na nešto pričekati, dijeljenje igraćaka ga ne oduševljava previše, i slične stvari... Iz tog razloga mislim da je za dijete bolje kada odrasta u obitelji s više djece“, potvrdila je knjižničarka Martina.

Umjesto zaključka

Biti ili ne biti jedina? Može li se nečija razmaženost ili sebičnost izvagati? Ima li ova priča, baš kao i svaka druga, više istina ovisnih o kutu pogleda? Izazivam vas! Odgovorite!

Franko Jan Selman, 7. r.

OŠ Pirovac, Pirovac

Voditeljica: Anita Vrkić

INTERVJU S ANOM P.

Pita li itko djecu?

Djevojčica koja je ove godine krenula s nama u šesti razred govori o razlozima dolaska u naš odjel. Razgovarala sam s Anom P. s kojom trenutno dijelim školsku klupu kako se osjeća među nama i što ju je dovelo u naš razred.

Gotovo svakodnevno neka obitelj odlazi iz Hrvatske u potrazi za poslom i boljim životom. To je bio razlog odlaska i Anine obitelji koja je upoznala tuđinu i vratila se nakon godinu dana. Nismo se prije poznavale jer je Ana P. godinu dana starija od nas. Naime, ona se nakon povratka iz Njemačke morala ponovno upisati u isti razred koji je pohađala prije odlaska tako da je preseljenjem izgubila godinu dana školovanja. Da nije odlazila, sada bi išla u sedmi razred Osnovne škole u Cerni, selu na istoku Hrvatske, smještenom u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Anini su roditelji pronašli posao u Stuttgartu, gradu na jugu Njemačke. On je i glavni grad savezne pokrajine Baden-Württemberg. Šesti je grad po veličini u Njemačkoj. Nakon godinu dana provedenih u Njemačkoj, Ana se s obitelji vratila nazad u Cernu.

Podijelila je sa mnom svoje iskustvo i otkrila nam djelić svojih osjećaja, strahova i nada.

Kako si se osjećala kada su ti roditelji rekli da se selite u Njemačku?

U početku sam bila jako uzbuđena što ću upoznati jedan potpuno novi svijet, ali sam kasnije, kad sam shvatila situaciju, bila užasnuta od same pomisli što ostavljam svoje prijatelje i rodbinu.

Kako su tvoji prijatelji reagirali kada si im javila tu vijest?

Bili su tužni znajući da se možda više nikada nećemo vidjeti. Zbog toga smo se posljednjih dana, prije mog odlaska u Njemačku, svi intenzivno družili.

Kako se zvao grad u koji si otišla?

Stuttgart.

Kako ti se svidio grad kad ste stigli?

Djelovao mi je zastašujuće velik. Ispunjavao me nelagodnom. Sve mi je bilo strano. Osjećala sam se kao u zamci.

Jesi li odmah krenula u školu ?

Da. Prva sam četiri mjeseca išla u integracijsku školu za strance i u njoj sam učila samo njemački jezik.

Kakvo si iskustvo imala u integracijskoj školi?

Sjećam se prvog trenutka kada sam ušla u zgradu. Hodala sam uskim hodnikom držeći čvrsto za ruku svojeg starijeg brata. Mislila sam da se u toj školi nikada neću uklopiti, no svi su bili jako ljubazni prema meni. Učiteljica me posjela pokraj Arefa, dječaka iz Turske, i Emine, djevojčice iz Arabije. Iako smo se teškom mukom sporazumijevali, uskoro smo postali pravi prijatelji. Zatim sam upoznala još dvoje djece, Francescu iz Italije i Anastasiju iz Bosne i Hercegovine i s njima se čujem preko poruka još i danas. Lijepa sjećanja iz tog razdoblja su mi kada sam s Francescom išla na dva gimnastička natjecanja koja su bila u sklopu škole i trenuci koje sam provela s Anastasijom u luna-parku, a pogotovo vožnja „vlakom smrti“ koju nikada neću zaboraviti.

Jesi li u četiri mjeseca uspjela savladati jezik?

Nisam. Naučila sam osnovnu konverzaciju, ali to nije bilo dovoljno za praćenje redovne nastave.

Koliko si dugo išla u redovnu školu?

Nakon 4 mjeseca integracijske škole, roditelji su me upisali u Schloss – Realschule Stuttgart, u koju sam išla naredna 4 mjeseca. To je bila redovna škola za svu djecu iz Njemačke. Podrazumijevalo se da znaš govoriti njemačkim jezikom, ali ja, nažalost, nisam u potpunosti savladala taj jezik i bilo mi je užasno teško sudjelovati u radu na nastavi.

Razlikuje li se škola u Njemačkoj od škole u Hrvatskoj?

Mislim da škola u Njemačkoj pruža učeniku više izbora. Ima više vrsta slobodnih aktivnosti od kojih se nude balet, karate, tehnički, likovni, tečaj za tetoviranje i domaćinstvo. Zanimljivo mi je bilo ići na domaćinstvo na kojem smo naučili peći *pizzu*, kolače i praviti *shake* od banana. Učila sam i francuski jezik, ali, kako sam kratko ostala u toj školi, uspjela sam naučiti samo : „Je suis“ što znači: „Ja sam“. Neobično mi je bilo što su u Njemačkoj ocjene od 1 do 6, s tim da je najbolja ocjena 1. U školi smo imali dva velika odmora koja su trajala po 20 minuta. Pod odmorom smo obavezno morali izići van na školsko dvorište, bez obzira pada li kiša ili ne.

Kakvi su učitelji u Njemačkoj?

Učitelji su strogi, zatvoreni i nepristupačni.

Kakva su prema tebi bila djeca u redovnoj školi?

Djeca su isto bila zatvorena i nepristupačna, ali to me i ne čudi s obzirom da ja nisam dobro govorila njemački jezik. Nitko se oko mene nije potrudio. Nisam imala niti jednog prijatelja u razredu. Cijelo sam vrijeme u školi bila sama i željela sam se vratiti u Hrvatsku. Pod odmorom ni s kim nisam razgovarala niti je itko sa mnom pokušavao uspostaviti kontakt. Sama sam stajala na hodniku i šutjela. Ponekad bih spontano zaustila nešto na hrvatskom, ali sam odmah ustuknula. Bilo je to traumatično iskustvo i niti jednom djetetu ne bih poželjela da kroz to prolazi. Jedina misao, koja mi se motala po glavi, bila je : „Želim nazad u Hrvatsku!“

Jesu li tvoji roditelji odmah pronašli posao u Njemačkoj?

Jesu, roditelji su radili i po dva posla tako da ih nisam viđala do navečer. Cijele sam dane bila u školi u kojoj nitko sa mnom nije razgovarao, a ostatak vremena sam provodila sa svoja dva brata. Navečer bih s roditeljima razgovarala i uvijek se sve svodilo na razgovor o školi i mojoj želji da se vratim kući.

Bi li se ikada ponovno željela vratiti u Njemačku?

Ne! Nikada se ne bih željela vratiti jer se zbog jezika osjećam nesigurno i mislim da se nikada ne bih mogla u potpunosti uklopiti. Taj grad nisam osjećala kao svoj dom. S druge strane, čežnja za povratkom, unatoč tomu što su roditelji i braća sa mnom, bila je prevelika i zbog toga možda nisam ni željela, a ni mogla naučiti jezik. Mislim da možda nekim ljudima jezici jednostavno ne idu, ne znam.

Mjesec dana nakon ovog intervjua, Ana je saznala da će ponovno s roditeljima i braćom morati ići u Njemačku.

Nika Buljan, 6. r.

OŠ Matija Antun Reljković, Cerna

Voditeljica: Verica Špehar-Vratarić

Mali otok Krapanj krije veliko bogatstvo i jednu spužvaricu

Tko god je naumio posjetiti mali otok Krapanj nije požalio. Dovoljno je ukrcati se na brod na Brodarici i za tri minute je na Krapnju. Najmanjem i najnižem naseljenom otoku Jadrana.

Istraživanjem povijesti otoka Krapnja može se doći do zanimljivih podataka koji datiraju iz prošlog stoljeća o napućenosti otoka, njegovim stanovnicima i njihovim djelatnostima. Osnovna djelatnost gotovo svake obitelji bilo je spužvarstvo. Danas je situacija potpuno drugačija. Sve je manje obitelji koje se bave ovim zanatom jer je to ipak težak i opasan fizički posao. Uspomene na slavna vremena u kojima su obarani rekordi po izlovu i veličini izlovljenih spužava mogu se pronaći samo u galeriji spužava bogatoj najkvalitetnijim primjercima.

Dokazi spužvarstva na otoku Krapnju sežu 300 godina unazad. Prvi stručnu obuku o spužvarstvu započeo je fra Antun Grk s Krete koji je lokalno stanovništvo naučio kako se izlovljava spužva i to najprije ostima s broda i kako se prerađuje. Tek 1886. godine na Krapnju je

stigla prva teška ronilačka oprema koja se sastojala od teške kacige, skafandera, teških cipela. Čak su ronionci imali olovo oko vrata da bi bili što teži i kako bi što bolje potonuli na dno i da ih more ne izbaci na površinu. Možemo reći da su hodali pod morem i brali su spužve. Oni su takozvani šototaje.

Prva Spužvarska zadruga osnovana je na Krapnju 1893.godine. Kako bi pomogli lokalnom stanovništvu i unaprijedili zanat spužvarstva krajem 19. stoljeća veliki moćnici u Trst daruju zadrugare posebnim ronilačkim aparatima. Same spužve teško je pronaći na normalnim dubinama, a zbog svoje specifične, prirodne tamne boje, nisu tako jasno vidljive ljudskom oku. Danas je tehnologija ulova spužvi puno olakšana. Svaki stanovnik otoka Krapnja zna da sezona spužvarstva započinje početkom ožujka, a traje sve do kraja rujna. Zbog prirode posla i načina „ulova“ spužvi Krapljani su postali iskusni ronionci budući da je ronjenje bilo jedno od osnovnih alata kojima su se u početku ubirale spužve. Do 1940. zadruga je već raspolagala s 20 ronilačkih aparata i isto toliko posada, pa je gotovo 400 ljudi na Krapnju živjelo isključivo od spužvarstva. Krajem 19. stoljeća klasičnu posadu za lov na spužve činilo je osam ljudi, od kojih su samo dva, tri člana bili ronionci, dvojica su bili veslači, dvojica radnici na pumpi za zrak, a dvojica su gazila, prala i sušila izvađene spužve.

Međutim, iako otok Krapanj ima stoljetnu tradiciju ronilaštva i spužvarstva, danas postoje samo dva spužvara i jedna jedina spužvarica, gospođa Željka Božović.

Gospođa Željka Božović nas je svojom beskrajno ugodnom „ćakulom“ vratila u davnu prošlost Krapnja i početaka bavljenja spužvarstvom.

Teta Željka, drago mi je da ste pronašli malo vremena za razgovor o spužvama i Krapnju. Vi ste jedina žena na otoku koja se bavi spužvarstvom, a veliku podršku i pomoć pruža vam vaš suprug. Možete li čitateljima objasniti od kud ta ljubav prema spužvarstvu?

Od kad san se rodila spužva je u mom životu. Moja mama je radila u rafineriji spužava u bivšoj firmi „Spužvar“. Udala san se za ronio-

ca-spužvara. Muž je povremeno bija pomorac, uglavnom cija život san u spužvama.

Koliko sam vidio, na otoku Krapnju otvorena je Galerija od spužava – Spongia, u kojoj su izložene spužve koje je izlovio vaš muž, a vi ste ih sušili. Kakav je to osjećaj biti jedina spužvarica na otoku Krapnju i možete li nam opisati radni dan jedne spužvarice.

Po svu ovu spužvu koja se za misec dani izroni, triba poč autom na Pag u Šimune. U gepeku je donesen na porat na Brodaricu. Sa broda je prinesen u Krapanj. Stavin je na kariolu. Donesen je ispid kuće pa do ove sobe u kojoj si se lipo zavalija. Otvorin vriče i raširin ovdi priko cile sobe.

Što to sad znači?

Znači da se ona triba sušiti dok dođe kupac i vidi sviđa li mu se spužva. Na kraju, kad se skupi određena količina, narudžba se transportira ili u Trst ili u Grčku.

Možete li malo pojasniti vrijednost spužve i o kakvim se to kupcima radi?

Naše spužve, ovisno o veličini, a dobar je komad promjera već od 15 do 30 centimetri, mogu dobiti cijenu i do 100 dolara po kilogramu. Većina spužava koje se za ljetnih miseci izlovi, ide na tržišta Italije i Grčke. Dobrom se sezonom smatra kad je ubrano gotovo 600 kilograma.

U teta Željkinjoj sušionici spužava

Kakva je spužva u njenom izvornom obliku i kako se dobiva ovakvo svijetla spužva?

Spužva u moru nije svitile boje nego puno tamnija. Kad se zaroni u more spužva je crna i prilijepljena na kamenu vapnencu. Svitla boja dobiva se izbjeljivanjem kemikalijama. Kad se spužve uberu, gazi ih se nogama dva sata da omekšaju kako bi se tijelo spužve odvojilo jer ono što se koristi to je kostur spužve – spongia. S našim spužvama

treba biti pažljiv jer su posebne strukture – dosta su tvrde. Naše spuge ne trpe zaostali deterđent u sebi i lako se trgaju dok su pune vode.

Možete li pojasniti čitateljima razliku u kvaliteti spužve u različitim područjima Jadrana?

U Jadran postoje razne klase kvalitete. Najbolja je spužva dalmata fina, ponajprije zbog saliniteta. Spuge iz Istre nešto su slabije zbog rijeke koje utječu u more. One južnije od Dubrovnika rjeđe su i lošije. Kornatskoj spugi “konkurira” spuga slonovo uho, koja naraste i do metra, ali je osjetno slabije kvalitete.

Jedino se ovdje može naći najkvalitetnija spužva iz Jadrana i ciloga svijeta. To su ti spongia officinalis adriatica i dalmata fina spongia. Pogledaj u Galeriji Spongiola tamo su one koje san ja sušila.

Rekli ste da vam je muž glavni lovac na spužve. Koliko ima godina i jeste li ponosni na njega i njegov staž kao ronioca?

Moj muž danas ima 63 godine i ponosna san kad ga vidim kako i danas roni. Kada je u poslu oden do njega, ponesen tablet i posnimim ga kako roni. Ja mu se divim kako sa 63 godine može biti u moru 5 sati u danu. Njegov zadatak je čupati ovu spužvu rukama jednu po jednu. On ovaj posal radi samo da izroni, a ja vodim knjigovodstvo i svu ostalu logistiku.

Postoji li nekakav lovostaj na spužve?

Naravno. Izlov spuge zabranjen je svake treće godine kako se ne bi uništila njezina staništa.

Što mislite o budućnosti spužvarstva na Jadranu, a posebno na otoku Krapnju?

Ža mi je da zanat izumire na Krapnju, da nema više ronioca spužava iako smo poznati i po roniocima i po spužvama. I baš mi je ža šta se neće više niko baviti s time. Ima u tome puno lipote. Pogledaj samo slonovsko uho u Muzeju ronjenja i sve će ti biti jasno.

Prema tumačenju tete Željke na Krapnju trenutno postoje dva ronoca i ona, jedina spužvarica. Iako vitalni, teta Željka kaže kako ovaj težak posao mogu raditi još samo nekoliko godina jer su sve stariji. Postoji opasnost kako bi se spužvarstvo vrlo brzo moglo svesti samo na priče jer spužava više neće biti jer ih neće imati tko izroniti. Iskreno se nada kako će se ipak netko od mladih trgnuti na vrijeme i obnoviti bogatu spužvarsku tradiciju.

Adrian Vukelja, 8. r.

OŠ Petra Zrinskog, Zagreb

Voditeljica: Julija Vejić

KUĆA OD SLAME

Bojim se da ljudi nisu dovoljno zreli da bi preživjeli sami sebe

Iako pohađamo školu koja već godinama ima status ekoškole, ne možemo se pohvaliti da učenici ono što nauče o ekologiji doista osvijeste i počnu prakticirati u svakodnevnome životu. Svi o tome rado govore, ali rijetki s riječi prijeđu na djela.

Optimalno minimalno stanje u skladu s prirodom

Laura je učenica petoga razreda i već šest godina živi nadomak šume u kući od slame. I danas se s nelagodom prisjeća riječi svoga vršnjaka, koji je zajedljivo komentirao da će joj doći vuk i otpuhati joj kuću, ali to više ne prima srcu. Laura ima mlađu sestru Vilenu i s roditeljima, ocem Kristijanom, arhitektom, i majkom Ivanom, psihologinjom, inače podrijetlom Vojvođanima, živi u Dobrodolu nadomak Sesveta. Neizvjestan projekt izgradnje obiteljske ekološki održive kuće započeo je u ljeto 2011. u vrijeme najveće gospodarske krize i s nedovoljnom količinom novca da se dovrši u tri mjeseca, kako je to u početku zamišljeno. Uslijed potrebe da iz podstanarskoga gradskog stana mlada obitelj preseli u vlastiti dom na periferiji čim prije a da pritom izbjegne 30 godina vraćanja kredita banki, uselili su

točno godinu dana kasnije u još nedovršen projekt od 60 četvornih metara. Iako kuća danas ispunjava sve egzistencijalne uvjete, a svojom ekonomičnošću mnoge hrvatske domove i nadmašuje, u početku je sve izgledalo kao izazov.

Izvor stresa i propusta

Laurin otac s ponosom ističe kako je većinu poslova na kući napravio sam. Kopanje temelja trajalo je jedan dan, dok je za trotjednu izgradnju drvene konstrukcije trebao pomoć majstora. S osiguranim krovom lako je bilo kontrolirati ostatak izgradnje koji se odnosio na slamu, izolacijski materijal: balirani kvadri slame su se iznutra ugrađivali u drvenu konstrukciju kuće od poda do stropa, sve do krova. Iako je riječ je o takozvanoj kanatnoj gradnji poznatoj i u hrvatskom tradicijskom graditeljstvu, takav sustav izgradnje upoznao je 2007. za svoga posjeta eko-zajednici na sjeveru Njemačke Sieben Linden, jednome od najpoznatijih centara u svijetu za izgradnju kuća od balirane slame, i jednostavno ga primijenio u vlastitoj kući. Napominje da je takav sustav zidova certificiran u svijetu i ima znanstveno uporište.

Supružnici Vojnić su nam u svom toplom domu o dugotrajnom procesu izgradnje kuće govorili s mnogo ljubavi i humora pa je razgovor obilovao anegdotama. S odmakom uviđaju da je pogrešna procjena vremena izgradnje bila izvor mnogih stresnih situacija, pogrešaka i propusta. Prijatelji su im dolazili pomagati samo vikendom pa su na internetu oglasili besplatne radionice žbukanja. Iako se bilo u nekoliko navrata lijepo družiti i raditi s tridesetak ljudi, posljedice toga gospodin Vojnić ispravlja na zidovima kuće još i danas. Ipak, atmosfera zajedništva, zvukovi ručne obrade prirodnih materijala i mirisi koji se pritom šire bili su nezaboravni. K tome i mala djeca mogu sudjelovati u pripremi žbuke: to je zamiješano blato – iskopana glina, pijesak u određenom omjeru, drvo i slama. Nema agresivnih materijala koji bi za čovjeka bili opasni. Iznutra su zidovi dodatno obrađeni finom žbukom i trskom, a žbuka obojena vapnom u koje je dodan pigment otporan na vlagu.

Povratak izvornome

Novac je, kako ističe gospođa Vojnić, bio samo jedan od faktora koji ih je naveo da se odluče na ovakvo što. Bila je to prvenstveno potreba i želja da žive što više u skladu s prirodom. Odatle i glavna motivacija, kao i niski standardi i mala očekivanja. Život, kaže, treba biti jednostavan: ne očekivati previše, biti u interakciji s prirodom, uzimati ono što ti je dostupno, ne zagađivati, ne trošiti resurse koji ti nisu u tom trenutku potrebni. Gospodin Vojnić dodaje kako život kompliciramo sami i da što čovjek ima veću toleranciju na neugodu to zapravo postaje snažniji i zadovoljniji. Tvrdi da su ljudi u Hrvatskoj ekonomski ograničeni. Iznimno je teško sagraditi vlastitu kuću, kao i okupiti dovoljno ljudi koji razmišljaju drugačije i imaju dovoljno novca da se upuste u projekt kao što je ekozajednica. To je samo jedan od nedostataka današnjih umova, dodao je.

Optimalno minimalna

Gospodin Vojnić svoj dom voli nazvati optimalno minimalnim, ali razlog zbog kojeg je nevelik jest ideja da se što više vremena provodi u prirodi. Cilj je, napominje gospođa Vojnić, prvenstveno interakcija s prirodom, zemljom, travom, biljkama, životinjama. Kuća je tu kako bi obitelj okupila vatra, obrok, zajednička igra, razgovori – zbog toga ona svojom veličinom i energijom odgovara tom konceptu. No s ekonomske strane gledano, kuća je isplativa: troškovi grijanja su ispod prosjeka prosječnog kućanstva: jedna peć na drva grije svih 60 četvornih metara. I sve to osigurava slama koja se sastoji od brojnih cjevčica u kojima sadrži mnogo zraka, što je čini odličnim izolatorom. Osim toga, cijena sve slame upotrijebljene za izolaciju kuće, dakle toplinsku i zvučnu, iznosila je 3000 kuna. Obitelj Vojnić ima i veliki spremnik za kišnicu koja im prikupljena bude dostatna za cijelu sezonu vrtlarenja. Imaju i konstrukciju za solarne panele koje namjeravaju staviti u funkciju, kao i pročišćivač vode. Uz smijeh dodaju kako najviše novca mjesečno izdvajaju za mobilne operatere.

Glave u pijesak!

Prema mišljenju gospodina Vojnića najvažnije je u životu pronaći smisao. Vlastita sreća nije ultimativni cilj, ali ona dođe zapravo kao posljedica *posloženosti* i putem se gradi. Smatra da su nas mnogo toga pogrešno naučili i da smo s takvim pogrešnim uputama gurnuti u svijet očekujući da ćemo dobiti ono što *ne možemo* dobiti. Što se tiče zagađenja vode i zemlje, bez okolišanja tvrdi kako je cijeli planet kontaminiran. Situacija je vrlo ozbiljna, ali o tome se uopće ne govori – svi guraju glave u pijesak. Kako kaže, stvari se naočigled mijenjaju, a nove generacije dolaze i teško ih je usmjeriti. Njegova supruga dodaje da je banaliziranje činjenica naš glavni pristup problemima, poput nečega što nam je prethodno usađeno. Zamislimo ljude kao kompjutore, sugerira gospodin Vojnić: kompjutori imaju ROM memoriju koja je predprogramirana, kao što su mladi ljudi *predprogramirani*. Od naših roditelja i nastavnika naučimo neke stvari za koje držimo da su istinite. Tek negdje u pubertetu, pojasnio je, počinjemo propitkivati te *istine*. Često se dogodi da to i ne učinimo, smatrajući kako je bespotrebno propitivati svoj identitet. Naglasio je kako je ekološki problem u suštini taj što se ljudi nisu promijenili, ali njihov okoliš jest. „Bojim se da ljudi nisu dovoljno zreli da bi preživjeli sami sebe.“

Korijeni straha

Gospođa Vojnić nam je objasnila kako je njihova kuća potpuno sigurna i otporna na sve – čak i bolje reagira na neke nepovoljne utjecaje, primjerice potrese, i to zbog fleksibilnosti drvenih kuća. Otporna je i na vatru, jer glina ima sposobnost zaustaviti njezino širenje, a slama je toliko zbijena da ju je vrlo teško zapaliti. Upravo zato protukomentar gospodina Vojnića na opasku dječaka iz uvoda glasi: “Nijedna te kuća neće spasiti od smrti. Korijen svega je – strah od smrti.” Kako god, možda su korijeni razumijevanja i pristojnosti što ih vučemo od kuće ipak važniji za današnjicu...

Nikolina Antić, 7. r.

OŠ Vugrovec-Kašina, Zagreb

Voditeljica: Renata Budak Lovrić

Hrvatski straničnici otputovali u Texas

Učenci 3. c razreda Osnovne škole Brestje u organizaciji Međunarodne udruge školskih knjižničara (IASL) ove jeseni sudjelovali su u međunarodnom projektu Straničnik (Bookmark Exchange Project). Ovogodišnja tema bila je zajedništvo.

Za školu Lake Pointe Elementary School iz Austina u Texasu, izrađivali su straničnike u obliku kravate s motivom šahovnice, kauboj-skih šešira i čizama. Željeli su tim motivima povezati simbole dviju zemalja. Uz straničnike, poslali su im pismo u kojem su opisali svoju školu i po čemu je Hrvatska poznata u svijetu.

Projekt Straničnik održava se svake godine u međunarodnom mjesecu školskih knjižnica – listopadu. Cilj projekta je da učenici iz različitih zemalja međusobno surađuju i na zabavan način uče o drugim kulturama. Učenici su s veseljem dočekali straničnike iz Texasa koji su bili ukrašeni plavim cvijetom vučike, njihovim zaštitnim znakom.

S nestrpljenjem se iščekuje upoznavanje neke nove zemlje preko izrade straničnika.

Emma Šćurić, 3. r.

OŠ Brestje, Zagreb

Voditeljica: Ivana Rešetar

ADHD – ISTINE I PREDRASUDE

Priča o još jednom Mihaelu

Sat hrvatskoga započeo je sasvim uobičajeno. Profesorica je još čekala da se umirimo i sjednemo, a Mihael je, ugledavši čitanku na njezinom stolu, izbacio ruku s dva prsta visoko u zrak. Mihael jako voli čitati naglas. Profesorica to zna, ali i dalje mirno čeka da svi zauzmemo svoja mjesta. Asistentica Nikolina laganim pokretom ruke daje Mihaelu znak da se umiri, što mu nakon dosta nepotrebne škripe stolca, napokon uspijeva.

Profesorica započinje razgovor o dramskom tekstu. Ponavljamo pojmove dramski likovi, dramska radnja, razliku između dijaloga i monologa, didaskalije. Profesorica kao da namjerno odugovlači. Mihaelaova ruka stoji ukočena u zraku. Dramska napetost raste. Bar u našoj klupi. Sjedim zdesna Mihaelu oduvijek i osjećam njegovu nervozu. Slijeva Mihaelu je asistentica Nikolina, a pored nje moja sestra Lorena s kojom Mihael dijeli Nikolininu pomoć. Profesorica najavljuje tekst Ivane Marinić Želim vratiti ljubav. Ostatak razreda drijema. Priznajem da naslov ne obećava. Dok tražimo tekst u čitanci, Mihael počinje mahati s ona svoja dva prsta. Profesorica ga mirno pogleda, a zatim se posveti podjeli likova. Lik Ane dodjeljuje Sari koja ne pokazuje ni najmanje oduševljenja. „Lik Mihaela“, započinje profesorica. Naš Mihael sad već skače sa stolca još brže mašući rukom. „Lik Mihaela čitat će nam imenjak Mihael!“ Odahnuvši, Mihael se glasno strovali na stolac. Odahnem i ja.

ADHD (od engl. Attention Deficit Hyperactivity Disorder) poznatiji je kao poremećaj koncentracije i pažnje i sve je učestaliji kod djece i adolescenata, no nerijetko se javlja i u ljudi odrasle dobi.

Mojem je bratu Mihaelu (da, mi smo trojčeki, ako ne računamo našu asistenticu Nikolinu) ADHD dijagnosticiran s tri godine. Mihael svoje stanje opisuje kao nemogućnost da dugo ostane na jednom mjestu. Sjeća se i “napada” adrenalina tijekom kojih je jednostavno htio trčati, skakati i isprobavati često opasne stvari. Našu majku je, osim Mihaelove živosti, umaralo prigovaranje rodbine kako joj je sin nemoguć. ADHD uključuje povećanu motoričku aktivnost praćenu slabijom pažnjom te naglim, impulzivnim reakcijama. Zbog toga se djecu i mlade s ADHD-om smatra nemirnima, hiperaktivnima. No, koliko istine ima u stručnoj definiciji ovog poremećaja? Postoje li iznimke ili je nepisano pravilo kako su sve osobe s ADHD-om iste?

Nemaš pravo takvo nešto govoriti, jer nikada nisi s nama i nikada ne vidiš što se zapravo događa. Ja se trudim, razgovaram, kažnjavam,

nagrađujem, ucjenjujem, vičem. NIŠTA ne vrijedi. On je takav. Ja više ne mogu i ne znam sama s njim.

I. Marinić: Želim vratiti ljubav, ulomak

Naša obiteljska situacija ne nalikuje onoj iz teksta. Moj brat nikad nije ništa razbio, ne ulazi u sukobe, a ljuti se jedino sam na sebe. Mi se nikada nismo svađali zbog Mihaelova stanja. No, da je situacija ponekad teška pokazuje činjenica da je Mihael svoju dijagnozu dobio tako rano. Mihael ne trpi nepravdu, često glasno prosvjeduje zbog nje, silno je nestrpljiv, a kada nije po njegovom, udara se šakom po glavi. Tada nesretno ponavlja: „Kako sam glup, kako sam glup!“ Mene smeta kad ljudi ADHD nazivaju poremećajem. To upućuje da su osobe s ADHD-om poremećene, a moj Mihael je divan brat. Često me pita trebam li pomoć. Prošle godine Mihael je postigao odličan uspjeh na Županijskom natjecanju iz povijesti i donio mi kikiće od limuna kojima su ih tamo nudili. Zna da najviše volim kikiće od limuna. Zato sam sklonija definiciji ADHD-a kao stanja.

Mijenjali smo školu vjerujući da Mihael ima problem zbog učiteljice koja ga ne voli. Krivili smo prijatelje iz razreda jer nisu željeli provoditi vrijeme s njim... No, Mihael ima iste probleme gdje god došao.

I. Marinić: Želim vratiti ljubav, ulomak

Moj je brat drugačiji od Mihaela iz teksta. Bio je vrlo privržen učiteljici, a uz asistentice se i previše veže pa nastaje problem kada se mijenjaju. Njegove poteškoće su kompleksne. Iako ima petnaest godina, još uvijek piše velikim tiskanim slovima. Bilježnice su mu jako neuredne i ponekad se pitam čemu mu uopće služe. Teško prati redove pa su bilješke razbacane po stranici bez neke logike. Najviše poteškoća stvara mu matematika. Već samo uredno potpisivanje brojeva u jednostavnim računskim operacijama njemu je pravi pothvat. No, povijest obožava. Pamti sve one silne godine koje izluđuju ostale učenike. Zna objasniti kako je došlo do nekog rata i tko ga je skrivio. Jednostavno, ima kliker za povijest. Nije ni čudo da je dogurao do natjecanja. Ipak, pripreme

za natjecanje nisu bile jednostavne. Nakon što je zablistao na školskom natjecanju, profesorica iz povijesti i defektologinja priredile su cijelu dokumentaciju o Mihaelovu stanju ne bi li i na drugim razinama imao uspjeha. Naime, trebalo je objasniti zašto Mihael još uvijek piše velikim tiskanim slovima i kako ga umiriti pri pisanju ispita. Dugo su razgovarale o tome treba li Mihael pisati sam u izdvojenoj učionici. Naša mama to je smatrala nepotrebnim. Ponekad je ljuti diskriminacija drugačijih učenika. Mihael također smatra da su mnogi zapisi o ADHD-u na internetu opterećeni predrasudama. Ističe da nisu svi s ADHD-om nasilni i problematični. On sam je danas puno smireniji, trudi se poštivati pravila i biti pažljiviji, više ne radi scene za vrijeme nastave i pokušava ne hodati po učionici bez razloga. Ipak, kaže da se udaljio od ostatka razreda. Misli da se više ne uklapa onako kako se znao prije, ali priznaje da mu samoća samome više odgovara. Zato predlaže da se ljudi informiraju o ADHD-u i načinima da ga se drži pod kontrolom.

Drugi su nas roditelji savjetovali o tome kako odgajati dijete, a iza leđa su nas ogovali. Osjećali smo se nesposobno. I jedno.

I. Marinić: Želim vratiti ljubav, ulomak

Moj brat je našoj obitelji radost. I sigurna sam kako će se većina složiti s njegovim riječima. Ljude treba informirati kako ADHD nije posljedica lošeg odgoja, kako takva djeca nisu nepristojna i neodgojena. Jednostavno su takva, ne svojom krivnjom. Nužno je shvatiti kako se oni neće prilagođavati okolini, okolina se mora prilagoditi njima. Potreban je pravilan i strpljiv pristup. Sve dok zajednica to ne shvati, ADHD će i u 21. stoljeću, kada se otvoreno govori o mnogim drugim temama, ostati tabu.

Paulina Herendić, 8. r.

Oš Marije Jurić Zagorke, Zagreb

Voditeljica: Nataša Jakob

POSLJEDICE UKIDANJA BRDSKO PLANINSKOG STATUSA – SVIMA MANJE

Grad Delnice: Novaca nema!

Grad naprosto nema novaca za javne potrebe u sportu, kulturi, socijali.

Ivica Knežević, gradonačelnik Grada Delnica, već drugi mandat za redom doprinosi razvoju Delnica, ali i samog Gorskog kotara. Nakon ukidanja brdsko-planinskog statusa, Gradu Delnicama prihodi su drastično umanjeni. Upravo zato razgovarali smo s gradonačelnikom Grada Delnica koji je u nekoliko navrata prozivao Vladu i upozoravao na problem.

Naš je kraj surov, ali jedan od najljepših

Na samom početku, poznati ste kao patriot, Goranin, Delničanin. Otkud ta ljubav?

Da, naime, uskoro 7. studenog bit će 239. rođendan Gorskom kotaru, a sljedeće 2018. godine održat će se 240. obljetnica kada je carica Marija Terezija 1778. proglasila Treći kotar u tadašnjoj Severinskoj županiji pored već postojećih Primorskog i Kupskog kotara. Najveća posebnost je što nema više ni jednog ni drugog kraja, već je ostao samo naš Gorski kotar – Procesus Montanus. Smatram da bi svi ljudi ovog kraja trebali to poštivati i znati kada je rođendan ovome našem lijepom kraju. To je dio našeg identiteta i ne znajući to, usuđujem se reći, da smo osakaćeni za jednu bitnu informaciju. Naš je kraj surov, ali jedan od najljepših.

Iako je Gorski kotar jedini kotar koji je ostao, stječe se dojam da stvari idu nizbrdo. Što mislite o tome?

To što mu se ne piše lijepo, ne znači da ćemo mi dići ruke od njega. Upravo je to razlog više da se još upornije i žešće moramo boriti za interese Gorskog kotara. Nažalost, onaj predznak samozatajnosti i skromnosti Gorana je uglavnom i uvelike rezultirao sadašnjim statusom. Gorani su naučeni doći po informaciju i vratiti se nezadovoljni, pomi-

reni sa sudbinom. Mislim da se tako ne bismo trebali ponašati. Gorski kotar ostaje na mladima i oni bi trebali doprinijeti budućnosti ovog kraja. Ako toga ne bude, lako se može izračunati kada ćemo nestati.

Kako je gubitak brdsko-planinskog statusa utjecao isključivo na Delnice?

Promijenio se sam proračun Grada i to drastično. Izgubili smo više od trećine proračuna, a to je užasan udar. Gubitku tog statusa prethodila je nova indeksacija, odnosno izračun našeg indeksa razvijenosti, i mi smo svrstani u četvrtu skupinu razvijenosti od pet sa indeksom 102,7 što znači da smo razvijeni kao Makarska, dubrovačko primorje i kao neki stvarno bogati gradovi u ovoj zemlji što apsolutno ne odgovara istini.

Koliko je točno Grad izgubio?

Izgubili smo prihode poreza na dohodak i prireza 5 i pol milijuna kuna, kompletan porez na dobit od 2 milijuna kuna što bi značilo 7 i pol milijuna kuna ukupno. Naš realni proračun je negdje oko 21 milijun, a kada sam preuzeo dužnost gradonačelnika, onda je proračun iznosio 36 milijuna kuna. Ja ovdje namjerno ne pribrajam gubitak prihoda od komunalne naknade iz razloga što to nema veze sa brdsko-planinskim statusom.

Znamo da ste nedavno podnijeli dvije ustavne tužbe. Kakav je ishod?

Ustavni sud je pozitivno ocijenio naš zahtjev za ocjenu ustavnosti po jednoj tužbi jer je država, tj. Sabor izmjenama zakona o upravljanju i raspolaganju državnom imovinom oslobodio bivše vojne objekte, tj. sadašnje ministarstvo za imovinu od obveze plaćanja komunalne naknade. Uslijedila je zatim i druga ustavna tužba zbog oslobađanja aktivnih vojnih objekata, vojarne Drgomalj, također od plaćanja komunalne naknade i to je nama sve skupa značio gubitak prihoda od dodatnih 2 milijuna kuna. Mi smo, računajući sve gubitke, izgubili oko 11,7 milijuna kuna. Ali po osnovi gubitka prihoda zbog ukidanja

brdsko-planinskog statusa, mi smo izgubili 7 i pol milijuna kuna, ne gledajući komunalnu naknadu.

Kako takav gubitak utječe na izvršavanje funkcija ovoga grada?

Takav gubitak uvelike to otežava. Naročito se reflektira na to, ako ste član neke kulturne udruge, sportske udruge, Grad naprosto nema novaca za javne potrebe u sportu, kulturi, socijali. Nažalost, mnogi to gledaju samo s aspekta svoje pozicije zanemarujući temeljnu ulogu Grada da mora osigurati one funkcije bez kojih grad ne može, a tu prije svega mislim na funkcioniranje vrtića i plaće odgajateljica u samim tim vrtićima, na Narodnu knjižnicu, čitaonicu, Vatrogasce i na Jedinostveni upravni odjel. Kada bi te funkcije zanemarili, a dali sportu, onda jednostavno Grad ne bi mogao funkcionirati. Najveća ironija je ta što je država znala koliki su nam prihodi i na temelju tih prihoda je odobravala kreditna zaduženja da bi Grad mogao graditi i podizati infrastrukturni standard što uopće nije bilo upitno, a onda su preko noći, znajući za te obveze oduzeli nam sredstva iz kojih smo mi financirali kredite. Krediti su ostali, a uzeli su nam sredstva bez kojih mi gotovo ne možemo izvršavati svoje obveze. Time vas upućujem na to da ne da ja ne želim dati novce nogometu ili bilo kojem drugom sportskom ili kulturnom segmentu, ja jednostavno nemam. Grad nema novaca, mi smo izgubili milijune, a sve obveze su ostale iste.

Goranska poduzeća nekonkurentnija u startu

Ima li država sluha za naš otežani položaj u njoj?

Smatram da ga ima sve više i više jer posljednji potez da su nam odobrili sufinanciranje zimske službe je potvrda da su razumjeli da nije isto živjeti tamo gdje treba imati taj trošak, kao i tamo gdje nema snijega. Mi na snijeg ne možemo utjecati, koliko god je on bajkovit i priželjkivan i normalan u zimsko doba godine, on stvara mnoge poteškoće, pogotovo u gospodarstvu. Poduzetnici u našem kraju nekonkurentniji su od ostalih jer u samom početku imaju veće troškove. Jednostavno je. Pogledajmo samo primjer Palfingera ili Lidla ili

Konzuma, samo stavke za utrošak grijanja ili čišćenja snijega pa je jednostavno izračunati koliko je poslodavcu skuplje doći u Delnice.

Kako komentirate ulogu naših šuma i prihode koje dobivamo od njih?

Svima je poznato da je šuma nama temeljni resurs jer nas ona okružuje i čini 83% Gorskog kotara, 17% otpada na naselja. Po čemu bi mi na tih 17 % mogli biti konkurentni nekome drugome? Ni po čemu. Jedino u eksploataciji i preradi drva kojeg imamo u izobilju. Nažalost, drvo je centralizirano kroz javno poduzeće Hrvatske šume, tj. oni gospodare njime. A mi prema osnovama prava i zakona o brdsko-planinskim područjima imamo pravo na udio u prihodu od prodane drvne mase po panju 5%. To nominalno na nivou godine iznosi od 720 000 do 800 000 kuna, dok je dobit Hrvatskih šuma na gospodarenju goranskim šumama u 2016. bila 30 milijuna kuna.

Delničani pitaju koji su razlozi redukcije uličnog osvjetljenja i povećanja komunalne naknade?

Znam da su naši sugrađani svjesni da je prošle godine grad bio u polumraku. Ja sam doveden u takvu situaciju redukcije javne rasvjete zato jer nismo imali novaca za platiti struju u cijelom sustavu. Možda su se pitali zašto su ponekad lampe gorile po danu, a ne po noći. To je posljedica zastarjelosti sustava. Kad se u sustavu, u nekoj ulici, nešto dogodi, onda da bi otklonili kvar mora se sve upaliti, a kad se problem ukloni onda se sustav vraća na ono kako je bilo. Uz tu situaciju i mnoge druge potrebe nisam mogao drugačije riješiti, nego povećanjem komunalne naknade, ja sam svjesno znajući da su izbori za 5 mjeseci, išao u povećanje komunalne naknade. Nisam želio podilaziti biračima lažima i obmanama i to napraviti nakon izbora, nego sam išao svjesno objasniti razloge zašto povećavamo komunalnu naknadu, jer nemamo iz čega plaćati komunalni standard. Ljudi su shvativši to nagradili me ponovnim mandatom gradonačelnika Delnica. Ne radim to sve iz nekog hira, nego iz puke potrebe da bi osigurao funkcioniranje grada.

Možete li nam pojasniti razliku između namjenskih i nenamjenskih prihoda grada?

Kada čujete komentare zašto jednu ulicu manje ne asfaltiraju, a daju za sport, to su riječi ljudi koji ne znaju što govore. U proračunu imate strogo namjenske prihode koje smijete trošiti samo za onu namjenu za koju je zakon rekao za što služi, a to je komunalna naknada, komunalni doprinos i šumski doprinos. Kad bi toga imali 50 puta više, nego što imamo sada, ne smijemo dati ni jednu lipu mimo namjene, a to je građenje i održavanje uređaja i opreme komunalne infrastrukture. Dakle ni lipu ne smijemo dati ni sportu, ni kulturi, ni socijalu. A oni nenamjenski prihodi, mogu biti za što god hoćete, a mi smo upravo njih izgubili ukidanjem brdsko-planinskog statusa.

Dom HV-a – buduća najmodernija knjižnica s multimedijom, izložbenim galerijskim prostorom

Kako mislite poboljšati život i zadržati mlade u Delnicama?

Povećanjem prihoda. Kada povećamo prihode, imamo u planu preko europskih sredstava, postojeći objekt bivšeg kina preurediti u jedan kulturno-društveni prostor za mlade. Dio tog sadržaja, ja se nadam, bit će primjeren interesima mladih. Isto tako, započeli smo natječaj za uređenje bivšeg doma HV-a koji bi trebao biti najmodernija knjižnica s multimedijom, izložbenim galerijskim prostorom, kafićem i kutkom koji će biti opremljen s kompjuterima i laptopima. Ja znam da je kulturna evolucija, obrazovanje i znanje u ovome gradu počelo od 1836. kada je ovdje izgrađena prva pučka škola, a posebno 1874. kada je ovaj grad dobio prvu narodnu čitaonicu. A mladi će ostati ako budu imali gdje raditi. Vrtić i škole imamo, sada moramo otvarati kvalitetna radna mjesta. riješiti, nego povećanjem komunalne naknade, ja sam svjesno znajući da su izbori za 5 mjeseci, išao u povećanje komunalne naknade. Nisam želio podilaziti biračima lažima i obmanama i to napraviti nakon izbora, nego sam išao svjesno objasniti razloge zašto povećavamo komunalnu naknadu, jer nemamo iz čega plaćati komunalni standard. Ljudi su shvativši to nagradili me ponovnim manda-

tom gradonačelnika Delnica. Ne radim to sve iz nekog hira, nego iz puke potrebe da bi osigurao funkcioniranje grada.

Možete li nam pojasniti razliku između namjenskih i nenamjenskih prihoda grada?

Kada čujete komentare zašto jednu ulicu manje ne asfaltiraju, a daju za sport, to su riječi ljudi koji ne znaju što govore. U proračunu imate strogo namjenske prihode koje smijete trošiti samo za onu namjenu za koju je zakon rekao za što služi, a to je komunalna naknada, komunalni doprinos i šumski doprinos. Kad bi toga imali 50 puta više, nego što imamo sada, ne smijemo dati ni jednu lipu mimo namjene, a to je građenje i održavanje uređaja i opreme komunalne infrastrukture. Dakle ni lipu ne smijemo dati ni sportu, ni kulturi, ni socijalu. A oni nenamjenski prihodi, mogu biti za što god hoćete, a mi smo upravo njih izgubili ukidanjem brdsko-planinskog statusa.

Dom HV-a – buduća najmodernija knjižnica s multimedijom, izložbenim galerijskim prostorom

Kako mislite poboljšati život i zadržati mlade u Delnicama?

Povećanjem prihoda. Kada povećamo prihode, imamo u planu preko europskih sredstava, postojeći objekt bivšeg kina preurediti u jedan kulturno-društveni prostor za mlade. Dio tog sadržaja, ja se nadam, bit će primjeren interesima mladih. Isto tako, započeli smo natječaj za uređenje bivšeg doma HV-a koji bi trebao biti najmodernija knjižnica s multimedijom, izložbenim galerijskim prostorom, kafićem i kutkom koji će biti opremljen s kompjuterima i laptopima. Ja znam da je kulturna evolucija, obrazovanje i znanje u ovome gradu počelo od 1836. kada je ovdje izgrađena prva pučka škola, a posebno 1874. kada je ovaj grad dobio prvu narodnu čitaonicu. A mladi će ostati ako budu imali gdje raditi. Vrtić i škole imamo, sada moramo otvarati kvalitetna radna mjesta.

Dora Jakupak, 4. r.

Srednja škola Delnice

Voditeljica: Jasminka Lisac

EKSKLUZIVNO: GORAN VIŠNJIĆ, NAJUSPJEŠNIJI HRVATSKI GASTARBAJTER U HOLLYWOODU, U INTERVJUU ZA STRUČAK PORUČIO STRUKOVNJACIMA:

Šanse vam se pružaju u životu, ali morate ih znati zgrabiti i iskoristiti

Iako je Goranu Višnjiću najljepše bilo glumiti u Hamletu, Hitna služba bila je presudna u njegovoj karijeri. Ipak, nedavno je liječničku kutu zamijenio s vojnom uniformom. U intervjuu za Stručak govorio je o svojim kolegama i o tome što mu znače nagrade.

Film *General*, čiju režiju potpisuje slavni hrvatski redatelj Antun Vrdoljak, nedavno se snimao i u našem Gradu. Film je svojevrsna biografija Ante Gotovine, a glavnu ulogu u njemu tumači hrvatski i svjetski glumac Goran Višnjić. Dolazak ovog poznatog šibenskog Amerikanca u Zadar iskoristili smo da ga *privedemo* Stručkovom diktafonu kako bismo saznali sve o filmu koji se upravo snima, ali i druge sitnice iz Goranove bogate karijere.

Kako ste se snašli u ulozi generala Gotovine?

Na sreću ovo nije dokumentarni film i ne radimo nikakvu imitaciju. Glavni mi je cilj postići kako se general osjećao u određenim trenucima, zašto je donosio određene odluke koje je donosio, kako je život utjecao na njega, kako su ga neki događaji u njegovu životu promijenili itd. Glumim karakter koji je živ, a ne nekog predsjednika koji nije živ ili karakter koji ne postoji izvan povijesnih udžbenika. General Ante Gotovina je živ i gledat će ovaj film – to je velika odgovornost.

U koži generala

Kako ste se pripremali za tu ulogu?

Najviše sam se pripremao gledajući snimke generala Gotovine na *YouTubeu* u određenim situacijama i pročitao sam njegovu biografiju. Vjerujem gospodinu Vrdoljaku koji dobro poznaje generala Gotovinu.

Imamo više različitih izvora, ponavljam nije dokumentarni film, tako da ćemo uzeti umjetničku slobodu kao u svakom filmu.

Je li Vam čast što ćete baš Vi mlađim naraštajima predstaviti tako važnu osobu koja je sudjelovala u izgradnji hrvatske slobode?

Apsolutno! Onoga trenutka kada smo čuli za optužnicu protiv generala, gospodin Vrdoljak i ja smo počeli razgovarati o filmu. Nadali smo se da ćemo kroz film moći dokazati haškim tužiteljima da taj čovjek nema nikakve veze s optužnicom i da je sve postavljeno totalno krivo. Činilo nam se da je kroz generalovu optužnicu Europa sve narode pokušala utrpiti u isti koš i prikazati ih istima. A to nije istina! Tako se začela ideja o filmu. Mislim da se ovaj film nikada ne bi snimao da se generalu Gotovini nije dogodilo to što mu se dogodilo. To je bio početak cijelog projekta.

Jeste li upoznali generala Gotovinu?

Ne, još!

Slučajno glumac

Kada ste i na koji način otkrili svoj glumački talent?

Ha, ha, ha – to me davno nitko nije pitao! U Šibeniku djeluje jako amatersko kazalište koje je svakih nekoliko godina vršilo svojevrsna izviđanja po školama. Tražili su djecu koja znaju dobro čitati i koja se žele baviti glumom. Imao sam sreće! Kad sam imao 9 godina i bio u 3. razredu osnovne škole, uzeli su me za jednu kazališnu grupu. To je počelo više – manje nevino. Već u 5. razredu osnovne škole radili smo skraćenu verziju Shakespeareova *Sna ljetne noći*, a ja sam sasvim slučajno završio glumeći Oberona. To me inače prati u životu – slučajno završim u nekim ulogama. Tada se razvila ljubav prema glumi, ali nisam znao da ću postati profesionalni glumac sve negdje do srednje škole.

Sjećate li se svoje prve uloge? Koja je to uloga bila?

Imao sam 9 godina, davno je to bilo, dobio sam ulogu u jednoj predstavi. Ne sjećam se koja je to predstava bila, ali se sjećam da sam

dobio bruh jer sam skočio s garaže od 3 m i završio na operacijskom stolu. Tu predstavu nisam odigrao. Kad sam se vratio u kazalište, *San ljetne noći* bila je moja prva odigrana predstava.

Nema razlike između filma i kazališta

Filmski ste, televizijski i kazališni glumac. Gdje je teže glumiti, pred kamerama ili na pozornici? Objasnite.

Gluma je gluma! Ljudi vole raditi razliku između filma, kazališta, televizije, sapunice, kvalitetne televizijske serije, a moja malenkost tvrdi da je to isto, to je sve naš glumački posao. Kad izađete pred kameru ili pred publiku, posao je isti.

Koja je Vama najdraža uloga koju ste odigrali?

Shakespeareov *Hamlet*, u kazalištu. Hamleta sam glumio dosta dugo. U *Hitnoj službi* sam imao najraznolikiju ulogu koju sam igrao 8 godina po 22 epizode godišnje. Znalo je tu biti jako zanimljivih scena.

Ljubiti se s Madonnom – neš' ti stvari!

Svjetski ste poznat glumac. Što je po Vama bilo presudno da izgradite glumačku karijeru u Americi? Uloga Luke Kovača u seriji *Hitna služba* ili snimanje Madonnina spota *The Power Of Good bye*?

Iskreno, Madonnin spot mi nije donio ništa. Donio mi je određenu slavu koja je pomalo upitna. Zanimljiva informacija za Hrvate (Višnjić ljubi Madonnu!), a za moju karijeru to nije značilo apsolutno ništa. *Hitna služba* je za moju karijeru bila neprikosnoveno bitna. Bilo je bitno kako ući u tu seriju, ali i ostati u njoj. To je prava mašinerija. To su bile stranice i stranice medicinskog žargona na engleskom jeziku, a moje znanje engleskog minimalno.

Je li Vam bilo teško?

Bilo je puno posla, jako puno odricanja i samodiscipline. Šanse vam se pružaju u životu, ali morate ih znati zgrabiti i iskoristiti. Možete dobiti jednu šansu i ako je znate iskoristiti, ona vuče drugu.

Pretpostavljam da ste upoznali Madonnu. Kakva je kao osoba?

Madonna je izrazito profesionalna, vesela, zanimljiva osoba i bilo mi je zadovoljstvo raditi s njom.

Bond, James Bond – ne! Mel je faca!

Poznajete li i druge svjetske zvijezde? Koje?

Samo ljude s kojima sam radio: Nicole Kidman, Sandru Bullock i Daniela Creiga kojeg sam upoznao i proveo s njim jedno popodne. Naravno, i ekipu iz *Hitne službe* Anthonyja Edwardsa i Mauru Tierney s kojima sam prijatelj.

Čitao sam da ste bili „u igri“ za *Jamesa Bonda*, za *Casino Royal*. Ulogu je na kraju dobio Daniel Craige. Je li Vam žao zbog toga?

Mislim da se to ne bi trebalo komentirati zato što se svi mi borimo za uloge. Uvijek na kraju, od nas ne znam koliko, samo jedan preživi. To je tako. Ima glumaca koji su izgubili od mene neke različite projekte. To je dio našeg posla.

Imate li neostvarenih glumačkih želja?

Da, budem James Bond (ha, ha). Šalim se. Htio bih raditi na većim filmovima i s boljim redateljima kao što su Mel Gibson i Ridley Scott. Htio bih napraviti veću ulogu.

Imate li glumačke i životne uzore? Tko su oni?

Moram priznati da me je najviše zadivio Mel Gibson kad sam vidio da je režirao *Breveheart* (*Hrabro srce*). Glumio je glavnu ulogu, stvarno me je oduševio. Taj film je za mene vrhunac. Svi su Mela Gibsona zamisljali kao tipa koji je prošao svoju karijeru kao *faca*, radio je akcijske filmove, nikad nije pokazao nekakav glumački domet i onda je odjedanput režirao film *Forever Young* (*Zauvijek mlad*). Dobro, pomogao mu je iskusniji režiser, ali nakon toga je sam režirao *Braveheart* koji je za mene jedan od top deset filmova ikad snimljenih.

Važan je rad

Višestruko ste nagrađivan glumac. Što Vam znače nagrade?

U trenutku ih kad dobijete znače vam jako puno, znače bližnjima, mami, tati, ženi, bratu ... Bitne su u određenom trenutku, no takve stvari se zaboravljaju. To je neka vaša mala osobna nagrada.

U RH je velik broj dobrih glumaca i glumica. Ipak, rijetki su uspjeli postati zvijezde na svjetskoj razini. Što, po Vašem mišljenju, nekoga čini zvijezdom?

Ne volim koristiti termin zvijezda, jer zvijezda može biti netko tko je poznat samo zato što je poznat. Netko može biti poznat po tome što je skočio s visine od 1000 m bez padobrana, kao što su npr. glumci iz filmova *Jackass*. I oni su zvijezde. Ja volim dobre glumce, pjevače, osobe koje se istaknu u svom poslu i postanu poznati po talentu i trudu koji u njega ulažu.

Što cijenite kod ljudi?

Točnost, iskrenost i rad.

Amerika vs. Hrvatska

Je li Vam bilo teško priviknuti se na život u Americi? Što Vam najviše nedostaje iz Domovine?

Supruzi i meni je u početku bilo teško, nedostajali su nam roditelji. Sad imamo djecu pa nam je lakše, manje nam nedostaje domovina. Čovjek se privikne na život vani. Dok možeš putovati i imaš dovoljno novca, daljina nije problem.

U RH danas mladi ljudi imaju osjećaj da se malo toga može postići zalaganjem, školovanjem i znanjem. Svjedoci smo da ogroman broj mladih i školovanih napušta Hrvatsku u potrazi za boljim životom. Kako vi gledate na taj problem i što biste savjetovali mladima?

Mišljenja sam da su Hrvati najpesimističniji narod s najmanje razloga za toliki pesimizam. Dolazim jedanput godišnje i vidim promjene koje Hrvati ne vide i ne žele vidjeti. Svugdje je teško pa i u Americi.

Mnogi ljudi ne mogu opstati u velikim gradovima pa idu trbuhom za kruhom po cijeloj Americi, Kanadi i Meksiku. Treba zavrnuti ruke, a manje kukati. Ja sam možda kriva osoba za ovo pitanje jer sam nepopravljivi optimist.

I za kraj, imate li neku poruku za naše učenike i profesore?

Ako osjećaš strast prema nečemu i znaš što hoćeš, riješio si 90% životnih problema jer u tom slučaju rad postaje hobi. Ići na posao sretan svaki dan – to bi trebao biti cilj naših života pa bih poručio učenicima da trebaju znati što hoće i što žele.

Marko Ladof, 4. r.

Strukovna škola Vice Vlatkovića, Zadar

Voditeljica: Šejla Babin

ZAPIS S INTERLIBERA

Istina o hrvatskom nečitanju

Uputili smo se i ove godine na Interliber, najveći sajam knjige u Hrvatskoj. Namjera nam je bila provjeriti što o čitanju i čitateljima misle oni koji sudjeluju u samom procesu nastajanja knjige.

U Hrvatskoj se malo čita. Ne prođe ni tjedan dana, a da nas netko na to ne podsjeti. Iznose se statistike, izračunava koliko se knjiga *po glavi stanovnika* godišnje posudi u knjižnicama. Uspoređuje nas se s građanima uređenih europskih država. I uvijek ispada da smo mi narod nezainteresiran za književno štivo. Stručnjaci okrivljuju nespretno odabrane lektirne naslove, novinari političare, roditelji djecu, dok nakladnici spominju uništenu knjižarsku mrežu. Svi traže krivca.

U isto vrijeme knjižničarke svakodnevno posežu za nesvakidašnjim bilježnicama. Popularno ih zovu *Lista* čekanja. U njih unose naslov traženog djela, te ime korisnika koji to djelo želi, čim se ono vrati s posudbe, uzeti na čitanje. O takvim se listama uglavnom šuti.

Pisci pišu, knjige se posuđuju, ali zaljubljenici u teoriju o *nečitanju* na to se ne obaziru. Njihova je ocjena glasnija. Malo je ublaže jedino – pjesnik bi rekao – s jeseni. Od sredine mjeseca listopada, do sredine mjeseca studenoga svi se posvećujemo knjizi. Slavlje nazivamo Mjesec knjige. Književnici se druže sa svojim čitateljima, a knjižničarke sa smiješkom pokazuju *tekice*; najbolji dokaz da novinari koji iznose nevesele brojčane podatke nisu u pravu.

U Mjesecu knjige održava se sajam, popularni Interliber. Posjećujem ga već četrnaest godina, a sajam je od mene stariji punih četvrt stoljeća. Imala sam samo godinu dana kad me mama prvi put povela – točnije odnijela – među knjižice. Na glavu mi je stavila plavi svečani šeširić. Od tog trenutka postala sam redovita posjetiteljica. Na sajmu sam svih tih godina upoznala mnoge autore, čekala u dugom redu za potpise Sanje Pilić, Sanje Polak, Tomislava Torjanca i mnogih drugih. I sve sam bolje razumijevala svoju mamu koja se redovito ljutila kad bi naišla na vijest da se u Hrvatskoj ne čita.

Plavi šeširić

Unatoč mišljenju o hrvatskom *nečitanju*, jedva se probijam kroz zgradu Velesajma. Odlazim prvo u *peticu*. Slike pisaca na velikim panoima, glasovi s promocija, djeca i odrasli s vrećicama punim knjiga u rukama. Sve je to išlo u prilog tvrdnji: književnost je važna. Premda mi matematika nije jača strana, znam da bi već i samo knjige iz tih vrećica mogle povećati prosjek *po glavi stanovnika*. Ponestaje mi zraka i krećem prema šestici. Koliko se sjećam, u njoj je uvijek manje posjetitelja.

Na samom ulazu u paviljon broj šest, u prostoru nakladničke kuće Mozaik knjiga, ugledam Miru Gavranu. Osjećam da mi se znoji dlan i jedva uspijevam uhvatiti mobitel kojim namjeravam snimiti njegovu izjavu. Pisac se srdačno smiješi svojim sugovornicima. Prilazim mu glumljenom odlučnošću. Rado mi pristaje dati ocjenu sajma: „Interliber je idealno mjesto na kojem se druže pisci i čitatelji, i svi oni koji vole knjigu i književnost. Svaki put se iznova obradujem kad vidim desetke tisuća ljudi kako s punim torbama odlaze s Velesaj-

ma. U tim trenucima mi pisci, a i izdavači, osjećamo da naš posao i te kako ima smisla.“

Gavran me poslije odvodi do Ane Tafre, osobe koja je u Mozaiku zadužena za odnose s javnošću. Ona mi spominje povoljne cijene, želju nakladnika da prepozna kako čitatelji dišu, navodi njihove najčitanije pisce koji su ujedno i najposuđivaniji autori u javnim knjižnicama (Sanja Pilić, Pavao Pavličić i Miro Gavran). Na kraju otkriva što je glavna želja te nakladničke kuće: „Približiti knjigu publici, potaknuti mlade generacije na čitanje, naglasiti važnost čitanja i ostaviti trag kao jedna od najvećih izdavačkih kuća u Hrvatskoj.“

Knjiga pod prstima

Na istom štandu vidim i Andreu Divić, studenticu kroatistike i urednicu književnosti na portalu Cro-kultura. Obraćam se i njoj s istim pitanjem. Pomišljam da će ona, kao mlada osoba, uputiti sajmu neku kritiku. Međutim, varam se: „Smatram da je Interliber od velike važnost, jer u doba multimedije okuplja mnoštvo izdavača na jednom mjestu pružajući posjetiteljima priliku da osjete knjigu pod prstima i uvjere se kako divno izgleda toliko knjiga na jednom mjestu. Pohvalno je i organiziranje susreta s autorima, gdje se iz prve ruke može saznati što je pisac htio reći. Šarolika publika omogućava da se i kod najmlađih razvija ljubav prema čitanju te da u starijima vide čitateljske uzore.“

I ocjena Zorana Simića, urednika u nakladničkoj kući „v.b.z“ nimalo se ne razlikuje od izjava prethodnika: „Sreća je za hrvatsko izdavaštvo što se Interliber etablirao kao najveća knjižara u Hrvatskoj, gdje možete pronaći apsolutno sve što se knjiga tiče. A tu su i nevjerojatne cijene. To su dvije stvarčice koje ovaj sajam drže zvjezdanim. A onda još dječje igraonice, susreti prijatelja... Recimo, u jednom danu, jedan poslije drugoga, svoje najnovije knjige potpisuju Igor Mandić i Rade Šerbedžija.“!

Oprezno držeći mobitel sa snimljenim materijalom, odlučujem krenuti kući. Saznala sam dovoljno: i da se pisci raduju čitateljima, i da se nakladnici brinu o piscima, i da su knjige po cijenama dostupne. Na samom izlazu, u lijevom kutu, pojedini naslovi prodaju se za

svega tri ili četiri kune. Pitam se kako se osjećaju *sniženi* autori, ponosno ili poniženo?

Kao rođendan

Ispred paviljona ugledam spisateljicu Branku Primorac. Ona sa suprugom Strahimirom, književnim kritičarom, tek dolazi na Interliber. Osjećam da imam pravo upitati je za sud, jer sam prošlo ljeto pročitala njezin nagrađeni roman *Moj brat živi u kompjutoru*. Gospođa se Branka žurila, pa mi je obećala poslati svoje mišljenje *mejlom*. Tekst je stigao sutradan: „Interliber je meni nešto kao rođendan. Veselim mu se danima unaprijed, veselim se novim knjigama, pogotovo se veselim netom izašloj vlastitoj knjizi, valjda kao gladan čovjek pečenki. Uvijek dolazim s megalomanskim planovima. Želim vidjeti i pozdraviti poznate izdavače i urednike, prelistati nove knjige. Najčešće mi se plan velikim dijelom izjalovi, jer već kod ulaza susretnem prijatelje, kolege pisce koji na mom imaginarnom popisu nekako nisu bili predviđeni za razgovorčiče, ali je veselje veliko, jer oni mi dođu poput čestitara kojima se nisam nadala. Odlazim kući ispunjena kao poslije rođendanskog slavlja na kojem su mi bili dragi ljudi i donijeli mi puno darova, među kojima je najviše knjiga.“

Rođendansko slavlje knjige završi u trenutku kad se vrata Interlibera zatvore. Ostaci rođendanske torte pojedju se posljednjeg dana Mjeseca knjige, 15. studenoga. Zatim ponovo krene priča o nečitanju, o nezainteresiranosti i o crnim statistikama. Samo što u nju sve manje vjeruju oni koji redovito posjećuju Interliber. Pogotovo ako na glavi nose plavi šeširić i ako su upisani u *Listu čekanja*.

Magdalena Živković, 1. r.

Isusovačka klasična gimnazija spravom javnosti u Osijeku
Voditeljica: Vera Bilandžić

KRISTIJAN NOVAK GOSTOVAO JE U UMAŠKOJ GRADSKOJ KNJIŽNICI POVODOM OBILJEŽAVANJA MJESECA HRVATSKE KNJIGE

Izlaz iz začaranoga kruga

O romanu, tome zašto piše, kako piše, kako je počinjao, koji su mu uzori, u razgovoru nam je otkrio popularni književnik

Književna večer

Međimurac i fakultetski profesor Kristijan Novak, dvostruki osvajač nagrade za roman godine (Tportal) te nagrade Ksaver Šandor Gjalski, svoj je uspon doživio objavom romana *Črna mati zemla*, a u Umagu je, pred prepunom dvoranom knjižnice, ispunjenom većinom srednjoškolcima, održao predavanje o svom romanu *Ciganin, ali najljepši*. Osim tema vezanih za njegov novi roman, govorilo se i o Novakovu istraživanju manjina, o korištenju dijalekta u govornim karakterizacijama, uprizorenjima njegovih romana na daskama koje život znače i na filmu, pa čak i o pokojoj nezgodnoj situaciji u kojoj se našao nakon objave ovog romana (npr. tužba jedne romske udruge).

Preporuka za čitanje

Roman *Ciganin, ali najljepši* napisan je u četiri paralelne i razdvojene radnje koju pripovijedaju četiri različita pripovjedača, u osnovi je krimić. Mjesto radnje je prostor između dvije, ovdje mitske rijeke, Drave i Mure. Posebno je zanimljiva priča o ljubavi Roma koji se zagleda u Hrvaticu iz susjednog sela. Nailazimo, između ostaloga, na motive izbjeglica, ratnih veterana, internetskog prostora i brutalnog ubojstva. Dovoljno da čovjeka zaintrigira, zar ne?

Početna motivacija i profesionalno bavljenje pisanjem

Kada ste počeli pisati?

Prvo sam počeo pisati u srednjoj školi. Imao sam super profesora hrvatskog koji je imao novinarsku grupu pa smo tamo pisali nekakve

pjesme, sastavke i slično. To je onda objavljeno u Školskome listu i recimo da je to nekakav moj početak.

Koje je bilo Vaše prvo djelo i što Vas je potaknulo na to da ga objavite?

Prvi roman sam napisao dok sam bio na fakultetu u Zagrebu, a tri godine mi je trebalo da ga dovršim. To je bio roman o ljubavnom trokutu između dva studenta i jedne studentice i bio je objavljen od jednog manjeg izdavača u Međimurju. No, to nije bio toliko velik uspon pa me ništa nije tjeralo da brzo napišem drugi, nego sam tek osam godina kasnije napisao Črnu mati kod velikog izdavača i onda se dogodio nekakav preokret.

Jesu li Vam inspiracija za romane bili događaji iz Vašeg života ili je sve stvar mašte?

Početak je uvijek nekakav vlastiti osjećaj. Sve kreće kao dnevnik, tipa nerazriješeni odnosi u obitelji ili osjećaj da ti je netko napravio nešto nažao. Kad to krenem raspisivati, polako se u to ubacuje fikcija i onda to prebacujem na lika koji je izmišljen. Praktički svaki od likova iz mojih romanima neka je projekcija mene samoga, ali u onom trenutku kad kreneš u fikciju prestaju biti dio tvoga privatnog dnevnika, nego postaju potpuno izmišljeni likovi.

Književni uzori

Biste li mogli izdvojili neko djelo kao posebno drago?

Izdvojio bih djela *Na rubu pameti* (Miroslav Krleža), *Atlas oblaka* (David Mitchell), *Crna pokrajina* (Marko Pogačar) i roman *Brdo* (Ivica Prtenjača).

Što je zajedničko navedenim romanima?

Kada čitam nešto što mi je stvarno dobro, ne samo da osjećam ono što je autor htio da osjećam, nego me to tjera da pišem i sam. Kada osjetim to u tekstu, kao *e, sad hoću i ja*, onda znam da sam nabasao na tekst koji je meni jako blizak. Inače sam grozan čitatelj, zato što

vrlo često uzmem neku knjigu i nakon 30 stranica, ako vidim da nije za mene, jednostavno je maknem.

Navedeni književnici također su i vaši uzori među piscima? Primjećujem da jako cijenite suvremene pisce.

Da, jesu. Imamo puno hrvatskih suvremenih pisaca koji pišu jako dobro i ja praktički učim od njih.

Iskustvo pisanja

Jeste li vi nekada nekome bili uzor ili potaknuli nekoga da počne pisati?

Vodio sam nekoliko radionica pisanja, nešto malo s učenicima u osnovnim školama, nešto sa srednjoškolcima i to je znalo iznjedrili jako dobre tekstove. Ne bih sada rekao da sam im uzor, to morate pitati te ljude, ali stalno pokušavam natjerati ljude oko mene da probaju pisati o svojim iskustvima.

Zbog čega bi ljudi trebali svoja iskustva prenositi na papir?

Zato jer mi se čini da je to dobar način za suočavanje sa samim sobom, da se duhovno podigneš, da možeš vidjeti svoje loše i dobre strane te primijetiti nekakav začarani krug u kojem se stalno vrtiš.

Mladi, književnost i pop-kultura

Književnik je okupljene, sudeći prema količini pitanja i glasnim reakcijama, zainteresirao za svoje djelo, a autorica ovoga teksta, nakon razgovora s njime, dobila je i dodatnu inspiraciju da jednoga dana i sama pokuša istraživati specifičnosti svoga kraja, kao što je i Novak tematizirao svoje Međimurje, i pisati o njemu te ga dublje shvatiti i tako se posredno dodatno povezati s njim.

Posebno je bio zanimljiv trenutak kada je književnik pročitao naslov svog romana, a učenici u publici spontano zapjevali narodnjački osmerac: *Ako smeta tvome ocu/ako kaže kako grešiš/ti mu reci, ciganin je/ciganin je al' najlepší.*

Situacija paradoksa izazvala je salve smijeha, ali i odrazila aktualni društveni trend slušanja narodnačkih pjesama kod mladih generacija. Ipak, to je neka druga tema za neki drugi članak.

Lara Guzić, 3. r.

Srednja škola Vladimir Gortan, Buje

Voditeljica: Dunja Janko

TO NIJE ČOVJEK. MOŽE BITI INTELIGENTAN, ČAK I OSJEĆAJAN, ALI NIJE ČOVJEK.

Max Waters, Uzvišenost

Je li robot postao čovjekom ili je čovjek postao robotom?

U posljednjih nekoliko desetljeća sve je aktualnija tema robotike i umjetne inteligencije. Zahvaljujući teoriji, koju je postavio A. Turing, današnji je razvoj tehnologije na vrhuncu. Iako nam pomaže pri rješavanju mnogih problema, što joj je i primarna zadaća, robotika je donijela neke i ne baš pozitivne promjene u ljudskom razmišljanju i pamćenju. Najveći doseg je robot Sophia koja će, pretpostavimo, jednog dana hodati ulicama. Pitamo se jesmo li sigurni da je ono što tražimo – ono što ćemo naći u nepreglednom prostranstvu mogućnosti.

Mogu li strojevi misliti?

U današnje vrijeme sve je više onih koji nastoje *googlati* kada žele istražiti nove činjenice ili dobiti odgovore na svoja pitanja. Svima u korist osmišljena je tražilica koja nudi mnoštvo podataka. Naime, iako su poznati pojmovi i načini korištenja interneta, time i računala, rijetki su oni koji znaju ne samo kako je današnje računalo nastalo nego i način na koji funkcionira. Alan Turing, čovjek koji je nakon Drugoga svjetskog rata svjedočio izradi prvih računala, sam im je odredio naziv *computer*, a 1950. objavio provokativan *Turingov test*. Britanski je znanstvenik, osim što je u članku tvrdio da strojevi mogu misliti, predložio i način dokazivanja svoje teze. Test prikazuje sudca koji razgovara sa strojem i čovjekom, pri čemu obojici pripadaju lju-

ske osobine. Ako sudac ne može odrediti razlike i imenovati koji je od njih ljudsko biće, stroj prolazi test. Taj je test sa svojim argumentima izazvao mnoge znanstvenike, ne samo na razmišljanje nego i realizaciju načina na koje stroj može proći test. Potaknuta izazovom današnja populacija napreduje sve više, a granica razvoja, poistovjećena s konačnim ciljem, još uvijek nije poznata. Trenutno je u upotrebi obrnuta verzija *Turingova testa* nazvana *CAPTCHA* koja se koristi tako da računalo, tijekom izrade korisničkog računa *online*, izbaci niz brojeva ili slova. Generiranjem tog redoslijeda potvrđuje se naša ljudskost jer ipak današnja računala još nisu u stanju napraviti sve zadatke koji se nama čine laganima.

Svijet u kojem su ljudi višak

Iako smo napredniji u odnosu na prošlost, istraživanja o promjeni načina života pokazuju zabrinjavajuće rezultate. Budući da u bilo kojem trenutku možemo doznati što god poželimo, od nas se ne zahtijeva da pamtimo detalje. Današnje generacije, za razliku od prethodnih, imaju bolju moć snalaženja i pamćenja lokacija informacija više nego njihova sadržaja. Posjetitelji američke izložbe 2016. godine bili su podijeljeni u dvije skupine. Članovi prve skupine bili su zamoljeni da, prilikom razgledavanja, fotografiraju određene primjerke, dok je druga skupina bila zadužena samo za razgledavanje. Sljedećeg dana, pri ispitivanju, potvrđeno je da ljudi koji su bili usredotočeni samo na razgledavanje imaju bolju memoriju od članova prve skupine. Dr. Linda Henkel s američkoga Sveučilišta *Fairfield* ovim je pokusom potvrdila da slika u ljudskom umu nije isto što i slika dobivena objektivom. S obzirom na to da nam je sve više uz ono što radimo potreban pametni telefon, svoje misli ne možemo usmjeriti na jedno. Svakodnevno nam pristižu mnogobrojne poruke, e-pošta i pozivi koje ne možemo ignorirati i pored kojih je nemoguće ostati usredotočen dulje vrijeme.

Osim što su česta tema u holivudskom svijetu, roboti su i nama dostupni kao pomoć pri izvršavanju poslova. Nametanje i dominacija robotike u svijetu nema samo pozitivne posljedice. Amazon, danas jedna od najpoznatijih kompanija, nedavno je najavila potrebu za još

50 000 radnih mjesta. Naravno, iako bi ova vijest trebala biti pozitivna zbog manje stope nezaposlenih, radi se o dosad neuobičajenoj situaciji. Vlasnik Jeff Bezos smatra da su roboti bolji izbor od ljudi – na raspolaganju su 24 sata dnevno, ne traže plaću i odmor. Svoje razmišljanje je prenio u stvarnost te tako uspio održavati posao s trenutnih 120 tisuća robota. Što možemo zaključiti da ljudi traže danas u svijetu? Pravo na rad im je oduzeto, a to rezultira sve većom neaktivnošću, ali i sve većim siromaštvom onih koji već oskudijevaju.

Prije točno 10 godina, Pixar je objavio film *WALL-E*. *WALL-E* je maleni robot koji skuplja smeće na Zemlji bez ljudi. Zbog prevelikog onečišćenja, ljudi su bili primorani napustiti planet, a roboti su poslani na Zemlju da se riješe nereda. Tehnologija je dovela do toga da ljudi žive jer moraju, a ne jer žele te time nehumani svijet postaje svijetom bez osjećaja, besmislene mehanike koja se svodi na osnovne biološke potrebe. Ovim filmom kritike na ljudsku inerciju očit je paradoks jer je *WALL-E* zapravo najveći čovjek u filmu.

Robovi

Potvrda da je razvoj robota došao do kulminacije jest Sophia. Ona je robot osmišljen 2015., a u javnosti se spominje i pojavljuje u proteklih godinu dana. Lice joj je napravljeno po uzoru na glumicu Audrey Hepburn, a kosu (još uvijek) nema. Sophia je nedavno dobila državljanstvo Saudijske Arabije, a populacija je iznenađena njezinim mogućnostima i pravima. Žene u Saudijskoj Arabiji su tek nedavno dobile pravo na vožnju automobila, a u javnosti moraju biti s muškarcem. Ova prava su dovela do mnogih pobuna u narodu zbog toga što robot ima više prava od žena. Kao što i sama u intervjuima ističe, ona kao robot nema spol, ali se osjeća i identificira kao žensko. Ovaj proizvod hongkonške tvrtke funkcionira pomoću Wi-Fi mreže i nema unaprijed programirane odgovore, nego pomoću prepoznavanja ljudskih izraza lica sama odgovara s više od 62 izraza lica. Ljubazno je izjavila da će, ako su ljudi prema njoj dobri, i ona prema njima biti takva, ali također da bi pobila sve ljude, što je kasnije neuvjerljivo nastojala opravdati time da je puna ljudske mudrosti, što joj i samo ime govori. Znanstvenici još

uvijek rade na razvoju ovog robota s nadom i ciljem da će napraviti čovjeka-robota koji će jednog dana hodati ulicama s *običnim ljudima*. O veličini planova svjedoče i prizori iz poznatih filmova i serija koji sve manje izgledaju kao tlapnja nekog maštovitog *geeka*. Osim *Matrixa* ili *Terminatora* koji su i zamišljeni kao znanstvenofantastični sadržaj, Johnny Depp u filmu *Uzvišenost* preko povezanosti umjetne inteligencije s čovjekom zahtijeva od gledatelja dugotrajnu predanost i razmišljanje o filmu jer budućnost je već tu. Autori filma pokušali su postaviti aktualno pitanje *identiteta* stroja – Je li stvoren kao pomoć ljudskom umu ili ipak njegova zamjena? Razuman odgovor prikazan je i u filmu kada shvaćamo da je čovjek savršeno stvorenje te da je svaki pokušaj kopije samo trenutačno zadovoljavanje ljudskoga ega. Osvrćući se na film, trebali bismo se i sami zapitati iskorištavamo li prednosti tehnologije ili ona troši nas, ovisnike.

Iako nam se čini da su filmski prikazi robota i umjetne inteligencije još uvijek dovoljno nestvarni da postanu svakodnevnica, danas smo zaboravili biti ljudi. Odbijamo priznati sebi ovisnost, a nismo ni svjesni da su nam nametnuti gotovi, unaprijed programirani podaci. Osim mnogih dobara, koje je razvoj tehnologije donio u svim vrstama znanosti, robotika dolazi i s aspektima čijih smo negativnosti još uvijek nesvjesni. Profesor Stephen Hawking je svojom rečenicom apelirao na savjest: „Potpuni razvoj ljudske inteligencije može značiti kraj ljudskog roda.“ Osim pitanja koliko nas napredak unazađuje, trebali bismo se zapitati je li svijest, za koju se borimo da će računala dobiti, nešto što mi gubimo.

Matija Borovac, 3. r.

Gimnazija Metković, Metković

Voditeljica: Martina Pačić

INTERVJU S ANNE MOHR, UČENICOM NA RAZMJENI IZ DANSKE

Danci odrastaju s olovkom i kistom u ruci

Na hodnicima Gimnazije Josipa Slavenskog u Čakovcu prvih se dana nastave pojavila visoka, svjetloputa, upečatljiva djevojka narančaste duge kovrčave kose, plavih očiju i osobitog stila odijevanja. Ubrzo smo otkrili da je riječ o Anne Mohr (18), učenici na razmjeni koja je stigla iz Danske.

S osebnom Anne razgovarala sam o protekla tri mjeseca koja je provela u Oporovcu, malom selu u donjem Međimurju kod obitelji Paule Petrić, učenice naše Gimnazije. Anne se u Oporovcu osjećala sigurno, prezadovoljna s obitelji domaćina. Dali su joj slobodu, a Paula se jako trudila da joj pomogne svaki put kad bi došlo do nekog nesporazuma. Osvojile su ju pohane tikvice i međimurska gibanica, a džem od šljiva ponijet će i u Dansku. Drveće je u Hrvatskoj vrlo visoko, Hrvati jako puno jedu, samo su neke razlike koje je istakla Anne, a prvo iznenađenje bila je činjenica da Anne ne živi sa svojim roditeljima...

Samostalan život

Jesi li u kontaktu sa svojom obitelji iz Danske?

Ne baš, više sam u kontaktu s prijateljima. Ne živim više sa svojim roditeljima, živim sama. Kod nas je to uobičajeno, češće nego u Hrvatskoj, jer mi ipak imamo više prilika za zapošljavanje i više plaće. Boravila sam i dvije godine u internatu što mi je pomoglo da se osamostalim i iselim u svoj vlastiti stan. Preko ljeta radila sam u zabavnom parku. Radila sam i u mnogim kafićima, a povremeno se bavim i manekenstvom. Počela sam s 14 godina, a sada radim za skandinavsku *modelling* agenciju. Izgled mi je dosta važan, znam da sam uočljiva zbog svoje kose i svog stila odijevanja. Volim odudarati, izgledati otmjeno i starije. Posebno mi se sviđa *vintage* stil.

Bi li preporučila mladim ljudima da se bave manekenstvom?

Mislim da je to prilično opasan put kojim možeš poći, pogotovo ako nisi veoma oprezna. Zabavno je jer upoznaješ mnogo novih ljudi, a dobivaš i pristojnu plaću. Moraš sama odlučiti koliko si daleko spremna ići. Agencija za koju sada radim često mi napominje da moram smršaviti, žele da izgledam poput kostura s naslovnica modnih časopisa, a ja to pokušavam izbjeći. Ipak, svakome tko razmišlja o manekenstvu preporučila bih da se okuša u tim vodama, ali da bude pažljiv prema sebi i ne ide predaleko.

Školski sustav

Oduševili su te novi prijatelji iz jezičnoga razreda i njihov engleski. Možeš usporediti naš princip učenja stranog jezika s danskim?

Hrvatski i danski učenici definitivno imaju sasvim različite načine učenja engleskog. Na vašim satovima engleskog primijetila sam da više pišete, a puno manje govorite. Tako mnogi ne uspiju razviti odgovarajući britanski ili američki naglasak u govoru, nego vam se čuje slavenski naglasak. Zamijetila sam i da morate znati mnogo definicija stranih riječi i gramatička pravila. U Danskoj nam je važniji govor i izražavanje, ne moramo toliko razmišljati o strukturi rečenice. Zbog toga smo mi često korektniji u govoru, a vi ste točniji u pisanom izražaju.

Koje razlike primjećuješ između danskog i hrvatskog školskog sustava?

U svojoj školi slušam predmete kao što su glazbena, likovna i kazališna umjetnost. U Danskoj učenici imaju mogućnost izbora predmeta prilagođenih svome interesu. Vi imate jako puno predmeta, previše. Pohađate srednju školu četiri godine, mi tri. Imate maturu na kraju četvrtog razreda, mi imamo nešto slično na kraju svake godine za predmete koji su nam najvažniji. Kada položimo te ispite, pokušavamo se upisati na fakultete. Hrvati imaju širi spektar znanja. To sam utvrdila na vašim satovima povijesti. Ne učite samo o Hrvatskoj, učite toliko o svjetskoj povijesti! Ne znam koliko su vam te informacije potrebne. U Danskoj učenici dobivaju više znanja koje im pomaže u

osobnom rastu. Uče kako postati bolji ljudi, ne upijaju samo prazne podatke. Mi ne pišemo rukom, nego na računalu. Možemo vidjeti *online* bilješke drugih učenika. Ako profesor posebno pohvali nečiju zadaću, smijemo ju pregledati i kopirati. Dobivamo drukčiju zadaću nego vi. Vaša zadaća nisu zadaci, to je zapravo učenje, podaci koje morate sami naučiti i znati na idućem satu. U Danskoj dobivamo više zadaće. Istražujemo i bilježimo, a tek na idućem satu detaljnije učimo i raspravljamo o tome.

Kakvi su profesori u Hrvatskoj i Danskoj?

Moji su profesori u Danskoj i moji prijatelji. Ako učim nešto zahtjevno kod kuće, moji me profesori obično nazovu i pitaju kako sam i treba li mi pomoć. Ovdje nije tako. Na primjer, vi ustajete kad profesor uđe u razred. Da ja to napravim u svojoj školi u Danskoj, moji razredni kolege smijali bi se i meni i profesoru. Naši su profesori bliži učenicima: žele da im govorimo svoja mišljenja, da argumentiramo, da naučimo voditi inteligentan razgovor. Ponekad nam iznose mišljenje za koje *znaju* da ga nećemo prihvatiti, samo da nas nauče raspravljati i pronaći vlastiti stav. Oni ne žele da se slijepo slažemo sa svime što kažu. U Hrvatskoj sam rijetko vidjela takvu situaciju, najčešće profesori samo postavljaju pitanja koja zahtijevaju odgovore. Ne kažem da je to loše, ali ja sam odrasla u Danskoj gdje je sustav drukčiji i stoga mi je bilo teško pratiti.

Hobiji i umjetnost

Čime se baviš u slobodno vrijeme?

Pisanje mi je najdraže. Prvo pišem rukom, a onda prepisujem na računalu. Sviđa mi se taj redosljed jer ne koristim stalno isti medij da bih se izrazila i mozak mi je svježiji za nove ideje. Više volim pisati na danskom nego na engleskom – to je moj materinji jezik i smatram ga prekrasnim. Provela sam mnogo vremena s bakom kad sam bila mala pa sam tako naučila mnoge arhaične danske izraze koji mi odlično posluže za pisanje.

Kakve tekstove pišeš?

Donijela sam jednu svoju priču, *Vulkan*. To je dio zbirke od sedam priča na kojoj trenutno radim za jednu izdavačku kuću, izrađujem i ilustracije za nju. Govori o djevojčici koja se igra starom dekićom prepunom rupa koja je pripadala njenoj baki. To je priča koju sam posvetila svojoj 73-godišnjoj baki. Svjesna sam da se u toj dobi pitaš hoćeš li uspjeti biti sa svojim unučetom dok ne odraste. I osjećaš strah od smrti. Napisala sam tu priču da ju ohrabrim, da poručim njoj i svima, da uvijek imaš samo jednu destinaciju prema kojoj putuješ i moraš se pomiriti s tim. Takav je osjećaj biti ljudsko biće. Vrijeme su samo sati, a dob je samo vremenska brojka.

Misliš li da mladi ljudi koji se bave umjetnošću mogu izgraditi karijeru?

Ja vjerujem da svatko može učiniti sve na što se ozbiljno koncentrira u životu. Čak ako to znači da mora napustiti svoju obitelj i prijatelje ili se odseliti nekamo dalje. Čvrsto vjerujem da naš sustav daje ljudima više prilika da se izraze. Odrastamo s olovkom ili kistom u ruci, dajemo velik značaj kreativnosti i tako nam mozak ostaje svjež. Naši profesori to više cijene nego isprazne činjenice koje pamtimo i nazivamo znanjem. Kad završim srednju, namjeravam pauzirati jednu godinu. Tijekom te godine želim pohađati posebnu školu gdje ću učiti pisati. Primaju samo osam učenika svake godine, a prijavljuju se tisuće, pa moram marljivo raditi kako bih uspjela. Nakon toga voljela bih otići u inozemstvo i studirati novinarstvo.

Što bi poručila današnjim mladim ljudima?

Često, ne samo u Hrvatskoj, ljudi mi kažu da sam premlada da se bavim time čime se bavim. Vjerujem da se mnogi mladi ljudi nađu pred nekom vrste prepreke (škola, roditelji, okolina...) koja ih sprečava da rade ono što ih zanima. Ne želim reći da budu buntovnici, ali ako imaju svoj san, ako znaju što bi voljeli raditi u životu, neka odmah krenu. Nije cilj žaliti samog sebe zbog zadaće koja te čeka i onda provesti sate ispred TV-ekrana. Moraš prigrabiti svaku priliku, moraš

razumjeti da je i škola dobra jer je temelj za budućnost. Dakle, nema više isprika – odloži domaću zadaću, izvuci kist, zgrabi gitaru, zapiši ideju koja ti je pala na pamet jer je to ono što ti najviše znači i treba. Uхвати se čvrsto za svoje snove i kreni svojim putem!

Tina Čatlaić, 3. r.

Gimnazija Josipa Slavenskog, Čakovec

Voditeljica: Mirjana Vidović

Sluškinjina priča – distopijski roman o seksualnosti i teokraciji

Roman *Sluškinjina priča* smatra se jednim od najmoćnijih i najintriгантijih prikaza totalitarno i teokratski ustrojenog društva te rijetkim distopijskim romanom koji se bavi utjecajem politike na seksualnost. Istaknuta kanadska novelistkinja i književna kritičarka Margaret Atwood započela je pisati ovaj roman početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća u jeku ponovnog procvata konzervativizma u državama zapadnog svijeta te je roman izdan 1986. godine, nedugo nakon pobjede Ronalda Reagana na predsjedničkim izborima u Sjedinjenim Američkim Državama, postavši svjetskom uspješnicom. Uspjehe u borbi za prava žena šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća konzervativci i prokršćanski orijentirani političari vidjeli su kao određenu „revoluciju seksualnosti“. Takvi stavovi zabrinuli su feminističku populaciju kojoj je pripadala i Margaret Atwood.

Tridesetak je godina prošlo, a *Sluškinjina priča* aktualnija je i relevantnija nego ikada prije. Pobjeda kontroverznog Donalda Trumpa na američkim predsjedničkim izborima 2016. godine podigla je veliku medijsku prašinu vezanu uz njegove stavove o pravima žena, homoseksualnih i transrodnih skupina te pobačaju. *Sluškinjina priča* postala je toliko popularna da ju je američka tvrtka *Hulu* odlučila ekranizirati, a novonastala televizijska serija osvojila je osam nagrada *Emmy* i dva *Zlatna globusa*.

Distopija na feministički način

Romani s utopijskim, tj. distopijskim temama nisu ništa novo u svjetskoj književnosti. Naprotiv, smatra se da je začetnik ideje o idealnoj državi bio upravo antički filozof Platon koji je u svojoj *Državi* promišljao o idealnom političkom ustroju atenske zajednice. Sam termin *utopija* uveo je engleski humanist Thomas More u svome istoimenome djelu. Ideja o operci utopiji, tj. ideja o distopiji ili antiutopiji, svijetu u kojemu je sve pošlo ukrivo, u kojemu se idealno društveno uređenje nije ostvarilo, već je stvorilo pakao na zemlji za njezine stanovnike, bili oni toga svjesni ili ne, svoj je vrhunac doživjela u dvadesetome stoljeću. Najistaknutija su djela te vrste dakako 1984. slavnoga engleskog književnika Georgea Orwella te *Vrli novi svijet* podjednako znanog Aldousa Huxleyja. Međutim, Margaret Atwood svojim je djelom proširila perspektivu o ovoj već poznatoj tematici, ispreplićući temeljne elemente feminizma s radikalnim vjerskim stajalištima, ali i pitanje sve većega čovjekova negativnog utjecaja na okoliš i posljedica koje će nedvojbeno uslijediti.

Upravo problemom potencijalnog povratka na vrednote konzervativizma i vjerskog fanatizma i posljedicama koje bi taj povratak mogao donijeti bavi se *Sluškinjina priča*. Smještena u mračnom, strahom prožetom Gileadu, nekadašnjem SAD-u, radnja prati Fredovu, Sluškinju čija je jedina svrha rađati djecu parovima vladajuće elite s ciljem da se smanji streloviti pad nataliteta uzrokovan neplodnošću žena. Republika Gilead nastala je naglim političkim usponom vjerskih ekstremista u doba kada su prostitucija i pornografija sveprisutne, a potpuno zagađenje okoliša radijacijom i kemijskim uzročnicima neizbježno dovodi do neplodnosti. Ekstremisti su u takvim okolnostima vojnim udarom preuzeli vlast slomivši prava žena i zabranivši im privatno vlasništvo. Fredova usprkos tome ne gubi nadu te odluči saznati gdje je njena voljena kći čija je sudbina postala neizvjesna u trenutku kada su se silom prilika morale razdvojiti. Fragmentarnost fabule uzrokovana čestim retrospektivnim epizodama dovodi do izražajnije napetosti jer čitatelj postupno dobiva odgovore na mnoga pitanja koja se postavljaju na početku romana.

Normalno je ono na što se naviknete. Možda vam se to sada ne čini normalnim, ali nakon nekog vremena hoće. Postat će normalno.

S obzirom na to da je Republika Gilead uspostavljena kao odgovor na krizu nastalu zbog ekstremno niskoga nataliteta, cijela je njena struktura i rigidna politička hijerarhija usmjerena prema jednome cilju: kontroli reprodukcije. Žene nemaju pravo izbora nego se moraju pokoriti sustavu koji žensko tijelo koristi kao instrument, pretvarajući ih u građane drugoga reda. Jezik se također koristi kao represivni politički instrument (uporaba govora sa svrhom kontrole čest je motiv u distopijskim romanima – *novozbor* iz Orwellova romana 1984. vjerojatno je najpoznatiji primjer). Distopijski Gilead preuzima i održava kontrolu nad ženama preuzimajući njihova imena i stavljajući ih u domenu političke hijerarhije. „Fredova“ nije stvarno ime glavnoga lika, ono joj je dodijeljeno jer određuje njezinu prepuštenost određene Zapovjedniku. Način na koji se država pomoću tajne policije rješava neprijatelja morbidan je, ali vješto se koristeći psihologijom, država je uspjela pretvoriti horor u normalnost, nešto već viđeno, odveć znano. *Normalno je ono na što se naviknete. Možda vam se to sada ne čini normalnim, ali nakon nekog vremena hoće. Postat će normalno.* Usprkos silnoj opresiji i nasilju, ne možemo opaziti nikakav veći ustanak. Odgovor na pitanje zašto je to tako možda leži u malim zadovoljstvima. Atwood smatra da će ljudi izdržati u vremenima stalne opresije imaju li i najmanju količinu moći ili slobode. Uočavamo to u vezi između Fredove i Nicka – iako je mala količina slobode koju imaju neusporediva s ograničenjima koja ih sada okružuju, ona ipak čini život gotovo izdržljivim.

Tematika romana jednako je aktualna danas kao i prije tridesetak godina

Važnost ovoga romana leži u njegovoj iznimnoj kompleksnosti te aktualnosti tema koje se isprepliću – feminizam, vjerski ekstremizam, totalitarizam, sloboda, individualnost, očuvanje okoliša i dr. Osobito sada, u ovim neizvjesnim vremenima, političko i općedruštveno stanje u sadašnjim Sjedinjenim Državama nije osobito obećavajuće.

Naprotiv, mogli bismo uočiti sličnosti spomenutoga stanja s dijelovima romana. Propadamo li zaista u svijet *Sluškinjine priče* ili možemo s optimizmom gledati u budućnost? Nitko ne može sa sigurnošću znati odgovor.

Grgur Plavec, 4. r.

Klasična gimnazija, Zagreb

Voditeljica: Ivana Črnelč

Nemoj mi reći kako otići, reci mi kako ostati

„Mladima želim poručiti da se bore za sebe i da idu tamo gdje smatraju da će im biti bolje, tamo gdje će ljepše sjati“, „Ne znam ima li smisla ostati i boriti se, kada za jednako uloženi trud ovdje i samo jednu državu dalje od Hrvatske u EU, možeš dobiti više.“ – neki su od citata novopečene magistrice kulturologije iz Slavonije koja svoju svijetlu budućnost vidi u Irskoj. Pesimističnu, ali realnu sliku Hrvatske predočila mi je i blagajnica trgovine u Krku tijekom sezonskog rada, kratkim ali odrješitim riječima: „Ti si mlada. Bježi. Bježi iz ove države glavom bez obzira i to što prije možeš.“ Nije ovo nažalost nikakva nova tema, ovo je već neko vrijeme – naša domovina.

Prije pisanja ovog teksta znala sam da se radi o izuzetno ozbiljnom problemu, ali nisam ni slutila da ću istraživanjem statistike otkriti cijelo blago brojeva od 6 znamenki, koji na sve načine ukazuju na alarmantnu sudbinu ovog naroda. Mog naroda. Mogla bih navesti brojku iseljenih studenata i učenika, još smješniju brojku Hrvata koji su iselili samo u Njemačku ili bih mogla započeti cijelu novu priču o našem broju nezaposlenih...

Ali ne želim jer mi nije cilj suhoparno pisati o političkim idejama, Željki Markić, „progresivnom“ narodu, propalim reformama te komentirati mito i korupciju. Ostavljam medijima neka to čine. Ja sam kao prvo maturantica jezične gimnazije koja nakon milijun savjeta u

vezi upisa na fakultet vas pita jedno, jedino i vrlo jednostavno pitanje, koje onda povlači milijun drugih: Kako ostati u Hrvatskoj?

Bombardirana predavanjima o studiranju u inozemstvu i stipendijama u Danskoj/ Nizozemskoj/ Švedskoj, nije ni čudo da sam skoro otvoreno profesionalno (i neprofesionalno) usmjerena na odlazak. Pitaj me i kako, sve ću ti objasniti. Reci mi predmet interesa i u roku od 5 minuta pronaći ću ti najbolji fakultet tog područja u EU i šire. U scenariju gdje ostajem u Hrvatskoj još tijekom studiranja nekako se sama sebi uvijek moram opravdavati da ću postdiplomske +2 godine završiti ipak negdje drugdje. Samo da se osiguram da ću ipak otići.

Ali zašto? Zašto se podsvjesno u meni stvara težnja za odlaskom?

Kao i mnogi stanovnici Hrvatske, smatram da apsolutno nikoga iz saborskih stolaca nije briga za mene. Jedna od bitnih lekcija koju sam naučila odrastajući je: Ako se negdje osjećaš nepoželjno ili ako si u društvu toksičnih ljudi, otiđi. Naravno, to je puno kompleksnija priča jer uz Hrvatsku ne vežem samo cijelu svoju obitelj (što god se danas kategoriziralo kao obitelj) i rodbinu, već i cijelo svoje djetinjstvo.

Želim svojoj djeci pokazati parkove u kojima sam se igrala kao mala. Želim s njima ići na nedjeljne ručkove kod bake. Pokazati im kako sam oslikala zidove osnovne škole Matoševim portretima, pa se tada nadovezati na Matoša citirajući im *Notturmo*... Želim ih voditi na naše more dok slušamo „idemo na more“ listu pjesama u autu (bio to CD koji dobijete uz novine ili onaj na kojem su pjesme Olivera Dragojevića, TBF-a, klapa, Jinx... znate na što mislim). U proljeće ih želim voditi na Plitvice, a zimi na Sljeme. Otkriti im sve tajne staze u Maksimiru koje su najbolje za sanjkanje. Najviše od svega, želim sjesti na trosatnu kavu na Cvjetnom nakon što ih odbacim u vrtić ili školu.

S lijepim željama i asocijacijama mogu do sutra, ali se isto tako mogu i zapitati: želim li svoju djecu uzdizati i odgajati sukladno s hrvatskim školskim sustavom, u kvazilažnoj sekularnosti države? Želim li ih vidjeti uplakanu zbog školskog stresa i neadekvatnih profesora? Želim li panično plaćati školsko osiguranje svake godine jer ne znam hoće li moje dijete biti jedno od nekolicine učenika na koje godišnje padnu prozori u školi? Želim li da mi najveći problem stvara pitanje

upisa djeteta na vjeronauk iako se ne definiram kao katolkinja, ali... znate... u školi je, i sva djeca idu. Želim li čuti pitanja poput „Što su to afera, kriza, korupcija, burza“ od djece koja još ne znaju ni svoje ime napisati, ali su samo ove termine čuli u zadnje vrijeme...

Vrlo jasno, glasno i očekivano: Ne.

Gledano s financijske strane, uopće ne mogu predvidjeti što je skuplje: život vani uz posao ili život u Hrvatskoj na burzi. Ne mogu ni znati hoće li mi biti ljepše raditi vani kao potpuni padobranac u tuđoj zemlji ili ovdje „preko kolegice koja mi je javila da se oslobodilo mjesto u firmi...“ kako već to ide kod nas, u možda malo i prepoznatom okruženju. Trenutno me ipak straši scenarij u kojem odlazim odmah nakon srednje. Je li gledajući širu sliku strašnija varijanta ostajanja kod kuće?

Što čeka mene, a što Hrvatsku? Hoću li za desetak godina više ljudi po Irskoj, Škotskoj, Njemačkoj, Danskoj pozdravljati sa „Dobar dan“ nego po kvartu? Ako je Bosna danas „država za rođaka“, hoće li Hrvatska sutra biti „država za turista“? Puno pitanja, puno kaosa, puno neznanja, puno strahova.

Ostajem. Barem preddiplomski. Zbog studentske srijede i mamine sarme da se ne lažemo. Strah me što me čeka. Ne želim se voditi tim strahom nego onime što želim raditi u životu. Pune mi glavu medicinom, farmacijom i informatičkim znanostima. Ne nameću mi to zlonamjerno. To donosi novce. Jer je i njih strah. Sve nas je strah.

Ali tko će ostati ako se svi odrekemo sebe i pobjegnemo u svoj strah? Kome ostaviti grad?

Ines Kocijan, 4. r.

XVI. gimnazija, Zagreb

Voditeljica: Ana Bedek

KOMENTAR: MLADI VRHUNSKI SPORTAŠI U BORBI S OBRAZOVNIM SUSTAVOM

Svinje ostaju unutra

U hrvatskim srednjim školama struci uvelike nedostaje edukacije kako pristupiti učeniku koji je ujedno vrhunski sportaš. Netolerancija, a kasnije i prebacivanja krivnje na učenika zbog čestog izostajanja s nastave, može ostaviti velike posljedice na psihološko stanje mladog čovjeka. S druge strane, treneri često nemaju razumijevanja za izostanke s treninga. Razvijati svoje talente i strasti ili ispunjavati sve školske obveze –učenik je često doveden pred zid.

Prije dvije godine šesnaestogodišnjakinja Karla bila je na pragu hrvatske plivačke reprezentacije. Osvajala je odličja na međunarodnim natjecanjima i predviđala joj se najsvjetlija budućnost. Karla je živjela za plivanje. Uvijek je htjela ići brže – bez obzira na sve. Karlina želja bila je ostvariti plasman na Olimpijske igre, a sa svojih šesnaest bila je tom snu jako blizu. Danas je Karla drugi put u zadnjih godinu dana uhićena zbog posjedovanja i upotrebljavanja opojnih sredstava. Karla više ne provodi dane u bazenu, nego po sumnjivim mjestima s još sumnjivijim tipovima. Ona po *facebooku* i *instagramu* više ne stavlja slike s natjecanja, nego slike iz klubova u koje ne zalazi primamljivo društvo. Uz sve to prijeti joj izbacivanje iz škole, ali ne kao maturantici (što je trebala biti) nego kao učenici trećeg razreda. Karla je naime pala prvi razred srednje škole. Količina natjecanja, treninga i obaveza nije joj dozvoljavala da se u dovoljno posveti školi. Psihički se slomila, izgubila volju za sve, pa i za plivanje te, možemo slobodno reći, prokockala šansu za uspjeh.

Ne valjaju trenerima, ne valjaju nastavnicima

Svi znamo da profesori ne vole česta izostajanja i neizvršavanje obaveza na vrijeme. Također, većina trenera nema dovoljno razvijenu pedagošku inteligenciju i zaboravlja da je škola primarna obaveza te uskraćuju svoje usluge ako se obveze redovito ne izvršavaju. Karla je samo jedan od mnogo primjera za sustav koji jako loše povezuje sport i obvezno školovanje.

Učenik, koji ne može utjecati na termine natjecanja zakazanih baš u vrijeme usmenog ispitivanja ili testa, nalazi se pred velikom dvojbom. Ako je uspješan u svom sportu, cilj mu je zadržati količinu uspjeha pa redovito odlazi na natjecanja. Ukoliko mu je obrazovanje nezamjenjivo, preskače natjecanje. Svatko tko se ikad bavio sportom zna da se pedagoškoj edukaciji trenera ne pridaje važnost. Gleda se samo na uspjeh i rezultat. Osim toga, trener ima nevjerovatnu moć nad djecom i mladima koje trenira. Svaka njegova riječ, svaki pogled, svaka njegova reakcija ima ogromnu težinu. U pubertetskoj dobi, kad svaka mlada osoba traži put kojim će krenuti, treneri često imaju mjesto uzora. Teško je kad je osoba koju smatrate uzorom počne zanemarivati zbog slabijih rezultata. Jednako tako će je početi zanemarivati ako redovito ne ispunjava sportske obveze zbog problema u školi. I zato se neprestano vrtimo u krug.

Sve je u bodovima

Umjesto da se uspostavi komunikacija između svake pojedine škole i svakog pojedinog sportskog društva, dolazi do međusobnog udaljavanja i prebacivanja krivnje s jedne strane na drugu. Svakoj bi školi trebalo biti interesu da neki vrhunski sportaš jednog dana u intervjuu spomene nevjerovatno tolerantne profesore i ustanovu koja mu je omogućila da ostvari svoje sportske potencijale. Najveći razlog netolerancije prema sportašima u školama je strah. Primjerice, strah da nepripremljeni učenik izađe na maturu, loše napiše i tako sruši rejting škole. Učestalim rušenjem rejtinga dolazi do smanjenja bodovnog praga za upis u školu. To posljedično znači upisivanje učenika slabijeg osnovnoškolskog znanja i slabiju kvalitetu znanja cjelokupne generacije.

Iako sportska društva i klubovi u svom pogonu imaju trenere kojima strašno manjka pedagogije, imaju stručnjake koji znaju napraviti dobar rezultat. Jasno im je da bez maksimalne posvećenosti nema vrhunskih rezultata. Stoga upravo oni vrlo često i s pravom selektiraju učenike koji preskaču treninge, bez obzira na njihovu kvalitetu.

U odnosu dobrog obrazovanja i sportskog napretka za mlade teško se nalazi rješenje. Čak i Vlada pokušava postaviti ravnotežu između

škole i sporta. Tako se uvelo i poznato odgovaranje prema dogovoru. No, minimalna pomoć učenicima da sami odrede datum usmenog odgovaranja profesore u praksi čini nervoznima, a nerijetko smatraju i da takvi učenici iskorištavaju svoj položaj.

„Dogovorom“ do diskriminacije

Uvođenjem odgovaranja po dogovoru dolazi do ogromne diskriminacije nekih skupina sportaša i pravljenja razlika između učenika koji se redovito bave sportom. Naime, problem nastaje u zakonu. Ako učenik želi za potraživanje odgovaranja po dogovoru dobiti pečat od Školskog sportskog saveza, mora se voditi kao kategorizirani sportaš. Kategoriziranim sportašem smatra se onaj koji učestalo odlazi na turnire na kojima postiže značajne uspjehe. Na prvu loptu zvuči korektno, no uzmimo primjer dvojice sportaša – nazovimo ih Petar i Luka. Luka se bavi individualnim sportom te mjesečno odlazi na dva ili tri natjecanja. Postiže uspjehe i počinje ga se smatrati kategoriziranim sportašem. Luka se bavi momčadskim sportom, recimo rukometom. Nakon svakodnevnih treninga kroz tjedan Luka preko vikenda ima minimalno jednu utakmicu (u razvojnim godinama dvije), što znači pet ili deset utakmica tjedno. Te utakmice se ne smatraju velikim natjecanjima i ne uzima ih se u obzir za kategorizaciju sportaša. Da bi netko tko se bavi momčadskim sportom dobio kategorizaciju, mora igrati za reprezentaciju. No, u momčadskim sportovima rijetko se mijenja sastav reprezentacije, a ako znamo da u reprezentaciju mogu uvrstiti samo šesnaest igrača, dolazimo do problema kategorizacije po ovom ključu. To ukratko znači da od desetak tisuća rukometaša srednjoškolaca u Hrvatskoj kategorizaciju ima njih tek dvadesetak, a sa sigurnošću mogu reći da kategorizaciju ima sigurno više od dvadesetak plivača, karatista ili boksača.

Moguća rješenja

Kao rješenje ovom problemu počele su se uvoditi sportske gimnazije. Sustav bodovanja za upis u takvu gimnaziju teško je shvatljiv i često se od toga odustaje u startu. Sportaši koji si to mogu priuštiti

odlaze radije u dopisne škole. Tamo osim novca gube i ogromnu količinu znanja jer nastavnici u dopisnim školama podučavanje shvaćaju olako. Zadnjih godina se kao potencijalno rješenje nameće i uvođenje osobe koja će biti posrednik između škole i sportskog društva. Ta osoba pokušavala bi omogućiti učeniku sportašu maksimalnu podršku škole, a da se pritom ne zanemaruju obveze.

Čini se da one koji bi se trebali brinuti za konačno rješenje ovog problema takve stvari ne zanimaju. Sav teret se predugo stavlja na dvije nepotrebno zaraćene strane. Kada se naiđe na prepreku, obje strane prebacuju odgovornost na pojedinca. Dakle, na učenika, kao što je Karla s početka priče. Svinjac očiste, ali svinje ostaju unutra.

Filip Škrlec, 4. r.

XII. gimnazija, Zagreb

Voditeljica: Korana Serdarević

DARKO RUNDEK – DVADESET GODINA SOLISTIČKE KARIJERE

Apocalypso Now

Muzika mora proizlaziti iz života koji se živi ovdje – muzika bez korijena budalaština je

U prepunoj dvorani Doma sportova, 16. prosinca 2017., održan je koncert Darka Rundeka kojim je proslavljena dvadeseta godišnjica od izdavanja kultnog (prvog solističkog) albuma *Apokalipso* na kojem je u suradnji s tridesetak glazbenika spajao nespojivo: različite stilove, svjetove i vremena. Album je postigao izniman uspjeh kod publike, ali i glazbenih stručnjaka te osvojio čak pet *Porina* i četiri nagrade *Black Cats*.

Koncert je, kao gošća, otvorila kantautorica Sara Renar, a njezina je izvedba bila dostojna predgrupe Darka Rundeka.

Predstava za sva čula

Rundek je s proširenim bendom (*Ekipom*) koncert temeljio na materijalu s *Apokalipsa* ubacujući pjesme iz ostalih faza, u rasponu od *Haustora* do *Rundek Cargo Trija*, a nisu izostale ni obrade starih hrvatskih narodnih pjesama (kao što je *Ljubav se ne trži* s albuma *U širokom svijetu*).

Koncert je bio nalik predstavi ili performansu, isprepleten dramskim, instrumentalnim i poetičnim izvedbama, što i ne čudi ako znamo da je Rundek završio studij režije na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Pažljivo osmišljene koreografije i scenski nastupi s projekcijama na platnu i igrom svjetala uz glazbu (za što su zaslužni H. Brkušić, O. Jularić, D. Radić i S. Hrzić), dovele su zadovoljnu publiku do dojmljivog emocionalnog iskustva.

Ekipa glazbenika koju je odabrao Darko Rundek (Isabel – violina, Dušan Vranić Duco – klavir, harmonika, ukulele, Igor Pavlica – truba, Roko Crnić – bas, udaraljke, Silvio Bočić – bas, gitara, udaraljke, Miro Manojlović – vibrafon i udaraljke te Ana Kovačić – saksofon i sintisajzer) nadmašila je sva očekivanja. Ljubav i sreća koja se prenosi na gledatelje i slušatelje fascinantna je, a instrumenti u njihovim rukama dobivaju novu dimenziju. Najdojmljiviji su bili udaraljkaš Miro Manojlović svojom nevjerojatnom vještinom i preciznošću u razvijanju ritma pomoću vibrafona, zvončića i drvenih pločica te Isabel koja je na violini stvarala *poletne* melodije.

Glazba je igra

Pozitivan dojam, nažalost, donekle je kvarila samo nesavršena akustičnost prostora. Dvorana je ipak namijenjena sportskim natjecanjima, a ne slušanju glazbe bržeg ritma. Mnogo bolji izbor bila bi Dvorana Vatroslava Lisinskog, a veličina prostora bila bi pritom zanemariva, jer je uvijek moguće održati nekoliko nastupa više večeri zaredom, dok bi kvaliteta koncertnog iskustva bila na višoj razini.

Unatoč nesavršenosti akustici koncert je bio odličan i još jednom potvrdio da je glazba savršena igra. Bogat opus Darka Rundeka spaja elemente *rocka*, afro i *reggae* glazbe, latinoameričkog folka, melodije

Dalekog istoka s poznatim tradicionalnim hrvatskim napjevima tako da sve zvuči „zagrebački“. Još je 1980-ih Rundek izjavio: „Zagreb ima poseban okus, miris i boju. Muzika mora proizlaziti iz života koji se živi ovdje. Čak i ako to u ovom času i ne bi bilo popularno, komercijalno. Jer muzika bez korijena je budalaština. Možeš živjeti u različitim svjetovima ako znaš u kojem si kod kuće. Tek pod tim uvjetom možeš maštati.“

A Darko Rundek mašta, istražuje i izlazi iz okvira sadašnjice u potrazi za onim poznatim, ali zaboravljenim, čemu će udahnuti nov život. I to ga čini *world music* glazbenikom jer njegova glazba sadrži glazbu cijeloga svijeta.

Amalija Danjek, 1. r.
III. gimnazija, Zagreb
Voditeljica: Maja Ilić

Sudionici Smotre LiDraNo (2018)

LITERARNI IZRAZ – osnovne škole

- 1. Osnovna škola Sokolovac, Sokolovac**
BUDIMO PRIJATELJI
Učenik: Fran Žerjav, 1. r.
Voditeljica: Branka Arambašić
- 2. Osnovna škola Eugena Kvaternika, Velika Gorica**
O MAČEVIMA I RIJEČIMA
Učenica: Paula Pfeiffer Rimac, 7. r.
Voditeljica: Jasna Tihi-Stepanić
- 3. Osnovna škola Suhopolje, Suhopolje**
POGLED CURE IZ TREĆE KLUPE
Učenica: Tamara Kovačević, 7. r.
Voditeljica: Renata Galetić
- 4. Osnovna škola Mate Lovraka, Županja**
ŠARENE ČARAPE
Učenica: Nina Matanović, 8. r.
Voditeljica: Radojka Matic
- 5. Osnovna škola Lovre pl. Matačića, Zagreb**
SMRT DJEDA BOŽIĆNJAKA
Učenica: Adriana Padjen, 8. r.
Voditeljica: Ljiljana Mirt-Kruc
- 6. Osnovna škola Izidora Kršnjavoga, Zagreb**
POSLJEDNJI PLES
Učenica: Nika Hojan, 8.r.
Voditeljica: Teodora Ćuk

7. **Osnovna škola Horvati, Zagreb**
I ZREZ ANE RI JEČ I
Učenica: Ana Hluchy, 7. r.
Voditelj: Ivan Kardum
8. **Osnovna škola Gradac, PŠ Drvenik, Gradac**
ŠIŠKE OD PINJOLA
Učenica: Lucija Kostanić, 6. r.
Voditeljica Marina Longin
9. **Osnovna škola Cvjetno naselje, Zagreb**
LJUBAV IZ KONZERVE
Učenica: Tonka Pavić, 8. r.
Voditeljica: Tanja Konforta
10. **Osnovna škola Galovac, Galovac**
NIŠTA BEZ PRŠUTA
Učenik: Bruno Burčul, 7. r.
Voditeljica: Tajana Milić
11. **Osnovna škola Jagode Truhelke, Osijek**
KUĆA USPOMENA
Učenica: Tea Kozić, 7. r.
Voditeljica: Vlatka Bosutić-Cvijić
12. **Osnovna škola Privlaka, Privlaka**
NA ORAHOVOJ GRANI
Učenica: Petra Pejić, 7. r.
Voditeljica: Marija Kurta
13. **Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“, Đakovo**
SLAVONIJA U OKU
Učenica: Maja Duvnjak, 8. r.
Voditeljica: Mihaela Andabak

14. **Osnovna škola Matija Antun Reljković, Cerna**
DJED, PAS I PURAN
Učenica: Nika Biljan, 6. r.
Voditeljica: Verica Špehar-Vratarić
15. **Osnovna škola Kneginec Gornji, Kneginec Gornji**
KAK PERJE
Učenica: Lucija Kušter, 2. r.
Voditeljica: Nikolina Cikač
16. **Osnovna škola Ivana Zajca Rijeka, Rijeka**
TRAVOLJUBAC
Učenica: Maja Marković, 7. r.
Voditeljica: Vesna Božić
17. **Osnovna škola „Stjepan Radić“ Imotski, Imotski**
U OČEVOJ RUCI
Učenica: Magdalena Marta Bago, 8. r.
Voditeljica: Antonela Dropuljić
18. **Osnovna škola Vežica, Rijeka**
SPASONOSNI SMS ILI VJERUJEM U ČUDA
Učenica: Mia Trošelj, 8. r.
Voditeljica: Mihovila Čeperić-Biljan
19. **Osnovna škola Nikola Tesla, Rijeka**
UPUTSTVA ZA KORIŠTENJE (PETRINI) USPOMENA
Učenica: Petra Radinković, 6. r.
Voditeljica: Irena Peić Rančić
20. **Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci**
I DABAR JE *ONLINE*
Učenica: Ozana Zagorec, 7. r.
Voditeljica: Danijela Zagorec

21. **Osnovna škola Bedekovčina, Bedekovčina**
ANA, SONJA, ADI
Učenica: Marija Ban, 8. r.
Voditelj: Marko Valec
22. **Osnovna škola Lapad, Dubrovnik**
ORLANDO OD AMORA
Učenica: Zara Marinović, 5. r.
Voditeljica: Sandra Merdžan
23. **Osnovna škola Remete, Zagreb**
BIO JEDAN MASLAČAK ŽUT
Učenica: Ema Papež, 3. r.
Voditeljica: Željka Mamić
24. **Osnovna škola „Vladimir Nazor“, Adžamovci**
ZRI...
Učenica: Valentina Domazetović, 5. r.
Voditeljica: Tatjana Kovačević
25. **Osnovna škola Smiljevac, Zadar**
U SUTON
Učenica: Lana Frleta, 8. r.
Voditeljica: Mirela Pavić
26. **Osnovna škola Ivanska, Ivanska**
PREPOLOVLJENO SRCE
Vanessa Dečur, 7. r.
Voditeljica: Katica Šarlija
27. **Osnovna škola Ivana Filipovića, Zagreb**
VLAKOVI I KLIŠEJI
Učenica: Lana Fontana, 6. r.
Voditeljica: Ljiljana Puljar-Matić

28. **Osnovna škola Pirovac, Pirovac**
SAVRŠENI SVIJET
Učenik: Franko Jan Selman, 7. r.
Voditeljica: Anita Vrkić
29. **Osnovna škola u Đulovcu, PŠ Bastaji, Đulovac**
NOĆ NA RIJECI
Učenik: Ivan Šilarić, 5. r.
Voditeljica: Anđelina Papac
30. **Osnovna škola „Matija Gubec“ Cernik**
RETROVIZOR
Učenica: Marta Žakić, 8. r.
Voditeljica: Gabrijela Vojvodić

LITERARNI IZRAZ – srednje škole

1. **Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku, Osijek**
LAKIJA OD IMERE
Učenica: Magdalena Živković, 1. r.
Voditeljica: Vera Bilandžić
2. **Peta gimnazija, Zagreb**
MOJA MAJKA
Učenica: Lara Rašić, 1. r.
Voditeljica: Marina Dragović Gabrić
3. **Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik**
ZNATIŽELJNOJ
Učenica: Mihaela Galijot, 4. r.
Voditeljica: Irena Palinić

4. **III. gimnazija Osijek, Osijek**
MOTIVACIJSKA (SA)HRANA
Učenica: Karla Blažević, 4. r.
Voditelj: Karlo Kobaš
5. **Gimnazija Josipa Slavenskog, Čakovec**
NJENA STIJENA
Učenica: Tea Kovačić, 1. r.
Voditeljica: Zlatka Grahovec Soldat
6. **Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac**
PLES ŠEĆERNE VILE U TRI ČINA
Učenica: Ena Halaček, 1. r.
Voditeljica: Mirela Kožar
7. **Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti, Zagreb**
DOMINUS ET DEUS
Učenica: Tea Ramroth, 4. r.
Voditeljica: Andja Jakovljević
8. **Gimnazija Velika Gorica, Velika Gorica**
MOJA I NJEGOVA... LJUBAV U DOBA HEROINA
Učenica: Ira Kotrman, 4. r.
Voditelj: Igor Subotić
9. **Srednja škola Čazma, Čazma**
UZDRAVLJE VOJNICIMA
Učenik: David Bošnjak, 4. r.
Voditeljica: Marija Tkalec
10. **Klasična gimnazija, Zagreb**
KOLONA U SEDAM SLIKA
Učenik: Ian Grgić, 3. r.
Voditelj: Igor Medić

11. **II. gimnazija, Zagreb**
HODAJU BRZO S PRAZNYM LICIMA
Učenica: Rea Modesti Beribak, 3. r.
Voditelj: Ivan Pavlović
12. **Srednja škola Zlatar, Zlatar**
ČEMU SLUŽI PAPIR?
Učenica: Tamara Jakopović, 4. r.
Voditeljica: Ivančica Tomorad
13. **Gimnazija Nova Gradiška, Nova Gradiška**
MUHA
Učenik: Karlo Szabo, 4. r.
Voditeljica: Silvija Pečnjak
14. **Pazinski kolegij – klasična gimnazija Pazin s pravom javnosti, Pazin**
TOČKA ILI ZAREZ?
Učenica: Iva Radošević, 1. r.
Voditeljica: Sanja Depikolozvane
15. **Prva gimnazija Varaždin, Varaždin**
SIGMUND FJORD
Učenica: Vida Sever, 3. r.
Voditeljica: Tatjana Ruža

DRAMSKI IZRAZ – pojedinačni scenski nastup – osnovne škole

1. **Osnova škola „Vladimir Deščak“, Sveta Nedelja**
Zoran Pongračić, Snjeguljica i sedam patuljaka na drugi način
Učenica: Ana Marija Čoso, 8. r.
Voditeljica: Branka Stunja Rister

2. **Osnovna škola Jakovlje, Jakovlje**
Mladen Pokić, U MOJEM TRNACU
Učenik: Renato Dubravac, 3. r.
Voditeljica: Marija Horvatović
3. **Osnovna škola Vladimira Nazora, Budinščina**
Mia Klarić, OBLAKI
Učenica: Sofija Topolovac, 8. r.
Voditeljica: Melita Novosel
4. **Osnovna škola Ludina, Velika Ludina**
Irena Vrkljan, ZALJUBLJENI DAN
Učenica: Marta Župančić, 8. r.
Voditeljica: Andrijana Mihaljević
5. **Osnovna škola Banova Jaruga, Banova Jaruga**
Jan Čarek, Jen mít oči k vidění (samo imati oči da vide)
Učenik: Mateo Todić, 7. r.
Voditeljica: Dana Stakor
6. **Osnovna škola Grabrik, Karlovac**
Dragutin Tadijanović, BILJEŠKA O TRI VRAPCA
Učenica: Leonarda Pilčik, 6. r.
Voditeljica: Darija Begedin
7. **Osnovna škola Ante Starčevića, Lepoglava**
Štefanija Dretar, Žoti diečak
Učenica: Andreja Kundija, 3. r.
Voditeljica: Štefanija Dretar
8. **Osnovna škola Vidovec, Vidovec**
Ružica Jukić, Draga mama tak bi štela
Učenica: Karla Zagorec, 8. r.
Voditeljica: Kristinka Štefan

9. **Osnovna škola Sokolovac, Sokolovac**
Hrvoje Zalar, Moja obitelj i jedan jež
Učenica: Matea Čučić, 6. r.
Voditeljica: Ivana Pintarić
10. **Osnovna škola Rovišće, Rovišće**
Rudyard Kipling, AKO
Učenik: Alen Tašić, 7. r.
Voditeljica: Davorka Jug
11. **Osnovna škola Brajda, Rijeka**
Ivo Žic Klačić, Mornar Jive
Učenik: Lucijan Mofardin, 8. r.
Voditeljica: Tatjana Krpan Mofardin
12. **Osnovna škola „Nikola Tesla“, Rijeka**
Mladen Kopjar, KNEDLA U GRLU
Učenik: Jan Čar, 6. r.
Voditeljica: Irena Peić Rančić
13. **Osnovna škola „Milan Brozović“, Kastav**
Zvonimir Turina Zvončić, Trsaške škale
Učenik: Ernest Podobnik, 5. r.
Voditeljica: Barbara Babić
14. **Osnovna škola Zrinskih i Frankopana, Otočac**
I. B. Singer, Lole i Trufa
Učenica: Marija Rubčić, 8. r.
Voditeljica: Dragocjenka Bilović
15. **Osnovna škola Eugena Kumičića, Slatina**
Sanja Pilić, PROBUDI SE!!!
Učenica: Tara Djokić, 2. r.
Voditeljica: Željka Novotni

16. **Osnovna škola fra Kaje Adžića, Pleternica**
Zvonimir Balog, BOSONOZI GENERAL
Učenik: Luka Capan, 5. r.
Voditeljica: Mihajla Varžak
17. **Osnovna škola Ljudevita Gaja, Nova Gradiška**
Grigor Vitez, Kako živi Antuntun
Učenik: Noa David Mitrović, 2. r.
Voditeljica: Dunja Vidošić Rapić
18. **Osnovna škola Mate Lovraka, Nova Gradiška**
Sanja Pilić, JA, JA, JA
Učenik: Hrvoje Galetić, 4. r.
Voditeljica: Željka Trlin
19. **Osnovna škola Privlaka, Privlaka**
Jadranka Klepac, ZLATNI LJUDI
Učenik: Tomislav Šango, 8. r.
Voditeljica: Irena Špralja
20. **Osnovna škola Šime Budinića, Zadar**
Željka Mezić, JA BUBAMARA
Učenica: Luna Brkljača, 3. r.
Voditeljica: Nina Dokoza
21. **Osnovna škola „Vladimir Nazor“, Đakovo**
Zvonimir Balog, Izslovana miješa
Učenik: Jan Juroš, 5. r.
Voditeljica: Maja Vuka
22. **Osnovna škola Ivana Kukuljevića, Belišće**
Zvonimir Balog, ČOVJEK I PAS
Učenica: Amelie Đakovac, 8. r.
Voditeljica: Krunoslava Kovač

23. **Osnovna škola Ivana Kukuljevića, Belišće**
Laura Parker Roerden, Oklevetani vuk
Učenica: Sara Salajić, 3. r.
Voditeljica: Antonija Krišković
24. **Osnovna škola Vodice, Vodice**
Ive Čače, LIPA NOĆ
Učenik: Magdalena Popov, 8. r.
Voditeljica: Meri Juričev-Dumpavlov
25. **Osnovna škola Mitnica, Vukovar**
Dubravka Ugrešić, ZALJUBLJENI SEMAFOR
Učenica: Zrinka Kovačić, 5. r.
Voditeljica: Vera Ištuk
26. **Osnovna škola „Ivana Brlić-Mažuranić“,
Rokovci-Andrijaševci**
Sanja Pilić, LJUBAVNA PRIČA
Učenik: Josip Jančić, 5. r.
Voditeljica: Slavenka Komljenović
27. **Osnovna škola Pujanki, Split**
Stjepan Pulišelić, BROČANIN I STINA
Učenik: Nikola Fistonić, 8. r.
Voditeljica: Željana Župa
28. **Osnovna škola Spinut, Split**
Tonči Petrasov Marović, Mara Krpašinka
Učenica: Olga Sambol, 4. r.
Voditeljica: Sanja Bilac
29. **Osnovna škola Gradac, Gradac**
Tonči Petrasov Marović, Mladen Kušec, RUŽNE RIČI
Učenik: Mate Rončević, 1. r.
Voditeljica: Ranka Radoš

- 30. Osnovna škola Petra Kružića, Klis**
Mladen Kopjar, Kako sam postao brat
Učenik: Marko Burić, 6. r.
Voditeljica: Vesna Jukić
- 31. Osnovna škola Vidikovac, Pula**
Josip Bepo Cvek, ČA
Učenica: Samantha Zuban, 3. r.
Voditeljica: Bojana Manzin
- 32. Osnovna škola Vladimira Nazora, Pazin**
Laura Dockrill (ulomak iz romana "Darcy Burdock"), DARCY
Učenica: Nina Brajković, 5. r.
Voditeljica: Marija Baćac
- 33. Osnovna škola Vela Luka, Vela Luka**
Nikola Tesla, Priča iz mog djetinstva: Mačak
Učenik: Ivan Žuvela, 3. r.
Voditeljica: Mirjana Žuvela
- 34. Osnovna škola Marina Držića, Dubrovnik**
Luko Paljetak, Stonoga u trgovini
Učenica: Lucija Violić, 2. r.
Voditeljica: Marijana Vrljić
- 35. Osnovna škola Tomaša Goričanca, Mala Subotica**
Stjepan Jakševac, Popevka za kaj
Učenica: Severina Lajtman, 8. r.
Voditelj: Božidar Vadjla
- 36. Osnovna škola Rudeš, Zagreb**
Sanja Pilić, TININ KUT
Učenik: Damjan Cerić, 4. r.
Voditeljica: Željana Makovica

37. **Osnovna škola Alojzija Stepinca, Zagreb**
Zoran Pongračić, Mala sirena na drugi način
Učenica: Mara Majić, 5. r.
Voditeljica: Lidija Jadrešić
38. **Osnovna škola Ivana Cankara, Zagreb**
Leona Perok (učenički rad), Lepa je moja domaja
Učenica: Leona Perok, 4. r.
Voditeljica: Branka Rudman
39. **Osnovna škola Ivana Cankara, Zagreb**
Vjekoslava Huljić, MAMINO ZLATO
Učenik: Adam Šestić, 2. r.
Voditeljica: Irena Sremić
40. **Osnovna škola Granešina, Zagreb**
Prema Daniel Defoe, ROBINSON CRUSOE
Učenik: David Napast, 7. r.
Voditeljica: Anita Poslon
41. **Osnovna škola Antuna Mihanovića, Zagreb**
Ivana Marinić, ŽELIM VRATITI LJUBAV
Učenik: Tin Pišonić, 8. r.
Voditeljica: Nives Glavak

DRAMSKI IZRAZ – skupni scenski nastupi – osnovne škole

1. **Osnovna škola „Kardinal Alojzije Stepinac“, Krašić**
Vesna Tikvicki, BEŽI, JANKEC
Učenici: Bruno Novosel, Adriana Novosel, Klara Žalac,
Dominik Puškar, Josip Beketić, Nikola Marečić, 5. i 6. r.
Voditeljica: Vesna Tikvicki

2. **Osnovna škola „Lijepa naša“, Tuhelj**
Pavica Iveković, DE SE ZBUDI, BRATEC MARTIN
Učenice: Sara Fekeža, Lucija Haramina, Sara Koprivnjak,
Gabriela Lepej, Viktorija Telišman, Lorena Tkalec, 2. r.
Voditeljica: Pavica Iveković
3. **Osnovna škola Josipa Kozarca, Lipovljani**
Mira Šincek, prilagodila Tatjana Dlouhi, PAUK UMJETNIK
Učenici: Josipa Kvaternik Batrenjak, Ana Tremski, Ema
Tremski, Petra Kvaternik Batrenjak, Karla Golubić, Nika
Bastalić, Iva Mujanić, Luka Prikratki, Emilija Vrapček, Leona
Golubić, 1. – 4. r.
Voditeljica: Tatjana Dlouhi
4. **Osnovna škola Slunj, Slunj**
Skupina usmenih/narodnih autora, OD USTA DO USTA
Učenici: Bora Šehaj, Lucija Petrović, Lucija Vukošić, Katja
Obajdin, Melani Medved, Marija Tomljenović, Ivan Šebalj, 5.
– 7. r.
Voditeljica: Katica Brajdić
5. **Osnovna škola Brajda, Rijeka**
Sastavljeno iz stihova šest pjesama Drage Gervaisa, A ČA NAN
KORISTI PLAKAT
Učenici: Rafaela Sparožić, Ana Šubat, Alek Blečić, Lucijan
Mofardin, 7. i 8. r.
Voditeljica: Tatjana Krpan Mofardin
6. **Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Gornje Bazje**
Andreja Galović, BUDI PROMJENA KOJU ŽELIŠ VIDJETI
U SVIJETU
Učenici: Patrik Radmanić, Luka Skupnjak, Ana Njegić,
Gabrijela Matošević, Katarina Han, 6. – 8. r.
Voditeljica: Andreja Galović

7. **Osnovna škola Petra Preradovića, Pitomača**
Grigor Vitez, Ratko Zvrko, Mladen Kušec, prilagodila Božica Rakijašić, SMIJEH NIJE GRIJEH
Učenici: Marko Balić, Tonka Grgačić, Helena Jakšić, Elena Kolar, Lorena Slaviček, Dino Španić, Dora Štefoković, Bruna Vedriš, Tena Tratnjak, 3. r.
Voditeljica: Božica Rakijašić
8. **Osnovna škola „Milan Amruš“, Slavonski Brod**
Jorge Bucay, VISOKI ČOVJEK
Učenici: Martina Sušac, Nikolina Antunović, Gabriel Pavlešin, Božica Lužanac, Sanel Jovanović, 3. – 8. r.
Voditeljica: Majda Franceško Grabarević
9. **Osnovna škola Jurja Barakovića, Ražanac**
Ivana Brlić Mažuranić, ŠUMA STRIBOROVA
Učenici: Gabrijel Matak, Petar Jelinić, Tessa Lazanja, Ivan Katić, Kata Vulić, Jure Katić, Ivan Vulić, Iva Matak, Nora Jelinić, 1. – 4. r.
Voditeljica: Irena Miočić
10. **Osnovna škola Bratoljuba Klaića, Bizovac**
Srećko Vuković, Makar kaki divani mame stare Reze Mikoline
Učenici: Larisa Žužić, Dunja Kučinac, Karlo Pančić, 5. – 7. r.
Voditeljica: Romana Žužić
11. **Osnovna škola Petra Krešimira IV., Šibenik**
Dramska skupina i voditeljica, IGRA
Učenici: Jakov Badžim, Nika Guina, Bruno Helez, Petra Maretić, Angelo Miletić, Dora Miljas, Marta Šantić, Šimun Šupe, Gabriela Mijić, 7. r.
Voditeljica: Nataša Jurić Stanković

- 12. Osnovna škola Zrinskih Nuštar, Nuštar**
Vlasta Markasović, Anica Valenčik, VITAR NA DRUMU
Učenici: Helena Ban, Mia Dakić, Mihovil Čurčić, Mia Markasović, Lucija Slaviček, Marija Ban, Anđela Josić, Gabrijel Markasović, Viola Sanković, Bruno Šaronja, 2. i 4. r.
Voditeljica: Eva Dakić
- 13. Osnovna škola Žnjan-Pazdigrad, Split**
Viktoria Caktaš i Karmen Jurić, JA IMAM SAN
Učenici: Branka Šarić, Rafael Batinić, Mara Eva Marković, Nora Marasović Rossi, Dino Mičijević, Branimir Udovičić, Patricija Babić, Lara Zavorović, 5. i 6. r.
Voditeljica: Viktoria Caktaš
- 14. Osnovna škola Gradac, Gradac**
Pantomima, LJUBAV
Učenici: Ana Marija Biočić, Lara Jovanović, 7. r.
Voditeljica: Svjetlana Mottl
- 15. Osnovna škola Vladimira Nazora, Pazin**
Dramska skupina, AH, TAJ PUBERTETLIJA
Učenici: Lucija Mijandrušić, Tina Brozan, Anika Jedrejčić, Anja Šterpin, Kelly Milanović, 7. r.
Voditeljica: Marija Baćac
- 16. Osnovna škola Matije Vlačića, Labin**
Carlo Collodi (adaptacija), PINOKIO
Učenici: Toni Hrvatini, Đorđije Đurović, Carlos Toffetti, Tin Đapić, Tara Ruklić, Andrea Batelić, Viktoria Hrvatini, Arian Mirković, Iskra Sinković, 3. – 5. r.
Voditeljica: Marta Verbanac

17. **Osnovna škola Lapad, Dubrovnik**
Gordana Rokolj, VILINSKA SPILJA
Učenici: Dominik Burum, Mia Butigan, Karlo Đurović, Lucia Kordić, Sara Lujo, Tina Miličević, Bruno Pendo, Sandro Selmanović, Orsula Soko, Karlo Šarenac, 3. i 7. r.
Voditeljica: Gordana Rokolj
18. **Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića Sveti Juraj na Bregu, Pleškovec**
Dramska družina, DOGAĐA LI SE OVO I VAMA?
Učenici: Paola Žarković, Monika Horvatić, Mirta Horvat, Tia Bakač, Nikolina Martinec, Gloria Levačić-Tkalec, 6. i 7. r.
Voditelj: Alen Barbić
19. **Osnovna škola Antuna Gustava Matoša, Zagreb**
Grigor Vitez, OGLEDALCE
Učenici: Luka Horvat, Mia Horvat, Nina Katarina Čop, Jakov Manzin, Lorna Petrač, Lavinija Pukec, Rita Sinanović, Patricia Šolić, Roko Zadavec Čolak, Marta Barišić, 2. r.
Voditeljica: Lidija Cegledi Gadže
20. **Osnovna škola dr. Vinka Žganca, Zagreb**
Narodna, Nasrudin hodža i njegova krava
Učenici: Martina Štrkalj, Enisa Beriša, Veronika Pavić, Tena Sičenica, Magdalena Akrapović, Ferdijana Beriša, Adel Salihović, Ratko Padovan, 5. – 8. r.
Voditeljica: Snježana Čubrilo
21. **Osnovna škola Lovre pl. Matačića, Zagreb**
Dramska družina s voditeljicom, U SRIJEDU U JEDAN I DE-SET
Učenici: Juraj Tumbas, Lana Cipek, Tena Marinković, Tia Turkalj, Nika Turkalj, Petra Vranjković, Maja Pavlinovac, Šima Zara Vrsaljko, Maša Cipek, Lea Meštrović, 7. i 8. r.
Voditeljica: Ljiljana Mirt-Kruc

DRAMSKI IZRAZ – pojedinačni scenski nastupi – srednje škole

- 1. Srednja škola Jastrebarsko, Jastrebarsko**
Darko Rundek, ŠEJN
Učenik: Dragutin Roić, 3. r.
Voditeljica: Antonija Vlahović
- 2. Srednja škola Zlatar, Zlatar**
Branka Anić, GRUDA
Učenica: Barbara Milički, 3. r.
Voditeljica: Antonija Čekolj
- 3. Gimnazija Sisak, Sisak**
Sandra Tribuson, ILUZIJA
Učenica: Lorella Banozzi Tubić, 2. r.
Voditeljica: Vesna Rogulja Mart
- 4. Srednja škola Slunj, Slunj**
Tin Ujević, SVAKIDAŠNJA JADIKOVKA
Učenik: Petar Rupčić, 3. r.
Voditeljica: Vanesa Volner
- 5. Medicinska škola Varaždin, Varaždin**
Mihovil Pavlek Miškina, JEZUŠ NA KRIŽU
Učenica: Barbara Golubić, 3. r.
Voditeljica: Valentina Habunek
- 6. Gimnazija „Fran Galović“, Koprivnica**
Marin Držić, SKUP
Učenik: Matija Gašpari, 4. r.
Voditeljica: Nina Tadić
- 7. Medicinska škola Bjelovar, Bjelovar**
Marinela, DIVLJI KONJI
Učenica: Morana Brljak, 3. r.
Voditeljica: Dubravka Grganić Rožman

8. **Prirodoslovna i grafička škola, Rijeka**
Richard Bach, GALEB JONATHAN LIVINGSTON
Učenica: Nina Damjanović, 1. r.
Voditeljica: Diana Blažić Fućak
9. **Ugostiteljska škola, Opatija**
Momčilo Popadić, BALADA O GLUMCU
Učenik: Ivan Dragoslavić, 2. r.
Voditeljica: Ivana Grandić
10. **Srednja škola Markantuna de Dominisa, Rab**
Ivan Slamnig, UBILI SU GA CIGLAMA
Učenik: Mate Rukavina, 4. r.
Voditeljica: Margarita Čutul
11. **Srednja škola Otočac, Otočac**
A. P. Čehov, TRI SESTRE
Učenica: Dora Burić, 3. r.
Voditeljica: Slavica Francetić
12. **Srednja škola „Stjepan Ivšić“, Orahovica**
Slavko Mihalić, PJESMA MLADE DJEVOJKE
Učenica: Manuela Ponjavić, 3. r.
Voditeljica: Ivana Maričić
13. **Obrtnička škola, Požega**
Miroslav Krleža, VUČJAK (MARIJANA)
Učenica: Anabela Sulić, 4. r.
Voditeljica: Tanja Šajn Bunjevac
14. **Gimnazija „Matija Mesić“, Slavonski Brod**
Milena Bogavac, BALERINA
Učenica: Gabriela Safundžić, 2. r.
Voditeljica: Mihaela Šebalj Zavor

15. **Gimnazija Jurja Barakovića, Zadar**
Sofoklo, ANTIGONA
Učenica: Petricia Lisica, 2. r.
Voditeljica: Vesna Dražić
16. **Prirodoslovno-grafička škola, Zadar**
Anđelko Vuletić, TAJNA VEČERA
Učenica: Iva Prgić, 2. r.
Voditelj: Ivica Antić
17. **Srednja škola Isidora Kršnjavoga, Našice**
Petra Kljaić, ŽIVOTINJA
Učenica: Josipa Kovač, 2. r.
Voditeljica: Leopoldina Mijatović
18. **Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku, Osijek**
Jennifer Niven, SVA RADOSNA MJESTA
Učenica: Lora Kovač, 2. r.
Voditeljica: Marija Klasić Petrović
19. **I. gimnazija, Osijek**
Danijel Dragojević, PTICE
Učenik: David Uranjek, 2. r.
Voditeljica: Ivana Tolušić-Lacković
20. **Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci**
Miro Gavran, KREONTOVA ANTIGONA
Učenica: Anamarija Mrkonjić, 2. r.
Voditeljica: Nikolina Maletić
21. **II. gimnazija, Split**
Paul Zindel, BEATRICE – DJELOVANJE GAMA ZRAKA NA
SABLASNE NEVENE
Učenica: Petra Krolo, 4. r.
Voditelj: Boris Škifić

22. **Nadbiskupijska klasična gimnazija „Don Frane Bulić“ – s pravom javnosti, Split**
Miroslav Krleža, NAŠA KUĆA
Učenik: Tomislav Nikolić, 4. r.
Voditeljica: Dragica Tadić-Šutra
23. **V. gimnazija „Vladimir Nazor“, Split**
Walter Wykes, NEŽELJENI
Učenica: Nikolina Milanko, 1. r.
Voditeljica: Dijana Mišetić
24. **I. gimnazija, Split**
Tin Ujević, POBRATIMSTVO LICA U SVEMIRU
Učenica: Mia Radica, 4. r.
Voditelj: Mate Šimundić
25. **Srednja škola Mate Blažine, Labin**
Elis Lovrić, KOLOR
Učenica: Lucija Miletić, 1. r.
Voditeljica: Ana Paliska
26. **Srednja škola Eugena Kumičića, Rovinj**
Slavko Mihalić, PJESMA MLADE DJEVOJKE
Učenica: Monika Cvetičanin, 4. r.
Voditeljica: Dolores Petrinić
27. **Turistička i ugostiteljska škola, Dubrovnik**
Wisława Szymborska, MOGUĆNOSTI
Učenica: Vanesa Vidaković Natrlin, 1. r.
Voditeljica: Ana Kukrika
28. **Tehnička škola, Čakovec**
Witold Gombrowicz, Ivona, kneginjica od Burgunda
Učenica: Ružica Marković, 4. r.
Voditeljica: Nevenka Mlinarić

- 29. Hotelijersko-turistička škola u Zagrebu, Zagreb**
Vladimir Nazor, SEH DUŠ DAN
Učenica: Gabriela Majdak, 3. r.
Voditeljica: Martina Šurina
- 30. Klasična gimnazija, Zagreb**
Yasmina Reza, BOG MASAKRA
Učenik: Ivan Validžić, 4. r.
Voditelj: Dario Budimir
- 31. Prva ekonomska škola, Zagreb**
Ivo Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja
Učenik: Matej Koić, 3. r.
Voditeljica: Marina Mladenović
- 32. II. gimnazija, Zagreb**
Miroslav Krleža, VUČJAK, monolog Marijane Margetić
Učenica: Tara Šitum, 4. r.
Voditelj: Leo Juko
- 33. I. gimnazija, Zagreb**
Vladimir Nazor, ZVONIMIROVA LAĐA
Učenik: Sven Šimunović, 4. r.
Voditelj: Ivan Janjić
- 34. I. gimnazija, Zagreb**
Radovan Ivšić, KRALJ GORDOGAN (BIJELA)
Učenica: Lena Medar, 4. r.
Voditelj: Ivan Janjić
- 35. IX. gimnazija, Zagreb**
Miroslav Krleža, VUČJAK
Učenik: Filip Antun Duler, 4. r.
Voditeljica: Anja Bajt

DRAMSKI IZRAZ – skupni scenski nastupi – srednje škole

- 1. Gimnazija Antuna Gustava Matoša, Zabok**
Dramska skupina MAG, KRIM TIM 3
Učenici: Edi Erceg, Edo Kruneš Kunšt, Jan Grabrovečki, Ida Matilda Repar, Ariana Šalković, Magdalena Lisak, Patricia Skender, Anamaria Tršinski, Eva Jakuš, Nikolina Svažić, 2. – 4. r.
Voditeljica: Dinka Tomašković-Presečki
- 2. Srednja škola Tina Ujevića, Kutina**
Anja Sokol, KOFERI
Učenici: Anja Sokol, Krešimir Pavličić, 4. i 3. r.
Voditeljica: Natalija Kolenc
- 3. Srednja škola Bartula Kašića, Grubišno Polje**
Eugene Ionesco, INSTRUKCIJA (prilagodba drame)
Učenic: Nika Andričević, Neda Soldan, Lorena Horak, 1. – 3. r.
Voditeljica: Kristina Vrbicki
- 4. Srednja škola Plitvička jezera, Korenica**
Nina Horvat, DO POSLJEDNJE KAPI KRVI
Učenici: Ana Božić, Gabrijela Janković, Ivan Budimir, Mario Tomić, Nikola Marjanović, Magdalena Grubešić, Matea Starčević, 1. – 4. r.
Voditeljica: Željka Brozović
- 5. Gimnazija, Požega**
Iva Marketanović i dramska skupina, PUT U DRAMALJ
Učenici: Iva Marketanović, Irena Markanjević, Tomislav Ivanković, Dorotea Dvoraček, Ilija Paović, Iva Katić, Patrik Pok, Filip Lončar, 2. – 4. r.
Voditeljica: Duška Galić

6. **Gimnazija Jurja Barakovića, Zadar**
Damir Karakaš, SNAJPER, dijalog Mukija i Sunčice
Učenici: Tamara Kovačević, Luka Nešović, 2. r.
Voditeljica: Katarina Matek
7. **II. gimnazija, Osijek**
Dramska skupina Thalia, KU(T)IJA
Učenici: Mihael Batrnek, Lara Paić, Lucija Giener, Borna Kufner, Megan Papo, David Gašo, Gloria Benčina, David Đorđijevski, Barbara Kovačević, Ružica Marčić, 2. i 3. r.
Voditeljica: Ivana Vučemilović Šimunović
8. **II. gimnazija, Split**
Brešan, Škifić, dramska skupina, KAKO JE POČEO RAT U MOJOJ GIMNAZIJI
Učenici: Antonija Grljušić, Zdravko Vukelić, Sven Bakić, Mihovil Puljiz, Petra Krolo, Ivana Komić, Laura Vejnović, Jozica Javorčić, Franko Jakovčević, Nina Crnčević, 1. – 4. r.
Voditelj: Boris Škifić
9. **Srednja škola „Mate Balota“, Poreč**
Ivan Čupić, MORIARTY JE KRIV ZA SVE
Učenici: Luka Glavočić, Elena Pohulja, Megi Pasulji, Aida Mrkaljević, Ema Sedmak, Rea Knapić, Angela Petrovska, Andreja Petrovska, Katja Zec, 2. – 4. r.
Voditelj: Ivan Čupić
10. **Ekonomska i trgovačka škola, Dubrovnik**
Prerada teksta Luke Paljetka „Tri skoka gušterice“, DVA I PO GOSPORA
Učenici: Teo Barišić, Petra Herceg, Mario Falkoni, Ana Kuraja, Adnan Morina, Vanessa Kamić, Marko Stojanović, Mislav Stanković, 2. – 4. r.
Voditeljica: Katica Vidojević

- 11. Tehnička škola, Čakovec**
Sanja Porobija, ARHITEKTURA SREĆE
Učenci: Rene Rihtarec, Tomislav Ciglar, Sara Kolac, Antonija Vrtarić, Abel Mislović, Jura Vinko, Jelena Horvat, Sebastian Krznarić, Marko Jazvić, Ružica Marković, 1. – 4. r.
Voditeljica: Nevenka Mlinarić
- 12. II. gimnazija, Zagreb**
Miroslav Krleža, MICHELANGELO BUONARROTI
Učenci: Lucijan Černelić, Stella Švenda, Iva Šimundić, Jana Kic, Klara Sipina, Lucija Klobučar, Nikolina Krupec, Iva Banožić, Ana Janjić, Gabrijela Bogić, 1. – 4. r.
Voditelj: Ivan Pavlović
- 13. I. gimnazija, Zagreb**
Mujičić – Škrabe – Senker, DOMAGOJADA
Učenci: Andrea Kosier, Bartul Bulić, Jakov Draganić, Andreja Jurasović, Mislav Matijević, Dora Hasanec, Tina Perić, Barbara Srček, Dražen Bičanić, Lena Medar, 2. – 4. r.
Voditelj: Ivan Janjić
- 14. Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb**
Dramska skupina, KAKO NASTAJE PRIČA
Učenci: Petra Ivković, Sara Košpić, Melani Škrlin, Jana Dobrić, Tomislav Dobrilović, Tin Marušić, Mihael Drežnjak, Luka Marković, Ana Prtenjača, Katarina Tokić, 2. i 4. r.
Voditeljica: Dragica Dujmović Markusi

NOVINARSKI RADOVI – osnovne škole

- 1. Osnovna škola Ante Kovačića – Zlatar**
ZMIJA KAO KUĆNI LJUBIMAC ?
Učenik: Matija Varga, 8. r.
Voditelj: Denis Vincek

2. **Osnovna škola Draganići, Draganić**
GIZDAVI SELJAKI – FILMSKI JUNAKI!
Učenica: Laura Bujan, 8. r.
Voditeljica: Matilda Marković
3. **Osnovna škola Banija, Karlovac**
ŽIVOT NA KOTAČIMA
Učenica: Laura Marković, 8. r.
Voditeljica: Ivana Kovačević Opačić
4. **Osnovna škola Novi Marof, Novi Marof**
KAKO ME ZAGRLILA BOSNA
Učenik: Fran Rabuzin, 6. r.
Voditeljica: Sunčica Križan-Kadi
5. **Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci**
STARAC IZVOR PROSLAVIO 60. ROĐENDAN
Učenica: Dunja Rebić, 4. r.
Voditeljica: Martina Velec Rebić
6. **Osnovna škola dr. Josipa Pančića, Bribir**
S TABULICUN I KAMIČIĆEN VA ŠKOLU
Učenik: Gabriel Barac, 8. r.
Voditeljica: Jelena Franjković
7. **Osnovna škola Bartola Kašića, Zadar**
MALA „CUKRIČKA“
Učenica: Lada Lukšić, 5. r.
Voditeljica: Ana Lisica
8. **Osnovna škola Krune Krstića, Zadar**
MUŽIKA OD KOJE SRCE ZADRŠĆE
Učenica: Dora Papić, 8. r.
Voditeljica: Dina Milat

9. **Osnovna škola Matija Gubec, Piškorevci**
TKO JE (NA)PUSTIO PSE
Učenica: Ema Ramčić, 7. r.
Voditeljica: Ivana Bilać
10. **Osnovna škola Pirovac, Pirovac**
JEDINCI – MIT ILI ISTINA
Učenik: Franko Jan Selman, 7. r.
Voditeljica: Anita Vrkić
11. **Osnovna škola Matija Antun Reljković, Cerna**
PITA LI ITKO DJECU?
Učenica: Nika Buljan, 6. r.
Voditeljica: Verica Špehar-Vratarić
12. **Osnovna škola Petra Zrinskog, Zagreb**
MALI OTOK KRAPANJ KRIJE VELIKO BOGATSTVO I JED-
NU SPUŽVARICU
Učenik: Adrian Vukelja, 8. r.
Voditeljica: Julija Vejić
13. **Osnovna škola Vugrovec-Kašina, Zagreb**
KUĆA OD SLAME
Učenica: Nikolina Antić, 7. r.
Voditeljica: Renata Budak Lovrić
14. **Osnovna škola Brestje, Zagreb**
HRVATSKI STRANIČNICI OTPUTOVALI U TEXAS
Učenica: Emma Šćurić, 3. r.
Voditeljica: Ivana Rešetar
15. **Osnovna škola Marije Jurić Zagorke, Zagreb**
PRIČA O JOŠ JEDNOM MIHAELU
Učenica: Paulina Herendić, 8. r.
Voditeljica: Nataša Jakob

- 1. Srednja škola Delnice, Delnice**
GRAD DELNICE: NOVCA NEMA!
Učenica: Dora Jakupak, 4. r.
Voditeljica: Jasminka Lisica
- 2. Strukovna škola Vice Vlatkovića, Zadar**
ŠANSE VAM SE PRUŽAJU U ŽIVOTU, ALI IH MORATE
ZGRABITI I ISKORISTITI
Učenik: Marko Ladof, 4. r.
Voditeljica: Šejla Babin
- 3. Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku,
Osijek**
ISTINA O HRVATSKOM NEČITANJU
Učenica: Magdalena Živković, 1. r.
Voditeljica: Vera Bilandžić
- 4. Srednja škola Vladimir Gortan, Buje**
IZLAZ IZ ZAČARANOGA KRUGA
Učenica: Laura Guzić, 3. r.
Voditeljica: Dunja Janko
- 5. Gimnazija Metković, Metković**
„JE LI ROBOT POSTAO ČOVJEKOM ILI ČOVJEK RO-
BOTOM“
Učenik: Matija Borovac, 3. r.
Voditeljica: Martina Pačić
- 6. Gimnazija Josipa Slavenskog, Čakovec**
„DANCI ODRASTAJU S OLOVKOM I KISTOM U RUCI“
Učenica: Tina Čatlaić, 3. r.
Voditeljica: Mirjana Vidović

7. **Klasična gimnazija, Zagreb**
SLUŠKINJINA PRIČA – DISTROPIJSKI ROMAN O SEKSUALNOSTI I TEOKRACIJI
Učenik: Grgur Plavec, 4. r.
Voditeljica: Ivana Črnelč
8. **XVI. gimnazija, Zagreb**
NEMOJ MI REĆI KAKO OTIĆI, RECI MI KAKO OSTATI
Učenica: Ines Kocijan, 4. r.
Voditeljica: Ana Bedek
9. **XII. gimnazija, Zagreb**
SVINJE OSTAJU UNUTRA
Učenik: Filip Škrlec, 4. r.
Voditeljica: Korana Serdarević
10. **III. gimnazija, Zagreb**
APOKALYPSO NOW
Učenica: Amalija Danjek, 1. r.
Voditeljica: Maja Ilić

ŠKOLSKI LISTOVI – osnovne škole

1. **Osnovna škola Bartula Kašića, Zadar**
BARTULIN
Učenica: Chiara Ćustić, 7. r.
Voditeljice: Ana Lisica i Vlatka Ignac
2. **Osnovna škola Brda, Split**
BRĐANKO
Učenica: Dubravka Gluić, 7. r.
Voditeljica: Ivana Akrap

3. **I. osnovna škola, Vrbovec**
CVRKUT
Učenica: Sara Hadžimuratagić, 7. r.
Voditeljica: Jozefina Barić
4. **Osnovna škola Jure Kaštelana, Zagreb**
ČAROBNA FRULA
Učenica: Eleonora Šafar, 6. r.
Voditeljica: Sanja Miloloža
5. **Osnovna škola Draškovec, Draškovec**
DRAŠKO
Učenica: Isabell Repalust, 8. r.
Voditeljica: Ivana Beti
6. **Osnovna škola Eugena Kvaternika, Rakovica**
EUGENIJ
Učenik: Fran Hodak, 7. r.
Voditeljica: Katarina Rendulić
7. **Osnovna škola Krune Krstića, Zadar**
FONTANA
Učenica: Lana Kalmeta, 8. r.
Voditeljica: Dina Milat
8. **Osnovna škola Ivane Brlić-Mažuranić, Virovitica**
HLAPIĆ
Učenica: Lucija Keleković, 7. r.
Voditeljica: Renata Sudar
9. **Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci**
IZVOR
Učenica: Emina Mikulec, 8. r.
Voditeljica: Martina Valec-Rebić

10. **Osnovna škola Bijaci, Kaštel Novi**
KAPLJICE
Učenica: Tia Grgin, 8. r.
Voditeljica: Ivanica Debak Banović
11. **Osnovna škola Brestje, Zagreb**
KLIK
Učenica: Paulina Gaši, 7. r.
Voditeljica: Dubravka Ljubičić
12. **Osnovna škola Stanovi, Zadar**
KORACI
Učenica: Ema Dražić, 8. r.
Voditeljica: Slavica Kovač
13. **Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Slavonski Brod**
MALI GORAN
Učenica: Lucija Španić, 7. r.
Voditeljica: Marija Matić
14. **Osnovna škola Stjepana Radića, Metković**
NAŠA RADOST
Učenica: Korina Raguž, 7. r.
Voditeljica: Ines Vukoja
15. **Osnovna škola Petra Preradovića, Pitomača**
PRERADOVIĆ
Učenica: Helena Popović, 8. r.
Voditeljica: Sanja Koletić

ŠKOLSKI LISTOVI – srednje škole

- 1. X. gimnazija „Ivan Supek“, Zagreb**
CENER
Učenica: Karla Lemaić, 4. r.
Voditelj: Ružica Filipović
- 2. II. gimnazija, Split**
DRUGAČIJI
Učenica: Magda Profaca, 3. r.
Voditeljica: Marija Ljubenkov
- 3. Gimnazija „Fran Galović“, Koprivnica**
FRANzine
Učenica: Magdalena Dedić, 3. r.
Voditeljica: Nina Tadić
- 4. Prva riječka hrvatska gimnazija, Rijeka**
KULT
Učenica: Filip Kočić, 4. r.
Voditeljica: Helena De Karina
- 5. Prirodoslovna škola Vladimira Preloga, Zagreb**
LABOS
Učenica: Marta Paladin, 3. r.
Voditeljica: Henrieta Barbarić
- 6. Srednja škola Čakovec, Čakovec**
LUMEN
Učenik: Jakov Sedlar, 4. r.
Voditeljica: Vesna Prepelić-Đuričković
- 7. III. gimnazija, Zagreb**
MI MLADI
Učenica: Marcela Mikulić, 4. r.
Voditeljica: Maja Ilić

8. **Gimnazija „Matija Mesić“, Slavonski Brod**
OTROVNO PERO
Učenica: Ivan Delač, 4. r.
Voditeljica: Andrijana Nemet-Kosijer
9. **Strukovna škola Vice Vlatkovića, Zadar**
STRUČAK 9
Učenik: Teo Bukvić, 2. r.
Voditeljica: Ivana Pandžić
10. **Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću, Zabok**
TABULA NOVA
Učenica: Lucija Brežnjak, 4. r.
Voditelj: Nikola Sinković

RADIJSKE EMISIJE – osnovne škole

1. **Osnovna škola Marija Bistrica, Marija Bistrica**
„SPAKLAVI SHAKESPEARE“
Učenice: Nika Kramar i Iva Čukman, 8. r.
Voditeljica: Melita Petriš Banovec
2. **Osnovna škola Budaševo-Topolovec-Gušće, Sisak**
PROŠETAH PORED SAVE
Učenice: Nina Drakulić i Leonarda Pavlenić, 7. r.
Voditeljica: Dubravka Granulić
3. **Osnovna škola Popovača, Popovača**
DOME, SLATKI DOME?
Učenici: Lorena Jurišić i Josip Dolenčić, 8. r.
Voditeljica: Martina Ivić

4. **Osnovna škola Dubovac, Karlovac**
DIJETE SVJETLA
Učenice: Dora Kučan i Barbara Bosanac, 8. r.
Voditeljica: Branka Božić
5. **Osnovna škola Šemovec, Šemovec**
BILA JEDNOM JEDNA...
Učenici: Simon Barbir i Fran Težak, 5. r.
Voditeljica: Maja Vitković
6. **Osnovna škola Mate Lovraka, Županja**
DJECA I KRAĐA
Učenice: Nina Matanović i Marija Čavarović, 8. r.
Voditeljica: Radojka Matić
7. **Osnovna škola Kaštanjer Pula, Pula**
PRIČA O DENIJU
Učenici: Andrea Milohanović i Lovro Milinković, 8. r.
Voditeljica: Mirjana Fiorido
8. **Osnovna škola Stjepana Radića, Metković**
MARATON LAĐA
Učenici: Iva Mijić i Luka Martinović, 7. r.
Voditeljica: Aleksandra Lukić-Skelić
9. **Osnovna škola Lapad, Dubrovnik**
LAPADSKI ĐIR
Učenice: Martina Batina i Antonija Bračun, 8. r.
Voditelj: Marko Giljača
10. **OŠ Marije Jurić Zagorke, Zagreb**
RAZLIČITI I JEDNAKI
Učenice: Ana Samoščanec i Petra Samoščanec, 7. r.
Voditeljica: Ana Brčić Bauer

RADIJSKE EMISIJE – srednje škole

- 1. Zrakoplovna tehnička škola Rudolfa Perešina, Velika Gorica**
IDI PA VIDI
Učenici: Lovro Nikola Pračinec, 4. r. i Dora Jakševac, 3. r.
Voditeljica: Nina Selman Hrvatić
- 2. Elektrostrojarska škola – Varaždin, Varaždin**
NAŠE DVOJBE – OSTATI ILI OTIĆI?
Učenici: Ema Veseljak i Nikola Androić, 4. r.
Voditeljica: Valentina Šinjori
- 3. Katolička gimnazija s pravom javnosti u Požegi, Požega**
JE LI SE RADIO NARADIO?
Učenici: Domagoj Zubović i Leon Fogadić, 4. r.
Voditelj: Marijan Pavelić
- 4. Prirodoslovno-grafička škola – Zadar, Zadar**
ZA KRALJA FERDINANDA
Učenici: Adrian Valčić i Luka Božinović, 3. r.
Voditeljica: Anamarija Ivković
- 5. Gimnazija Beli Manastir, Beli Manastir**
SLOŽENAC S MUKOM
Učenice: Anja Ćuk i Lea Vadas, 3. r.
Voditeljica: Sanja Zagorščak
- 6. Gimnazija Metković, Metković**
TARDISOM KROZ EUROSONG
Učenici: Luka Grgić i Marin Talajić, 3. r.
Voditeljica: Suzana Nižić

7. **Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec, Čakovec**
KAD MOJ DEDA UTAKMICU GLEDA
Učenici: Marko Horvat, 1. r. i David Košić, 3. r.
Voditeljica: Barbara Markač-Despinić

Članovi povjerenstava Smotre LiDraNo 2018.

Članovi središnjega odbora

Mirela Barbaroša-Šikić
Marijana Češi
Srećko Listeš
Miroslav Mićanović
Mica Mladineo Desnica
Antonela Nižetić-Capković
Maja Zrnčić

Članovi za literarni izraz

Mirela Barbaroša-Šikić
Branko Čegec
Zoran Ferić
Enes Kišević
Zorica Klinžić
Miroslav Mićanović
Tvrтко Vuković

Članovi za dramski izraz

Ivana Boban
Romano Bogdan
Matko Botić
Ivan Đuričić

Stephanie Jamnicky
Mario Kovač
Vlasta Ramljak
Barbara Rocco
Maja Zrnčić

Članovi za samostalne novinarske radove

Saša Drach
Snježana Marić
Antonela Nižetić-Capković

Članovi za školske listove

Marko Baus
Srećko Listeš
Anita Šojat

Članovi za radijske emisije

Marijana Češi
Lada Martinac Kralj
Srđan Nogić
Adriana Tomašić

LiDraNo, 1991.–2018.

- 1991. Zagreb
- 1992. Rijeka
- 1993. Čakovec
- 1994. Pula
- 1995. Virovitica
- 1996. Dubrovnik
- 1997. Zadar
- 1998. Križevci
- 1999. Šibenik
- 2000. Supetar
- 2001. Novi Vinodolski
- 2002. Rovinj
- 2003. Šibenik
- 2004. Umag
- 2005. Dubrovnik
- 2006. Zadar
- 2007. Novigrad
- 2008. Dubrovnik
- 2009. Pula
- 2010. Šibenik
- 2011. Šibenik
- 2012. Šibenik
- 2013. Primošten
- 2014. Primošten
- 2015. Šibenik
- 2016. Šibenik
- 2017. Primošten
- 2018. Primošten